

ROZVOD

NAPÍŠAL:
PIERRE MAURICE

POSLOVENČIL:
VOJTECH HATALA

VYDAL: SPOLOK SV. VOJTECHA -- TRNAVA 1938

Pierre Maurice:

ROZVOD

Román

Poslovenčil:
Vojtech Hatala

Číslo členovských kníh 177

VYDAL SPOLOK SVATÉHO VOJTECHA, TRNAVA 1938

Tlačou Knih tlačiarne Spolku sv. Vojtecha v Trnave

Rozchod

November!...

Dr. Jakub Vermont, nahnutý nad písacím stolom, píše. Vonku zúri víchor, stromy sa ohybujú, opfcha im posledné listie. Zavše, keď prudkejší vietor zatrasie oknom, lekár zdvihne hlavu. Smutným pohľadom sleduje padajúce listie.

Jeho duša, ako tá jeseň, ponosuje sa... Aj ona, ako príroda, ako stromy, ako vetvy — cíti smrť...

V jeho duši sa čosi zrútilo: blažené sny — sňa víchrom dokmášané chmáry — roztrhané víria v rozpálenom mozgu, keď nespokojnou rukou orie na papier čierne riadky...

Chvíľku prestane a prečíta sotva začatý list. Unavene hodí rukou:

— Čo mám z toho?... — A tíško roztrhá list.

Hej, čo má z toho?... Načo má žiadať Michala o pomoc?... Veď Michal beztak je veľmi ďaleko!

— A potom, ktorá struna by bola tá citlivá, ktorej by sa on mohol dotknúť? — uvažuje lekár. — Čo by mohlo zamedziť katastrofu? Cítim, že ona sa so dňa na deň blíži. A Michal podobne smýšľa, ako Mária. Veď spoločnou silou obrátili sa proti mne, keď som im predniesol svoj náhľad na svet, ktorý som čerpal z jedine pravého prameňa: z vedy, postavenej na viere. Mária hovorí, že ona sa vymanila. A viacej nevie pochopiť svojho manžela. Boh, v ktorom sme sa mali spojiť, stal sa príčinou nášho rozchodu...

— Michal Kervan nepopiera Boha, to je pravda. Len hovorí, že sa ešte nikdy nestretol s ním. Ale vtedy ako

by mohol vplývať na Máriu a prosíť ju v mene Boha, ktorého on sám nepozná, aby sa vrátila k svojmu mužovi? Nechajme Michala na pokoji. On si myslí, že sme šťastní. Úbohý, dobrý priateľ! . . . Nech si uchová tento sladký sen, kým možno.

Jakub Vermont oprie sa o lokeť, jeho pohľad zablúdi na milé, známe veci. Pred ním je podobizňa v životnej veľkosti: jeho manželka, keď bola osemnásť ročná, dva roky pred ich svadbou. Mužova bolestná tvár sa trhne, jeho ústa otvorí sa na ponosu:

— Mária, prečo si neostala takou, akou si bola vtedy . . . keď v tvojej duši prebýval Boh?

Jakub prižmúri oči a vráti sa do rokov, ktoré mu obraz pripomínal . . . Tichý dedinský kostolík . . . Májové ráno . . . Mladé dievča, idúce so sv. omše . . . Vermon-ta predstavil Márii ich spoločný priateľ, a lekár zvláštne, hlboké pohnutie pocítil, keď čistý pohľad dievčaťa po prvý raz spočinul na ňom. Hneď a mimovoľne pritúľil sa k nemu a srdce potom často ho viedlo na vidiek, kde mohol vidieť Máriu Daniellovú.

Pričinením Kervanovcov, ich spoločných priateľov, boli si čoraz bližší. V čase prvého ich stretnutia Vermont ešte nemal skončené lekárske štúdiá, Mária zas bola primladá — museli čakať. A s tichým porozumením, bez jediného vysloveného slova, čakali jeden na druhého.

Len jediný človek videl, ako sa sblížujú tieto dve duše. Bol to práve Michal Kervan, Jakubov najlepší priateľ a Máriin známy ešte z detstva.

Zvláštna povaha je tento Michal! Úprimný až do krutosti: keď rozpráva, jeho duša ukáže sa ti obnažená. Tvrdí, že nemá srdca; ale pravdou je to, že predstieranou tvrdosťou zakrýva nekonečnú nežnosť svojho srdca. Otvorene vyznáva, že neverí v Boha. Jakub soznámil sa s ním v stredoškolských laviciach a ich rozvíjajúce sa svetonáhľady od prvej chvíle obrátili ich proti sebe. Ich

vášnivé hádky so záujmom počúvala celá trieda. Jeden z nich bol veriaci, druhý neveriaci, ale i tento — akoby na zvláštne svoje protirečenie — nepopieral jestvovanie ľudskej duše. Medzi týmito dvoma priamymi, skutočnými charaktermi hádky nikdy sa nemohly zvrhnúť v nenávisť: myšlienka na Boha ich nerozdelila — naopak, ešte tuhšie ich spojila. Keď sa Jakub po sobáši usídlil v Dampierre, aj tu často ho navštevoval Michal, ktorého i Mária priamo za svojho brata považovala.

V pracovnej izbe, kde Jakub Vermont teraz trpí, títo dvaja dobrí priatelia často dišputovali. Kervan vyhlasoval, že je slobodomyseľný, ale zpoza rozhodných jeho slov často vykukla jeho pravá tvár, trápiaci sa človek, duša ktorého hľadá pravdu.

— Ty velebíš krásu — povedal mu Jakub — krásu, z ktorej život odráža niekoľko lúčov. — Ale vidina krásy je výsmechom a márnosťou, ak si myslíš, že smrť navždy zničí ešte i jej pamiatku. Prečo sa zriekaš druhého, skutočného sveta, kde najdeš nielen vonkajší rámec, ale aj vnútornú podstatu krásna?

— Mámenie! — vzdychol Kervan. — To je aj na sen prikrásne. Boha niet... alebo, ak aj je, tak dávno zabudol na nás...

Keď Michal pred dvoma rokmi z nariadenia ministerstva zahraničia odcestoval do Šanghaja, obaja priatelia ostali vo svojich starých bojovných pozíciách. Michal Kervan nepriblížil sa k pravde ani o jediný krok.

Listy prichádzaly od neho pravidelne. Ale Jakub už niekoľko mesiacov mu neodpovedal. Kervan v posledných listoch prejavoval už nespokojnosť: čo robí Mária? ... A najmä: čo robí drahý, zlatohlavý maličký, ktorý v tichom dampierrskom dome uzrel svetlo Božie; Michalov malý, milovaný priateľ: František.

Čo mohol Jakub odpovedať? Mal azda napísať: „Mária sa so dňa na deň odďaľuje odo mňa, ba i dieťa stalo sa príčinou nedorozumenia?“ ... Pred chvíľou ešte my-

slel na to, že k Michalovi sa obráti o pomoc. Slabá nádej! Neverec Kervan nemôže sprostredkovať tam, kde Boh je kameňom úrazu.

Mária! Keď sa sobrali, Mária už nebola tým útlým kvietkom, do ktorého sa Jakub pred dvoma rokmi zami-
loval. Jej rodičia nechceli, aby ostrý um, ktorým Boh dievčatko obdaril, zakrnel, a tak Mária Daniellová do-
stala sa na univerzitu. Jej profesori pýšili sa ňou a u-
vrhli ju do záhuby. Začala pochybovať vo viere a napo-
kon — celkom ju stratila. Jakub s bolesťou hľadel na tú-
to zmenu, ale nezúfal. Veril, že po sobáši privedie Máriu
k jej predošlému presvedčeniu.

Ale o niekoľko mesiacov videl, že chyba je hlbšia ako si myslel: svojho sna — spojenia ich duší v Bohu — musel sa zrieknuť. Z Márie vymrela viera a na jej miesto zasadol si rozum. A jej srdce, i keď sa celkom nestratilo, nemohlo sa ozvať — to Mária považovala za niečo také, čo podceňuje človeka. Podľa nej láska, nech sa ona prejaví v akejkolvek forme, je slabosť.

Srdce Jakuba Vermonta pomaly preplnilo sa trpkosťou. Srážkam, ktoré sa čoraz častejšie opakovali, nebolo možno vyhnúť.

Jeho poslednou nádejou bolo, že dieťaťko, ktoré očakávali, ich sblíži. No, i tu sa stal pravý opak. Jakub malého Františka považoval za Boží dar, ktorý treba vychovávať v bázni Božej; Mária zas videla v ňom budúceho muža, ktorého treba vymaniť zpod každého predsudku a tak pripraviť na budúcnosť, kedy v plnej duševnej neodvislosti bude si môcť zvoliť taký svetový náhľad, ktorý uzná za najlepší. Mária tvrdila, že rodičia zneužívajú svoju moc, keď dieťa už od jeho narodenia vedú k Bohu. Jakub mal mať v nej pomocníka a namiesto toho ešte obraňovať musel detskú dušičku pred matkou. Zúfale a beznádejné položenie . . .

V tomto bolestnom uvažovaní Jakub nepočul, že kta-

si tíško zaklopal na dvere. Tieto sa potichu otvorily a v nich objavila sa zvedavá hlavička:

— Otecko!

Jakub sa strhol:

— Ty si to, synček malý?

— Ja, otecko, nevyrušujem?

— Oj, nie, len pod.

František v nasledujúcej chvíli sedel už na otcových kolenách.

— Čo robíš, otecko? Nevidíš už pracovať. Je tma!

Skutočne! Jakub ani nezbadal, že sa stmilo.

— Počkaj, malý môj, zapálím lampu.

František pritulil sa k otcovi a pobozkal ho. Potom so zadivením pohliadol na neho:

— Otecko, prečo máš takú vlhkú tvár? Či si aj ty plakal ako to robievam ja, keď nie som dobrý?... To pre tvojich chorých, že sa tak trápia?

— Hej, synček môj, pre mojich chorých... — zašepkal Jakub. Potom, aby odvrátil pozornosť dieťaťa, živo dodal: — Chceš pozerať obrázky?

— Jaj, otecko, hej, chcem... Vieš, anjelikov a dobrého Pána Boha... i Svätú Pannu...

Dvere sa znovu otvorily. Vkročila lekárova manželka a podišla k stolíku, stojácom pri okne:

— Musela som prísť sem, inak zamrznem vo svojej izbe.

— Mamička, mamička!... Anjelikov budeme pozerať!

Mária unayene hodila rukou:

— Daj mi pokoj s anjelikmi. Musím písať.

Z detského sediečka vydral sa hlboký vzdych. Prečo je mamička taká nemilá vždy, keď jej začne hovoriť o dobrom Pánu Bohu, o anjelikoch a o svätých?... František tomu nerozumie...

Jakub Vermont cítil, že malé srdiečko sviera sa nejasným zármutkom. Otvoril knihu a ukázal na anjela, odetého do panciera:

— Kto je to?

— Michal archanjel, otecko. A prečo má takú veľkú kopiju?

— Lebo on je vodcom nebeského vojska. Raz, hore v nebi, mal tuhý boj...

— Hej, viem. So zlými anjelmi...

— Tak, veru. Ale Michal zahnal ich do pekla.

— Dobre urobil. Tak im treba, keď nemilovali dobrého Pána Boha!

— Máš pravdu, maličký môj: pýcha je taký hriech, ktorý nemožno odpustiť.

Jakub Vermont stíchol. Mária zrobila posunok, ktorý nebolo možno nerozumieť. Ale malý František vyzvedal sa ďalej:

— A čo je to tá pýcha, otecko?

Ako to možno vysvetliť takému drobizgu?

— Pýcha je to, keď sa niekto chce rovnať Pánu Bohu...

Tichý, podráždený smiech ich prerušil. Mária obrátila sa k synkovi:

— A preto viera bude ti nariaďovať, aby si chodil s ohnutým chrbtom a so sklopenými očami...

— Mária, zakazujem ti! — zachrčal Jakub.

— Ale, drahý, toľko práva azda len mám, aby som povedala svoju mienku? Viem, že ty samostatnú mienku nemáš za nič, podľa teba máme ruká v ruke pekne kráčať po ceste osudu, ako dve dobre vychované deti, a ani za svet nesmieme sa spýtať, aký smysel má život.

— Pravý smysel života som azda viacej skúmal, ako hocikto iný. A našiel som odpoveď: život je prípravou na vyššie jestvovanie, je predohrou opravdivého života. Treba nám hľadať Boha a najst' v ňom svoj domov.

— Pohodlné riešenie. Len to je chyba, že otázky ono nerozrieši a že rozum okuje do pút.

— Mária, ty veľmi dobre vieš, že kto má rád Pána Boha, ten nemôže zatajovať rozum. Boh osvieti a životom naplní myseľ.

— A bez toho myseľ by blúdila?

— Pravdaže.

— Tak sa radšie vymaním z pút článkov viery a budem blúdiť podľa wôle. Sama chcem najst pravdu... ak vôbec je!

— Rozum kríva a veľmi malý priestor môže pochodiť.

— Pozri sa, keby pravda skutočne tak jasne žiarila, i Michal by sa už dávno bol poddal. Ale on v našich dišputách vždy sa pridal ku mne, mňa utvrdil v mojom presvedčení. — Mária sa zamyslela. — Len to bolo zvláštne, keď po prvý raz počul, že moje smýšľanie súhlasí s jeho... zdal sa byť priamo sklamaným. „Radšie by som bol, keby som sa ja mohol priblížiť k viere a nie vy ku mne...“ To povedal. No, ja v tom vidím len známku slabosti...

— Počuj v tom skôr výkrik duše, ktorá cíti, že pravda je na jej strane.

— Budúcnosť ukáže, kto posudzuje správne. Ale nemyslím, že by Michal bol z takého dreva kresaný, ktorý sa napokon jedného poddá Cirkvi.

— Michalovo srdce je pravdivé a šľachetné. Ten deň, kedy vstúpi do seba, najde, koho hľadá: Boha.

Mária mykla plecóm. Lekár rýchle bozkal synka:

— Choď do jedálne, maličký môj. Vezmi si so sebou aj knihu a tam si ju prezeraj.

Po tváričke dieťaťa prebehol tiež zármutku. V šiestich rokoch duša je ešte slabučká, ale obdivuhodne je citlivá. Vycíti, či v súlade žijú tí, ktorých miluje — ale oveľa silnejšie pocíti roztržku! Na malé srdiečko zaľahuje úzkosť. Prvá, nezaslúžená veľká bolesť.

Keď chlanček vsiel. Jakub obrátil sa k svojej žene:

— Mária, či nebadáš, že dieťa bolestne pociťuje tvoje ochladnutie? Povedz, či ho miluješ tak, ako ho máš milovať?

— Uznám, že už nepocitujem tú veľkú oddanosť, čo na počiatku. Nemôžem za to, dieťa nie je už takým, akým bolo predtým. Ty pretvoruješ jeho dušu.

Jakub s bolestným prekvapením pozrel na svoju manželku:

— Nuž, či je to pretvorovanie, keď k Bohu privádzame dušu?

— Boh, už zasa Boh! Koľkokrát som už povedala, že dieťa by som chcela spravodlivo a bez predpojatosti vychovať. Našou úlohou je len to, aby sme vzdelávali, brúsili jeho schopnosti. Neskoršie, keď bude na najvyššom stupni svojho vývoja, sám by si bol mohol zvoliť smer.

— Mária, ja sa obávam. Ešte príde deň, kedy poznáš trpké ovocie bezbožného filozofovania: zúfalstvo. Vieru možno zaprieť, ale zničiť nie. Zaspí, ale neumrie. A čosi mi šepká, že sa raz aj v tebe prebudí. Daj, Bože, aby si mohla zahnať ešte i pamiatku tých trpkých hodín, v ktorých sa tvoja duša bude svíjať!

Mária sa neverecky usmiala:

— Zlý prorok si. Vo mne Boh umreľ navždy.

— Nehovor tak, Mária. Len pochovala si ho. Ale môžeš robiť hocičo, on ostane v tvojom srdci. Mária, prosím, nedopusť, aby jeho svetlo osvietilo trosky... Ja sa obávam, bojím...

— Viem, čoho sa bojíš. Keď sme sa, sobrali, myslela som si, že v pokoji budeme môcť nažívať, i keď sme rozličného presvedčenia. Ale zmýlila som sa. V manželstve dvaja ľudia splynú, ich túžby, predstavy, vôľa, sú tie isté. A u nás sa tak nestalo. Zdá sa, že samotná láska na to nestačí. A keďže ja neverím v Boha, neverím ani v obeti. A pre mňa nevysloviteľnou obeťou je zvädnúť tu, v tomto opustenom hniezde, ďaleko od každého svetla, jasú, ďaleko od rozmýšľajúcich ľudí. Nevydržím tento život.

— Mária, mlč... tvoj muž... tvoje dieťa!

Mária sklopila hlavu:

— Môj muž... Zdá sa mi, že v duši sme sa už dávno rozišli... Odpusť mi, že som úprimná; vidím, že si zbledol. Ale nemôžem to inak pomenovať. A môj syn... pred chvíľou povedala som pravdu. Hej, ja som ho priniesla na svet, ale telesné požitko nestačí! Rada by som ho bola pretvorila na svoju podobu, slobodnou urobiť jeho dušu. To by medzi nami znamenalo večný boj, v ktorom len ja môžem prehrať a náš synček napokon zahynul by medzi dvoma mrviacimi sa mlynskými kameňmi. A či ma on ozaj veľmi miluje?

— Mária, ty už aj v láske svojho dieťaťa pochybuješ?

— Tá láska nie je už takou, akou bola kedysi. Schladilo ju to, že ja v utiahnutosti sledovala som nesmysly, ktorými si preplnil jeho srdce. Neodtajíš, že teba má rádšie, ako mňa.

— Či nie je strašné, že sa musíme hádať o dušu svojho dieťaťa?

— Práve preto chcem ti ho prepustiť. Nechaj ma ísť svojou cestou, Jákub!

— Mária, manželstvo je nerozlučiteľné.

— Hlúposť! Prázdne, kňazské reči.

— Božie prikázanie!

— Ale keď ja neverím v Boha!

Vonku plačlivo zahvižďal novembrový vietor.

— Mária, počúvaj... Či je to nie ako ponosa?... Ako keby mŕtvi oplakávali živých... Mysli na svojho úbohého otca... S utrápeným srdcom lúčil sa s týmto svetom, lebo cítil, že jeho dcéra zatají krásne roky, v ktorých ešte poznala Boha... Počúvaj len... Či to neplače on vonku?²

Mária sa zachvela. Potom vstala a bez slova vyšla z izby.

Od tých čias uplynulo niekoľko mesiacov. V lekárovom dome vidieť novú tvár: jeho matku. K vôli Fran-

tiškovi musela prísť, lebo František už nemá matky. Jedno aprílové ráno opustila svojho muža i svoje dieťa.

Jakub nepripustil, aby sa ho zmocnilo zúfalstvo: trpezlivo čakal ženin návrat. Ale v prvé májové dni namiesto nej prišiel človek zákona. Nepekny rozvodový proces sa započal. Jakub bránil sa celou prudkosťou svojej duše proti násiliu, siahajúcemu na jeho kresťanský cit. Ale nevereckú ženu nič nezahatilo v jej ceste. Jakuba skoro usmrtil bôľ, keď dostal rozhodnutie, že ľudský zákon vyslovil rozvod. Dieťa ostalo jeho s tou podmienkou, že matka môže ho raz za mesiac vidieť.

František vycítil, že v posledných mesiacoch chmúrna tragédia sa odohrala okolo neho. Raz takto prehovoril k nemu otec:

— Mamička išla navštíviť starú matku. Modli sa za ňu.

No, keď mamička zavše išla navštíviť starú matku Daniellovú, nikdy neostala tam dlhšie, ako týždeň. A teraz už hodne týždňov uplynulo... František videl aj to, že otecko plače; kto vie, pre akú príčinu; nespýtal sa ho, prečo?... Stará matka Vermontová veľmi zriedka prichádzala do Dampierru a keď prišla, ostala len niekoľko dní, a teraz už dva týždne je tu. František sa jej spýtal:

— Ostaneš u nás, stará mama?

— U vás.

Tento večer František dlho plakal vo svojej postieľke... Vycítil, že mamička odišla, navždy odišla.

A druhý deň svojimi malými ručičkami objal otecka:

— Drahý otecko, ja Ťa veľmi, veľmi budem milovať!

— A s plačom dodal: — A budem sa modliť... každý deň... za mamičku...

V októbri nasledujúceho roku poštár priniesol list, ktorý sa Jakub neodvážil otvoriť hneď. — Prečo mu Mária píše?... Azda návrat, v ktorý nedúfal?... Prečo nie?... Keby tak bolo...

Triasol sa od zatajenej nádeje, otvoril obálku, a zrazu, zbledol na smrť.

Jeho matka našla ho s hlavou opretou o päste, s výrazom skamenelej bolesti na tvári, nehybne.

— Úbohý syn môj! . . . Poznala som jej písmo. Čo sa stalo zas? . . . Bože môj! Jakub, pozri sa na mňa . . .

Jakub neodpovedal. Bez slova podal matke list.

Milý Jakub!

Nechcem, aby si sa od iného dozvedel o mojom rozhodnutí. Môj ďaleký príbuzný, René Dernis, požiadal ma o ruku, a cítim, že správne robím, keď sa za neho vydám. Poznáš ho, veď je tvojím spolužiakom. Je materialistického smýšľania a tak iste sa porozumieme. S toho istého zorného uhla hľadíme na svet a myslím, že to je základ trvalého manželstva.

Musím ti pripomenúť, že od môjho odchodu ani raz si neposlal ku mne synka. Len o to prosím, aby si to zrobil. S bývalou láskou myslí na teba:

Stará pani zdvihla hlavu:

— Jakub . . . moje nešťastné dieťa!

Priateľ

Michal Kervan krátko predtým, ako sa bol vrátil do Francúzska, ešte raz písal dr. Vermontovi:

Počuj, toto je posledné upozornenie. Dám ti ešte mesiac času, aby si mi odpovedal na moje listy, ktorých si si vôbec nevšimol. Na Turíce prídem osobne a porátam sa s tebou pre tvoje dlhé mlčanie.

Jakub neodpovedal.

O týždeň na to, keď Michal prišiel do Paríža, sostúpil na stanici Saint-Rémy. Turíce dokorán otvorily dvere jari, vtáčky spievaly z plného hrdla. Aj Michal spieval. Človek nenajde každý deň takého priateľa, ako je Jakub. Už vopred sa teší prekvapeniu, keď otvorí dvierka na záhrade a hlasne skríkne, ako kedysi: — Tu som!

Ale jeho radosť zatičila akási obava: prečo nedostal od nich taký dlhý čas zvestí? Ale potom rýchle zahnal pochybnosti — lekár vždy má veľa práce!

Po jedn hodinovej ceste peši vyšiel z hory a pred sebou zazrel obec Dampierre. Na päťsto metrov, skoro celkom pri hradskej, usmieval sa dom jeho priateľa. Nič sa nezmenilo. Kervan sa poponáhľal, srdce mu zrazu rýchlejšie začalo biť: v záhrade poskakuje malý chlapec: František! Ale či by bol tak narástol? Nemožné!

Otvoril dvierka a pobehol oproti chlapčekovi. Ten zrazu zastal, strhol si s hlavy čiapku a úctivo pozdravil:

— Dobrý deň. Otecka ráčite hľadať? Práve teraz odišiel z domu.

Michal hneď zbadal svoj omyl. Čosi zahundral a zmätene vyšiel zo záhrady. Na bráne pozrel sa na tabuľku a v hlave pocítil závrat, keď čítal:

DR. CHATAIN

Ale čo Jakub.

Michal zmätene zrobil niekoľko krokov a potom sadol si na kraj hradskej. Jeho priatelia zmizli. Len to sa mohlo stať, že v kedysi veselom dome chodila podludná smrť. — Jakub?... Mária?... František?... Ktorý z troch?

O niekoľko minút neskoršie zazvonil na bráne fary. Abbé Baudouin je dávny Jakubovým priateľom a aj Michal ho dávno pozná.

— Pán Kervan, vedel som, že skôr-neskôr ma navštívite — vítal ho abbé bez všetkého prekvapenia.

— Odpusťte mi moje vzrušenie, dôstojný pane; neodvážim sa vysloviť otázku, ktorá páli moje pery. Smrť...

— Nie, pán Kervan, nie smrť, ešte niečo horšie oč nej. Sadnite si u mňa, poshovárime sa... Povedal som že ešte aj od smrti horší úder stihol malú rodinku, ktorú sme obaja milovali. Jasnejšie sa vyjadrím: rozvod rozbúral rodinné ohnisko nášho priateľa.

— Rozvod?... Jakub rozviedol sa s Máriou?... Neuveriteľné!

— Skôr naopak sa stalo. Poznali ste Vermontovo kresťanské smýšľanie. On všetko podnikol, aby sa vyhol rozvodu.

— Azda Mária by sa bola obrátila proti svojmu mužovi?... Ale prečo?... Prečo?

— Vy, pán Kervan, nie ste veriacim človekom. Preto sotva budete vedieť pochopiť tie veľmi hlboké príčiny. Vidíte, niekedy lepšie je, keď v niektorom dome neprebýva Boh, ako keď sa oňho hádajú.

— Či by ich rozvod bol výsledkom ich rozdielnych svetonáhľadov? — spýtal sa Kervan. — Či nemohli jednoducho nechať stranou tieto otázky?

— Pán Kervan, vy tak hovoríte, ako všetci tí, ktorí ľahko zabúdajú na pojem Boha. Vžite sa na chvíľu do Vermontovho položenia, ktorého dušu utvárnili úprimná viera. Najmä uvážte, že synčekomým príchodom novú povinnosť cítil na svojich pleciach. Musel obrániť svojho

synka i vieru, ktorú chcel do duše svojho dieťaťa zaštepíť. Takto potom pochopíte, že za takýchto okolností nedalo sa vyhnúť vážnym srážkam.

— Máte pravdu — odpovedal Kervan zamyslene. — Pre veriaceho človeka je to veľmi vážna otázka.

— Veď, keby vo veciach viery možné bolo trojaké riešenie! Vtedy pri dvoch protirečiacich si náhľadoch dohodli by sa na treťom Ale Boh alebo je, alebo nie je Tu nepoznáme strednej cesty.

— Hej, rozumiem.

— Viem, že vy Vermontovu manželku poznáte od jej detstva a že bratskú lásku prechováate k nej. Teda otvorene môžem hovoriť pred vami a viem, že v mojich slovách budete vidieť len výraz môjho bólu. Rodičia dieťaťa chybili vtedy, keď do klamných štúdií vohnali svoje dieťa. Veď či ona sama vedela, kde kráča? . . . Zaoberala sa neistými filozofickými štúdiami bez vážneho duševného vedenia. Nič nie je také osudné, ako povrchná veda. Je jasné, že ctibažnosť pani Daniellovej vyrástla nad mieru. Zdalo sa jej, že zaprie seba, keď v otázkach, ktoré ju od manžela odlúčily, postaví sa čo i na stanovisko „ignoramus — nepoznáme.“ Radšie opustila domáce ohnisko, kde podľa nej olúpili ju o slobodu utvoríť dušu svojho synka podľa jej vôle. Mala mať niekoho, kto by jej bol ukázal, na akom strašnom omyle je.

Kervan sa trpkou usmial:

— Žiaľ, pán farár, často mala pri sebe takého priateľa, ktorý ju len utvrdil v jej omyloch a na ktorého teraz ťažko dopadá zodpovednosť, že toto nešťastie prišlo.

— Mienite sami seba, pán Kervan?

— Sám seba. Teraz už viem, prečo Jakub neodpovedal na moje listy. Ani sa len nerozlúčil. Mal pravdu. Musím ho najstf . . .

— Nemyslím, že by sa vám to podarilo. Vermont ušiel s tohto kraja a nevráti sa sem viacej. Vzal si so sebou svoju staručkú matku a synka. Celkom chce pre-

trhnúť spomienky na minulosť. Ani sám neviem, kde sa podel.

Kervan hľadel pred seba, akoby ho boli stali.

Jakub ma vyhodil zo svojho srdca. Stratil som svojho najlepšieho priateľa — zavzdychol.

Mýlite sa, pán Kervan. Vermontovo priateľstvo ste nestratili. — Kervan smutne krútil hlavou, ale abbé pokračoval: — Keď sa so mnou lúčil, doslovne toto povedal: „Istý som, že Michal, akonáhle sa vráti z Číny a náš dom najde prázdny, zavíta k vám. Seba bude obviňovať tým, čo sa stalo. Povie, že aj jeho vliv mal podiel v tom, že sa Mária proti mne obrátila...“

— To je moje presvedčenie! — zvolal Michal.

— „... Povie, že azda jediným svojim slovom mohol preťať Máriinu cestu k neverectvu...“

— Hej, a že som to slovo nevyslovil, stalo sa to preto, lebo som dúfal, že Jakubova manželka z vlastnej sily príde k takému presvedčeniu, akého bol jej muž.

— Trošku ma prekvapuje, čo hovoríte... Vy ste dúfali, že pani Vermontová znovu najde vieru? Ja som si myslel, odpusťte mi, že vy ste sa tešili, keď vás pani Vermontová nasledovala v neznabožstve.

— Nie, dôstojný pane. Nevedel by som povedať, prečo, ale bolelo ma, keď som videl, že Mária chýli sa k neverectvu. Vtedy som mal zakročiť. Mojm hriechom je, že som to zameškal.

— Vermont vás nepovažuje za vinníka. Veď vy ste konali vlastne podľa svojho presvedčenia. Od úprimnej duše nemožno žiadať, aby konala podľa príkazov viery, keď ona sama neverí. Vermont zachoval si oproti vám bývalú lásku.

— Ale prečo ma nepočkal? Mal ostať tu, v Dampierri. Mária skôr-neskôr iste sa vráti... Rozvodový rozsudok? Zdrap papiera, ktorý treba jednoducho zahodiť! Mária ešte i dnes miluje Jakuba, na to prisahám.

— Niekoľko mesiacov aj Vermont dúfal, že jeho manželka sa vráti. Ale jeden deň musel sa dozvedieť, že

z nešťastia stala sa katastrofa. Žena mu oznámila, že sa znovu vydala. — Tu abbé stíchol a Kervan od prekva-
penia nevedel povedať slova. — Nepoznáte náhodou jej
nového manžela? Tak viem, že je parížskym advokátom,
jej ďaleký príbuzný...

— Dernis?...

— Hej, tak sa menuje.

— To je skutočne katastrofa — prikývol Michal. —
Dernis už vtedy chcel Máriu za ženu a s neukojiteľnou
zlosťou prijal to, keď si dievča nezvolilo jeho. Jakuba
nemal rád práve pre jeho náboženské presvedčenie.

— Teda poznali sa?

— Všetci traja, Jakub, Dernis i ja chodili sme do tej
istej strednej školy.

— Aký človek je Dernis?

— Bez vyznania, ostro protináboženský! Čím ďalej,
tým menej pochopujem Máriu. Kedysi veľmi málo sym-
patie prechovávala oproti Dernisovi.

— Vermontovi napísala, že sa s Dernisom dokonale
porozumejú, lebo s toho istého materialistického zorné-
ho uhla hľadia na svet.

— Ja poznám Máriu — krútil hlavou Michal. — Pro-
tináboženskosť jej manžela prebudí v nej tie pocity, •
ktorých si teraz myslí, že navždy vyhasly v nej.

— Vážne to myslíte?

— Veľmi vážne ... Úbohá Mária! Čo za muky ju
očakávajú!

— To isté povedal i Vermont, keď sa so mnou lúčil.

Kervan vstal. Abbé Baudouin chvíľu ešte držal jeho
ruku vo svojich:

— Pán Kervan, naše duše delí celý svet od seba, ale
ja som vás vždy mal rád a vždy som si vás ctí. Vaše
srdce je verné a pravdivé. Budem sa za vás modliť.

— Ak je Boh ... nech vás milostivo vyslyší, pán fa-
rár.

III

Ján

Kervan ujal sa svojho predošlého úradu v ministerstve zahraničia. Jeho poverenia často ho viedly do cudziny, no, pritom-všetkom ostal pravým Parižanom, ktorý zbožňoval svoje rodné mesto. Teraz s radosťou znovu sa zariaďoval na domáci život. Vybral si byt na Rue de Bourgogne. V prvé soboty bol trochu smutný. Predtým okolo štvrtej hodiny obyčajne vysadol na vlak, so stanice Saint-Rémy peši prešiel cez horu do Dampierru, kde ho očakávali jeho priatelia. Ale Jakub si želal, aby ho zabudli, a on, jeho priateľ, skloní sa pred Jakubovou vôľou...

*

Pariž je mestom neočakávaných stretnutí.

Michal šesť rokov býval v Rue de Bourgogne. Teraz približovali sa Vianoce a on potuloval sa pod arkádami Rue de Rivoli. Vo svojej zamyslenosti skoro sa buchol do mladej panej, ktorá išla oproti nemu. Pani viedla za ruku dieťa, zakrútené do teplého kožuška. Michal po krátkom zaváhaní bol by pokračoval vo svojej ceste, ale dieťa sa potklo a zachytilo sa do jeho kabáta, aby nespadlo. Matka už otvorila ústa, aby prosila o odpustenie, ale vtom slovo ostalo jej v hrdle:

— Ó! ... Michal!

— Ja som, Mária!

Medzi dávnymi priateľmi zavladlo kratučké trápne ticho.

— Spoznali ste ma? — spýtala sa Mária tíško.

— Nebol som istý, že ste to vy — ospravodlivoval sa Kervan.

— Michal, vy ste ma poznali a chceli ste ísť ďalej
Veľmi vás prosím, neodvráťte sa odo mňa... neodsudzujte ma!

Kervan sa zachvel. Máriin hlas sa zvláštne triasol, cez jej oči akoby zúfalstvo bolo preletelo. Ale Michal nemohol ustáliť, či dobre vidí, lebo pani sa ovládala a spokojne pokračovala:

— Nehnevajte sa, Michal, že som vám neoznámila, že svoj život musela som iným smerom obrátiť. Vedela som, že on... že Jakub...

— Nie, ani on ma neupovedomil o tom. Dozvedel som sa to od abbé Baudouina.

— Pochopím, že pred chvíľou ste zaváhali. Vám je ťažko zaujať stanovisko medzi mnou a Jakubom. Viete príčiny nášho rozvodu?

— Hej, abbé Baudouin mi všetko rozpovedal.

— A Jakub vám o tom nič nehovoril?

— Jeho som už nenašiel. Akiste viete, že opustil Dampierre. Abbé Baudouinovi povedal, že zabudnúť chce na svoju minulosť. Ani abbé nevie, kam sa presťahoval.

— Ale či by bol chcel zabudnúť aj na svojho najlepšieho priateľa? — začudovala sa Mária. Chvíľu zaváhala, akoby hľadala slová: — I ja... veľaráz som sa do-pytovala... rada by som vedieť, čo robí môj syn... a keď som tak teraz zazrela vás...

— Mária, vy ste to tak chceli.

— Veľmi vás prosím, nebuďte ku mne veľmi prísny.

— Odpusťte, ak som vám zavinil bolesť.

Nastalo trápne ticho. Prerušila ho Mária:

— Zazeňme spomienky. Nemohla som urobiť iné, ako to, čo mi kázal rozum. Či som správne konala, ukáže budúcnosť. Pridám k tomu ešte, že s úsmevom jej hľadím v ústrety. Akiste vám povedali, že som sa vydala za Reného Dernisa. A našla som v ňom takého muža, ktorého myšlienky sú v súlade s mojimi.

— Len sú azda krajnejšie? Nie?

— Vidím, že dobre sa pamätáte. Pri ňom nemusím sa obávať, že každú chvíľu buchnem sa do takej steny, ktorú postavilo medzi nás žalostné poblúdenie ducha. — Pohládila chlapčeka po hlavičke: — Toto je náš synček... Ján, pozdrav pekne pána Michala.

— Dobrý deň, pán Michal.

Kervan sa zohol: dve veľké čierne oči hľadely naňho, malá ručička vystrela sa k nemu zdvorile. Také milé bolo toto stvoreniatko, ktoré, dvíhajúc malý noštek, hľadelo na vysokého človeka, že Michal mimovoľne zvolal:

— Aký krásny drobizg!

— A aký múdry je! — chválila sa matka. — Ale, pozrite sa len, Michal, ešte i teraz sa drží vášho kabáta.

— Skutočne. — Kervan zohol sa k dieťaťu: — Chceš, aby som ťa bozkal?

Maličký namiesto odpovedi vytiahol sa a peknú pusu dal veľkému ujcovi.

— Zlatý je ten váš chlapček. Ja som starý mrzúň, ale deti mám rád. A tento maličký ma priamo očarúva.

— Výborne, Michal, tak nechajte sa očarovať! Ja verím v dobrých znameniach. Keď sa Ján prvej zachytil do vášho kabáta, to akoby vás prosil: buďte mojím veľkým priateľom!... Tešila by som sa, keby ste nás navštevovali, i René by sa tešil tomu. Toľko vás spomíname!

— Lenže...

— Nijaké výhovorky. Budúcu sobotu u nás budete večerať. Je prvý deň Vianoc.

— Je to trochu nečakané...

— To nič nerobí. A už vopred sa dohodneme, že o minulosti nikto z nás nebude hovoriť.

— Nuž, dobre. S vďakou prijímam pozvanie.

— Ja vám ďakujem. Veľmi by ma bolo bolelo, keby som bola stratila svojho priateľa. Zapamätajte si našu adresu: 8, Rue de Varenne.

— Veď tak sme skoro susedia. Ja bývam: 86, Rue de Bourgogne.

— Výborne. Ján, rozlúč sa s tvojím novým priateľom.

— Do videnia, pán Michal.

Kervan vzal maličkého na ruky:

— Nuž, budeme dobrí priatelia?

— Hej, pán Michal.

— Zlatý si. — Bozkal dieťa a Márii poďal ruku: — Teda budúcu sobotu!

*

René Dernis nečakal do Vianoc, ale hneď druhý deň odpoľudnia išiel do ministerstva zahraničia, Kervan, i keď nikdy necítil oproti Dernisovi nejakej zvláštnej úcty, jednako potešil sa, keď uvidel svojho dávneho spolužiaka.

Dlho a veselo sa rozprávali — Kervan o svojich diplomatických povereniach a Dernis o súdnych pletkách, ktoré pútavo vedel predniesť. Napokon Dernis zamiešal do reči to, čo mu najviac ležalo na srdci:

— Hlavne preto som prišiel, Michal, aby som ťa uspokojil. Nechcem, aby sme nejaký zmätok pocítovali jeden pred druhým. Viem, akým dôverným priateľom si bol Jakubovi Vermontovi, hoci som sa trochu aj čudoval, lebo tvoje filozofické smýšľanie veľmi sa odchyľovalo od jeho smýšľania.

— Je pravda, že sme boli priamo pravými protivami jeden druhého, ale ja som si v Jakubovi obľúbil šlachetnosť charakteru. Ani to netajím, že jeho pevnosť vo viere veľmi účinkovala na mňa. Keď sa zavše skúmam, neraz si myslím, že len preto som tak prudko napádal jeho zásady, lebo som túžil po tom, aby ma obrátil.

— Ej! Nuž či tma by už aj teba bola zahalila?

— René, nezosmievaj sa. Celý môj život je rozmyšľaním, že odkiaľ som a kde idem. Moja uzkostivá duša ne-

nachádza na to odpoveď. Závidím tým, ktorí rozriešili tento problém a smerujú k svetlu.

— Ale, nelám si na tom hlavu. Zem sa krúti, či to uznáš, alebo poprieš. Ten problém som ja už rozriešil... pravda, v zápornom smysle. Žijem si slobodne a voľne, všetko využijem, čo mi život môže dať. Teraz, keď si mi prezradil úzkosť svojej duše, len teraz sa skutočne teším, že z duše malého Jána všetky predsudky som odstránil.

— A veru, keď sa ideál zachytí a vykvitne v detskej duši, neskoršie mnohým utrpeniam môže predísť!

Dernis sa prekvapil:

— Ty hovoríš takto, ty, slobodomyselný?

— Hádal som sa s Jakubom, ale možné je, že keby som namiesto neho bol videl pred sebou vo viere otráveného človeka, bol by som mu zavolať: „Zachovaj si vieru!...“ Sám neviem najšť vysvetlenie na tieto proti-rečenia.

— Vieš, že sa ťa bojím? — usmieval sa Dernis. — Ešte v mojom dome zaseješ semeno pochybnosti a nesusváru. Najzaujímavejšie je to, že prišiel som ťa uistiť, že nikdy nespomenieme minulosť. A teraz hádame sa, ako kedysi, keď sme boli malí chlapci. No, nič to. Týmto sme to skončili. V mojom dome nikdy nepočuješ náboženské hádky.

— Pravdaže, veď vaše mienky sa srovnávajú. Mária sa vymanila z pút viery.

— Možno... — povedal Dernis akoby váhavo. — Preto hovorím, že „možno“, lebo v ženách sa človek nikdy nevyzná. Ale, na jej pochvalu musím povedať, že nášho chlapčeka dokonale vychováva a v prítomnosti dieťaťa ešte nikdy nevyšlo z jej úst slovo Boh.

— Túto zásadu nemôžem celkom schvaľovať. Tvoja strana chce zo škôl odstrániť vyučovanie náboženstva. Ale akým právom tvrdíte, že Boh nie je viacej, ako legenda?

— To s rozhodnosťou netvrdíme.

— Viem, len skoro. Ale ak kresťanstvo, ktoré chcete zničiť, podnes žije, po toľkých stáročiach, po toľkých útokoch, po toľkých víchroch, či je to nie preto, lebo v hĺbke duše niečo zobudí... niečo, čo ani ty ani ja nechceme počuť; ale čo je silnejšie od nášho chatrného pochopovania? Jediné kresťanstvo vie mierniť ponosu ľudstva slovom nádeje.

— Čiste slabosť. To je len pre bojzlivé duše.

— Duša sa bojí ničoho. A vy toto nič chcete utvoriť v duši dieťaťa a potom opovázate sa povedať, že neskoršie môže si samo voliť.

— Pre toto ozaj necítim výčitky svedomia — pokrčil plecami Dernis. — Deti nám neskoršie budú povďačné, že sme ich ušetrili od toho, aby sa samé sužovali a bojovaly so sebou.

— Alebo nás budú preklínať, že sme z ich srdca vytrhali ideál.

— Pozor, Michal, i ja mám synka! — dodal k tomu Dernis s úsmevom. — Priamo zimnica ma chytá od toho, čo hovoríš. Skoro vidím, ako sa Ján jeden deň obráti proti mne!

— Kto to môže vedieť?

— Pozri sa, ty strašivták, teraz už nechaj odpočívať svoje tmavé krídla a chystaj sa na vianočnú večeru. U nás zabudneš na svoje úzkosti.

Kervan po Dernisovom odchode cítil, že potrebuje čerstvý vzduch. Nastávala noc. Michal pozoroval, že od istého času nepoznáva v sebe toho starého človeka. Akoby sa v jeho duši vykresľovali črty nového človeka. Stretnutie s Dernisom vyvolalo v ňom zvláštnu zmenu: neverec nemohol zniesť, aby hlásali boj proti veľkej myšlienke: proti Bohu. Michal nevedel si osvojiť Jakubovu vieru, ale ešte menej vedel prijať Dernisovu teóriu.

Keďže býval v Rue de Bourgogne, často išiel okolo kostola sv. Klotildy. Za mnoho rokov nikdy nepocítil túžbu vnísať doň. On sa prekvapil najväčšmi, keď na jar tohto roku zrazu našiel sa pod klenbami tejto maličkkej katedrály. — Čo za nejasné volanie poslúchol? . . . Staby v ňom pracovalo jeho druhé ja, ktoré ujarmilo jeho vôľu a jednoducho zahnilo ho sem. Veď práve že sa len poprechádzal v kostole, ako jednoduchí diváci. Ale najbližšie zas prišiel. A medzitým jeho dve nepriateľské ja akoby sa boly spriatelily. To, ktoré sa malo ohradzovať, jednoducho mlčalo.

Jeho návštevy v kostole stávaly sa čoraz častejšími. Najmä podvečer rád sa utiahol do svojho „zátišia“, ako pomenoval tichý kútik kostola. Jeho duša okúpala sa v šere, do ktorého miešala sa vôňa modlitieb, i akoby sladký odpočinok bol zaľahol na neho. Na svet sniesla sa už tma a on ešte vždy sedel tam, hľadiac na malé svetielko v bočnej káplne. A jeho myšlienka, márne bojoval proti nej, vždy sa zlomila pri schodoch oltára: alebo Boh býva tu, alebo je to podlé klamstvo . . .

Márne sa chcel uspokojiť, že viera je len ilúzia, básnická fantázia, a že vábi ho len krása mýtov viery. Cítil, že toto vysvetlenie v hĺbke svojho vnútra ani sám neuznáva. A keď sa jednako týmto bráni, robí to len preto, lebo musel najst' nejaké odôvodnenie . . .

Vo vianočnú noc dlhšie bdel nad svojou prácou ako inokedy. Nablízku zahlaholil veselý hlas zvonu, oznamujúci veriacim narodenie Bohočloveka. Kervan váha, potom prácu necháva nedokončenú a ponáhľa sa do kostolíka sv. Klotildy. Jeho miestečko, to miestečko, kde tak často sníva, je ešte voľné. I teraz ta sa utiahne a so zatvorenými očami necháva, aby staré Žalmy uspávaly jeho dušu.

— Hej, pekné je to — myslí si v sebe. — Nezáleží na tom, odkiaľ to pramení: hlavné je, že na tomto mieste duša vie spievať. Cirkev pozná človeka, vie, že na ktorom mieste je citlivá. Mýtus Dieťaťa, ktoré sa v chudo-

be narodilo a neskoršie, v mužskom veku, hlása panovanie dobroty, odpustenia a lásky, požehná slzy, postaví sa proti zlým boháčom a ešte i pri svojej smrti odpúšťa... hej, to je pekné! I ja sa chvejem od tejto krásy, hoci mňa očarúva len pôvab legendy.

Medzi dvoma ožiarenými stĺpmi našiel miesto, kde dieťa Ježiš medzi Jozefom a Mariou rozprestiera svoje ručičky:

— Zajtra stovky dietok prejdú popri jasličkách, kľaknú si a sladko pomodlia sa svoje modlitbičky. Keď budú z kostola vychádzať, očká budú im žiariť, srdiečka výskať.

Michalova myšlienka zrazu opúšťa kostol a zalieta k dieťaťu, ktoré bol videl, ktoré len raz videl, ale na hlboké a záhadné očká ktorého tak dobre sa pamätá. Chlapec Márie Dernisovej. Spievajúci hlások mu znie v ušiach: „Dobrý deň, pán Michal!...“

Ťažko sa vie brániť proti trpkému poľutovaniu: Ján Dernis nikdy nebude účastný tejto detskej radosti. Jeho otec potom hrdo bude môcť vyhlásiť: ochránil som svojho syna od blúdenia...

Nasledujúci večer Kervan zazvonil na dverách Dernisovcov. Prijali ho s úprimnou radosťou. Kým čakali na večeru, Kervan musel rozprávať o zážitkoch svojej poslednej cesty do cudziny ako aj o svojich plánoch do budúcnosti. Najbližšie do Egypta ho volá poslanie, konzulát v Kaire bude jeho stanicou dlhší čas.

Mária vyprávala o ich vlastnom, dosť rušnom živote. Jej manžel čo raz krajšie úspechy má na súde. A jeho činnosť neostáva len v medziach advokátskeho povolania, je členom rozličných družstiev a najnovšie zvolili ho za predsedu Seinskej Paroplavebnej Spoločnosti. Vkus a prepych bytu je najlepším dôkazom toho, že jeho všestranná práca prináša mu hojné hmotné ovocie.

Priateľský rozhovor na chvíľu zatíchol. Ján prišiel domov s pestúnkou. Bozkal matku, otcovi nastrčil čielko a potom svoj od zimy červený noštek akosi celkom prirodzene zdvihol oproti Kervanovi. Tento od radosti vydvihol maličkého:

— Koľko rokov máš, kamarát malý?

— Päť, pán Michal.

— A veľmi rád máš mamičku a otecka?

— Juj, veľmi. pán Michal. — Očká malého zažiarily.

— Bol si sa prechádzať s pestúnkou?

Teraz sa celá tvárička rozžiarila: chlapček bol pozeral hračky vo výklade istého veľkého bazára. Rozohne obrátil sa k matke:

— Jaj, mamička, toľko krásnych vecí som videl! Koníčky, i ťavy, i zajačky, i vojakov. A pestúnka ukázala mi aj strýčka Silvestra. Aj malé dieťaťko, toľkéto, mamička! Také krásne bolo! A akýsi pán stál pri ňom, v dlhých šatách, s palicou v ruke, aj nejaká veľmi krásna pani, ktorá mala závoj a tebe sa podobala, mamička, a takto robila — tu maličký soplul si ručičky — a aj kravička bola tam, i oslíček, aj veľa baránkov. Pestúnka povedala, že je to malý Ježiško v jasliach! Mamička... — prosil Ján — kúp mi toho malého Ježiška v jasliach... Kúpiš, mamička?

— Uvidíme, synček — odpovedala Mária rýchle i zmätene a povedala pestúnke: — Odvedte Jána večerať a potom uložte ho spať, akiste je ustatý.

— Ale ozaj, mamička, toho malého Ježiška... taký dobrý budem... Prečo neodpovedáš, mamička?

— Pekne poslušaj, synček môj a choď večerať. Inak pán Michal nebude ťa mať rád.

Briadka dieťaťa podozrivo sa začala triasť:

— Pán Michal, ja budem veľmi dobrý! — A poslušne nasledoval pestúнку.

Kervan nemal času, aby niečo na to povedal. Cítil, že srdiečko malého sa stislo. Matka odoprela mu pekné jasličky, ba pohrozila mu i hnevom pána Michala! Ker-

vana mrzelo, že jeho menom zastrašili srdiečko maličkého. Pobehol za chlapčekom a na prahu ho ešte dobehol:

— Drahý malý Ján, tvoj starý kamarát fa má veľmi rád.

Bozkal smutnú tváričku dieťaťa. Na chvíľu zavládlo trápne ticho; potom Dernis s pretváračnou nevšímavosťou začal rozprávať o inom. Na šťastie čoskoro si sadli k večeri.

Mária bola dávnou, pôvabnou gazdinkou, pozorná k hostovi, veselá, duchaplná. Ale za rozhovoru zdalo sa mu, že jej pravé ja — ktoré sa ukrýva a len zavše zablyсне v hĺbke pohľadu — je celkom iné, ako to zdanie ukazuje. Ako keby bola vytušila, že ju odhalili, sama nadhodila otázku, ktorá Kervana zaujímala:

— Prisľúbili sme, Michal, že nebudeme hovoriť o minulosti a tak nadpriadneme dávne naše priateľstvo, aby ste to necítili ako zradu, spáchanú na Jakubovi. Ja som zrobila to, čo mi môj zdravý úsudok kázal a v mojom novom manželstve našla som blaženosť i slobodu myslenia. Túto blaženosť zatieňuje jedinú: to, že Františka nikdy nemôžem vidieť. Jakub nemal tak odtrhnúť odo mňa môjho synka.

Silná, spokojná žena na chvíľku zmizla a na Kervana hľadela matka, nešťastná matka.

— Už neraz som navrhoval, že vyhľadám Vermona — povedal Dernis — a prinútim ho, aby splnil rozhodnutie súdu.

Mária smutne pozrela na neho:

— I sám dobre vieš, že Jakub nikdy nedal súhlas k rozvodu. Rozhodnutie súdu on neuznáva. Odkázal mi, že ak chcem vidieť svojho syna, tak neostáva nič iného, len aby som sa vrátila do svojho domova.

— Vidíš — obrátil sa Dernis ku Kervanovi — Cirkev svojou nemilosrdnosťou odoprie aj lásku k človekovi a blaženosť jedinca. Nemravné je žiadať, aby dvaja ľudia žili spolu, keď spolužitie je im neznesiteľné.

— Hej, ale keď spolužitie stane sa nemožným, tak viem, že vtedy aj Cirkev trpí oddelenie manželov od stola a lože. Týmto sa sväzok ešte neroztrhá a keď sa manželia uspokoja, z toho prechodného stavu môžu sa ešte jeden k druhému vrátiť.

— Ale, Michal — zarazila sa Mária — veď vy ste predtým neodsudzovali rozvod!

— Odpusťte mi, Mária, vy poznáte ten môj zlozvyk, že najprv rozprávam a len potom rozmýšľam. A ináčej, i ja sám som živé protirečenie, večná opozícia.

Mária a jej muž sa zasmiali.

— Pozor, Mária — povedal Dernis — zradcu sme si priviedli do domu.

Ale Kervan už neodpovedal. Pozoroval na spev, ktorý prichádzal zpoza zavretých dverí.

— Pestúnka spieva — usmiala sa Mária.

— Ó... ešte! Ešte! — bolo počuť požadovačnosť zvonivého hláska.

— Počujte, ako sa malý Ján teší! Je to veľký dar, Mária, keď vaše dieťa miluje spev a želám vám, aby jeho duša cez celý jeho život len spievala.

— Niekedy sa ho aj bojím — priznala sa Mária s chmúrnou tvárou. — Je primúdny, oveľa zrelejší, ako by mal byť na jeho vek. Viete, že už plynne číta a že aj na klavíri usilovne brnká? Hudba veľmi účinkuje naňho. Zbadali ste, že jeho hlboké tmavé oči sfaby sa stále spytovaly?

— Hej, zbadal som to a azda práve preto som priľnul k nemu hneď.

— Preto musíme dbať, aby sme jeho prívčas zrelý um nepreťažovali veľmi — vysvetľoval Dernis. — Musím sa vrátiť k otázke, ktorej som sa nechcel viacej dotknúť: Predstav si to dieťa v hmle náboženských legend.

Ale Kervan sotva ho počúval.

— Kde počul tú pieseň, ktorá teraz cez zavreté dvere prichádza?... Hej, zachvel sa zrazu — v kostole sv. Klotildy...

— Teda ďaleko chceš držať od neho náboženské legendy? — spýtal sa. — A neobávaš sa, že tie v tisícich rozličných podobách jednako sa len objavajú? Pred chvíľou Ján na prechádzke videl jasle a hneď ako ľahko si zapamätal po prvý raz počuté meno: Ježiš! Ty si ho zahriakol. Jasle akiste nespomnie viacej, ale namiesto nich prídu iné. Počúvajže len...

Pestúnkin hlas tíško prichádzal k ušiam:

*Tichá noc, svätá noc,
všetko spí, ticho sní...*

Dernis zbledol.

— Vidím, že si ju spoznal — kývol Michal. — Starý chorál, ale ešte vždy taký pekný, ako za nášho detstva...

Ján dnu prosil:

— Ešte... spievaj ešte!

Dernis otvoril dvere a spurno skríkol na dievča:

— Počujte, nechajte to už, Ján musí ísť spať!

— Ale, otecko, ja nie som ospanlivý, ani trošku... A pestúnka také krásne spieva. Počúvaj len aj ty.

— Ján, spi! Buď poslušný!

Dernis nazlostene zavrel dvere.

— Nehnevaj sa na moju prchkosť, Michal, ale s týmto obmedzeným dievčaťom máme toľko mrzutostí. Nechceli sme ju prepustiť, lebo zbožňuje Jána. Ale nevie pochopiť, že dieťa treba nechať na pokoji.

Skôr ako Kervan mohol odpovedať, pestúnka zaklopala a hlásila, že Ján dobrú noc chce želať mamičke.

— Samá láska je to dieťa — usmial sa Dernis, keď už Mária bola vyšla. — A samá jemná citlivosť. Ako deti v tomto veku obyčajne, aj on väčšmi Inie k matke. Mňa sa trošku bojí. Je pravda, že zavše schválne som trošku spurný, ale, konečne, musím dávať pozor, aby jeho srdce neostalo veľmi mäkké.

— Chceš povedať, že vypleješ kvietky, ktoré v útľom malom srdiečku kvitnú? — spýtal sa Michal so smutným úsmevom.

— Niekedy i to je potrebné.

Vtom vrátila sa Mária. Zdala sa byť veľmi pohnutou. Zbadal to aj jej muž.

— Čo sa stalo, Mária?

— Nič, René. — Potom trochu mykla plecami: — Úbohý malý chrobáček! Keď som ho bozkala, nevedel v sebe udusiť plač. Objal ma okol hrdla: „Drahá mamička, budem veľmi dobrý a už nikdy viacej nebudem spievať o malom Ježiškovi, ani pestúnka“. Táto srdcervúca poslušnosť ma tak dojala...

Dernis netrpezlivo hodil rukou. Namrzený obrátil sa ku Kervanovi:

— Akú mienku máš o takom mene, ktoré rozbrečí deti?

Kervan neodpovedal.

„Akú mienku máš o takom mene, ktoré rozbrečí deti? ...“ Dernisove slová ešte i vtedy zneli v Kervanových ušiach, keď už bol doma. Hrešil sám seba a hrešil aj Dernisa. Dôvodenie zdalo sa mu nenávisným. Zbabelosťou je pripisovať žiaľ dieťaťa na vrub mena, ktoré vyhnali z domáceho ohniska. Tento dôvod je priamo zlomyseľný, nespravodlivý a pretváračný.

Kervan sa rozhodol, že viacej nepôjde do Rue de Varenne. Ale tak viacej nebude môcť vidieť Jána, ktorý mu zrazu a nevysloviteľne prirástol k srdcu!

Tej noci Kervan mal zvláštny sen:

Jeho duša najprv vznášala sa na piesniach, počutých v kostole sv. Klotildy a potom zrazu nastalo veľké svetlo, z ktorého snášaly sa dolu ožiarené jasle. Priblížil sa veľký zástup do bieleho oblečených detičiek, ktoré tancom a spevom obklopily jasle a malý Ježiš na každé sa usmial. Blížil sa smerom, odkiaľ prichádzal spev.

V tóni akéhosi stĺpu videl trasúce sa dieťa. „Ján!“ — zvolal naň. — „Ponáhľaj sa, Ján, a pripoj sa k ostatným dieťkam!“ Ale Ján ukázal svoje poviazané ručičky i nožičky. — „Pán Michal, ja nemôžem...“ Jeho tvárička bola taká smutná, že Kervan nevedel sa opanovať: roztrhal putá.

Deti spievajúc krútily sa okolo. Na Jánovej tvári zračila sa blaženosť. Zavše pozrel na svojho veľkého priateľa a z jeho pohľadu sálala povďačnosť. Kervan cítil, že sa v ňom čosi rodí, čo dosiaľ nepoznal; niečo, čo prichádza z ďaleka, odtiaľ, čo je životom... plné jasu, z cudzieho sveta, kde kedysi aj on býval...

Spievajúce dievky sa krútily... Na Kervanovu dušu sniesol sa pokoj a istota. Hľadel na šasle a na usmievajúce sa Jezuliatko. Zrazu nad krásnym obrazom rozžiarili sa ohňom písané slová. Kervana oslepil jas, nevedel nápis prečítať. Volal na Jána: „Ján, prečítaj to!“ — „Jaj, pán Kervan, ani ja to nemôžem prečítať, ale moje srdce to takto vidí: Pokoj ľuďom dobrej vôle!“

Kervan sa neskoro prebudil. Unavene prešiel si po čele:

— Snívalo sa mi! Škoda bola prebudiť sa, taký pekný bol ten sen...

Uplynulo niekoľko týždňov. Asi v polovici januára Kervan cestou do ministerstva neďaleko stanice Invalides zbadal niekoho, koho len raz videl, ale zvláštnym spôsobom jednako si zapamätal jeho tvár: — Jánova pestúnka!... Fiakrista složil s koča batožinu.

Kervan zastal: ona tu, sama... Batožina... Azda sa len neodvážili?... Prešiel na druhú stranu ulice a vo dverách stanice pristavil dievča:

— Kdeže idete, milá devuška?

— Dobrý deň, pane. — V očiach dievčata zablyslo poznanie. — Už sa pamätám. Na Štedrý večer boli ste na večeri u pánov Dernisovcov.

— Teším sa, že sa pamätáte na mňa. Azda len nechcete odcestovať? — Pestúnka prikývla. — Ale, veď malému Jánovi bude smutno bez vás, nesmiete byť dlho preč. Ktože mu potom bude spievať tie pekné Žalmy?

Pri spomenutí Jánovho mena dievča dalo sa do plaču:

— Ja sa už nevrátim viacej! Vypovedali mi... Ráčite spomínať Žalmy... Potrestá ich dobrý Pán Boh, uvidíte. — Teraz zrazu vybuchla z nej rozhorčenosť: — A ani len nepokrstili to úbohé neviniatko! Némela som ho naučiť ani prežehnať sa. Srdce sa mi pukne od žiaľu, pane. I na Vianoce, videli ste, hneď som vedela, že nebude dobre, keď som mu dovolila, aby sa pozrel na jasičky. A potom, keď som mu spievala, aby som ho rozveselila, i preto bolo zle. A ja veru skoro ani neviem iné piesne. Inokedy ma nepočuli, lebo vždy som dávala pozor a tíško som spievala. No, ten deň som akosi silnejšie povolila hrdlu.

— Žiaľbohu, ja som vás prezradil — povedal Kervan pokorne. — Páčil sa mi váš spev a počúval som.

— Oj, ja viem, že vy by ste mi nebránili spievať, veď máte takú dobrácku tvár! A keby ste vedeli, ako sa tešil maličký, keď som mu o dobrom Pánu Bohu hovorila! No, len zriedka som sa odvážila, veľmi som musela dávať pozor. Moje úbožiatko, čo len bude z neho?!... Mám ho radšie, ako svoj život. Uvidíte, pane, dobrotivý Boh ich potrestá, najmä pána, lebo o panej nemožno vedieť, ako vlastne smýšľa. Keby nie pán, tak ona by ma bola iste nechala...

— Uspokojte sa, milé dieťa. Zato z malého Jána ešte môže byť dobrý človek.

— Pane, ten chlapček nie je taký, ako ostatné deti. Nevie, ako to mám vysvetliť, ale ten sa preto narodil, aby poznal a miloval Pána Boha. On od tej túžby raz umrie, uvidíte...

S tým rozlúčila sa s Kervanom.

Úbohá pestúnka, úbohý Ján! Kervan pocítil odpor, keď si pomyslel na nesmyselné neznabožstvo, ktoré olúpilo úbohého chlapčeka o pestúnku, ktorú mal tak rád. Michal mal mať rozhovor s ministrom, ale v istých prípadoch dieťa je viacej, ako minister. Ján žiali. A Kervan pohol sa smerom k Rue de Varenne.

Dernis nebol doma. Michal neprezradil Márii vlastnú príčinu svojho príchodu. Zavítal s tým, že išiel okolo, že ho teplé šlniečko vylákalo na prechádzku.

— Ale, viete, prechádzka osamote mi nechutí. Mária, sverili by ste mi Jána?

— Michel, vy ste stelesnená Prezreteľnosť!

— Ako ste to povedali?

— Jaj, akosi mi vybehlo to slovo z úst!

— Dávne slová nemožno ľahko zatlačiť, Mária.

— Možno — povedala Mária a trochu sa začervenala.

— No, už som ho vyslovila a nevdýchnem ho nazad. Ale, ozaj, nevedela som, čo si dnes odpoľudnia počnem s Jánom. Budeme mať návštevu.

— A pestúnka? — spýtal sa Michal potmehúdsky.

Mladá pani zmätene vysvetľovala:

— Vec sa má tak, že pestúnka nie je už u nás. Veľmi banujem za ňou, lebo tak rada mala Jána, akoby jej vlastný bol býval... Ale, ako vám to môj muž už bol povedal, bola veľmi obmedzená, chudinka...

— Obmedzená?... Mária, či tí, ktorí ju obmedzenosťou obviňujú, nie sú sami...

— Obmedzení? To ste chceli povedať. — Mária mykla plecóm. — Poznáte môjho muža, on chce byť dôsledný. A to je niekedy ťažké...

— A niekedy smutné.

Mária neodpovedala; volala Jána. Keď chlapček pribehol, privinula ho k sebe:

— Poznáš pána Michala?

— Pravdaže, mamička! — A nedočkajúc, aby ho k tomu vyzvali, pribehol ku Kervanovi a bozkal ho. — Dobrý deň, pán Michel, teším sa, že si prišiel.

— No no — upozorňovala ho Mária — srdiečko moje, nepovie sa: teším sa, že si prišiel, ale: teším sa že ste prišli.

— To už nie, Mária! — ohradzoval sa Kervan. — Vy sami ste povedali, keď sme sa prvý raz stretli a maličký chytil sa môjho kabáta, že budeme dobrými priateľmi. A dobrí priatelia si tykajú. Ján, povedz znovu: teším sa že si prišiel.

Malý pozrel sa najprv na Kervana, potom na matku. Mária sa zasmiala:

— No, dobre, Michal je tvojím veľkým priateľom, môžeš mu tykať.

— Michal, teším sa, že si prišiel — opakovalo dieťa a Kervan schytil ho do náručia, aby bozkom spečatili priateľstvo.

— Michal prišiel preto, aby ťa vzal na prechádzku. Chceš ísť s ním?

— Hej, mamička, hej! — tleskal chlapček ručičkami. — Mamička, chytro ma obleč.

O štvrt hodiny neskoršie Michal chytil Jána za ručičku a pristavil prvý tade idúci koč. Zavezú sa k Porte Saint Denis a potom peši pôjdu po uliciach.

Bolo čisté, slnečné odopoludnie. Jána zaujímalo všetko, obzeral sa, skúmal, vypytoval sa — a hneď si aj odpovedal sám skôr, ako mohol Kervan otvoriť ústa. Kervan hľadel vyhovieť zvedavosti maličkého. Ale veru bolo dosť otázok, na ktoré nenašiel odpovedi. Mrzela ho jeho nevedomosť: dosiaľ nepoznal detskú zvedavosť, ani detskú myseľ, ktorá sa tvrdošijne spytuje ďalej, kým nedostane uspokojivú odpoveď. S Place de la Concorde zaobčili k záhrade Tuileri. Už sa stmievalo, nebo zmenilo sa v tmavomodré, hviezdičky jedna za druhou sa zapálily.

— Pozri, Michal, hviezda! Niekedy ich je plné nebo. Pestúnka povedala, že vo dne spia. Je to pravda, Michal?

Kervan nechcel podvrátiť pestúnkine hviezdárske vedomosti. Čo má povedať?

— Vieš, drahý, ako to pestúnka povedala, to sa tak zdá, že spia, a to je preto, lebo slniečko tak jasne svieti, že pre jeho jas nevidieť hviezdičky.

— Ale kto stvoril hviezdy? A kto ich zapáľil? Pestúnka povedala, že dobrý Pán Boh. Je to pravda, Michal?

Čo má na to odpovedať Kervan, ktorý neverí v Boha? Je pravda, že aj on verí v stvoriteľského ducha za vesmírom, ale tento pojem je veľmi ďaleký detskej predstave...

A Ján súril:

— Michal, je pravda, čo povedala pestúnka?

— Hej, drahý — zajakal sa Kervan.

— A dobrý Pán Boh zavesil hviezdy na nebo?

— Ján, hviezdy nikto nezavesil, tie sa krúčia vo vesmíre, rýchle, veľmi rýchle.

— Rýchlejšie ako vlak?

— Veru, ešte rýchlejšie ako vlak. A veľmi veľké sú. Väčšie, ako celý Paríž, ako celý svet.

— Ozaj? Ale nevidieť, že by sa krútily.

— To preto, lebo sú veľmi ďaleko. Veľmi veľa času by bolo treba, aby si k nim došiel, i keby si vlakom išiel.

— A keby som napokon jednako len prišiel k tej veľkej hviezde, hen' k tej, vidíš?...

— Za tou by si videl zas inú hviezdu.

— A za tou?...

— Za tou... za tou... — Kervan po prvý raz chcel odvrátiť pozornosť dieťaťa. Márne namáhanie. Malý rozrušene opakuje otázku:

— A za tou, Michal, za tou hviezdou?...

— Nuž, vieš... za poslednou hviezdou... nuž, tam je dobrý Pán Boh...

— Dobrý Pán Boh. — Maličký zatíchol.

V Kervanových ušiach ešte znely tie premnohé prečo a čakal novší útok: „Ale čo je za dobrým Pánom Bohom?“ Alebo: „Kto stvoril dobrého Pána Boha?“ Ale dieťa mlčky kráčalo popri ňom. Michala rozrušovala hra, skúsil teda:

— A to sa nespýtaš, že kto stvoril Pána Boha?

— To sa netreba pýtať.

— Prečo?

— Lebo dobrý Pán Boh je Pán Boh.

Kervan v žiariacich očkách maličkého videl čudovanie.

— Nuž, veru, máš pravdu.

— No, vidíš!

Toto „no, vidíš“ znelo víťazne. Kervan ešte nikdy nebol v takomto pomýkove. Zarazil sa nielen nad Jánovým vyhlásením, ale aj nad svojou odpoveďou. Veď či on verí v Boha? Hej — nie — sám nevie. Darmo sa hádal o to, hádky len znetvorily ten pojem. A teraz tento hlások tak volá, ako nepopierateľnú pravdu: „Pán Boh je Pán Boh!“ . . . Prečo je možné, že meno Boha, meno, ktoré jednoduché sedliacke dievča vyslovilo bez vysvetlenia, priamo vytvára ďalšiu dišputu? Prečo je to, že pred týmto slovom zmizne každá jeho otázka? Aký vnútorný hlas pošepol diefafu: „Netreba sa ďalej pýtať?“

Boh, ktorého Kervan hľadá, tu by sa skrýval, v úkryte tejto malej dušičky? Tajomstvo . . . tajomstvo.

Kervan prisľúbil, že „podvečer“ privedie Jána domov. Zrýchlil kroky. Asi v strede Rue de Bourgogne zabočili naľavo. Tu dieťa zrazu ukázalo na stavbu, ktorej dve štíhle veže vypínaly sa k nebu.

— Vidíš ten veľký dom? Menujú ho svätá Klotilda. Pestúnka ma nikdy nechcela vziať dnu. A veru, videl som, že hodne malých chlapcov išlo dnu s mamičkami. Ale pestúnka bola zlá, nechcela ma vziať dnu.

— Úbohá pestúnka — pomyslel si Kervan. Potom nahlas sa spýtal:

— A prečo ňa nechcela vziať?

Ale odpoveď už nepočul. Napadla mu zvláštna myšlienka . . . zastal, potom znovu vykročil a zas sa vrátil. Znovu zastal, váhal. — Čo chce robiť? . . . To, čo sa pestúnka neodvážila? Ale Jánova tvárička je taká smutná, keď rozpráva že dosiaľ ešte nikdy nemohol prekročiť

prah chrámu svätej Klotildy. Či mu môže odoprieť túto veľkú radosť? Musí dokázať, že je smelší, ako statočná pestúnka.

Dernis a Mária budú sa hnevať... No, veľký strach! Kervan kráčal už s Jánom po schodoch, hundrúc si v sebe:

— Ja nie som pestúnka, ktorej možno vypovedať.

— Čo si povedal, Michal?

— Nič, drahý. Poďme dnu!

Ta posadil dieťa, kde on sám zvykol najst' odpočinok a pokoj. Ján naširoko otvoril oči. Pohľadom behal po klenbách, ktoré sa strácaly v šere, odtiaľ vrátil sa na svojho veľkého priateľa. Michal kochal sa z pohnutia maličkého. Teraz zdvihol sa chlapčekov prštek, rozkazoval ticho. Ozval sa organ.

Kervan si myslel, že sa mu sníva. Tvárička dieťaťa sa trhla, akoby chcelo plakať. Nový zázrak, nové tajomstvo. — Prečo pôsobí takto cirkevná hudba na túto malú dušičku, ktorú nijaká náboženská výchova nepripravovala?

Organ zatíchol. Kervan počul, ako sa z úst maličkého vydral hlboký vzdych. Zľakol sa následkov svojej smelosti a usiloval sa zahnať hlboký dojem, ktorý zafahol na Jánovu dušičku.

— Vieš — vysvetľoval — v tomto veľkom dome ľudia modlia sa k Pánu Bohu.

— Modlia sa k Pánu Bohu... čo to znamená modliť sa k Pánu Bohu, Michal?

Kervan na túto otázku ozaj nebol pripravený. A vykrúcať nebolo možné, dieťa žiada odpoveď. Takú jednoduchú, takú veľkú, ako je jeho žíznivá duša.

— K Pánu Bohu modliť sa... nuž, vieš, drahý... človek modlí sa k Pánu Bohu, keď povie: Bože môj dobrý, milujem ťa, moje srdce je tvoje.

Ján sklonil hlávku, akoby uvažoval nad odpoveďou. Potom zrazu obrátil hlavičku k osvetlenému organu —

akiste si myslel, že tam je Pán Boh, lebo svetlo odtiaľ žiarilo — a hlasne povedal:

— Bože môj dobrý, milujem ťa, moje srdiečko je tvoje.

To bol prvý vzdych, ktorý sa z Jánovho srdca vzniesol k Bohu. A ten, kto otvoril tomuto vzdychu cestu — sám bol neverec!...

— Poďme — povedal Kervan nespokojne. Zdalo sa mu, že v celku zneužil Máriinu dôveru. Ale smutná tvárička maličkého zas ho strhla s nôh. — Nuž, čože by si chcel, drahý?

Ján ukázal na chrámovú loď, strácajúcu sa v šere.

— No, dobre, prejdeme. O chvíľku viacej alebo menej nerozhoduje.

Dvaja priatelia pomalými krokmi kráčali. Na ľavej strane krížovej chodby jasné svetlo prelamovalo sviatocné šero klenbí.

Kervan mimovoľne cúvol. Toto svetlo — sú osvetlené jasličky — dieťa Ježiš. Ján s plačom prisľúbil matke, že nikdy viacej nevysloví to meno...

Kervan chcel sa vrátiť, ale Jána vábilo svetlo ako motýľa, i pobehol napred. Zrazu zastal, pred sebou videl malého Ježiška... Váhal, potom vrátil sa smerom k Jánovi. Muž vycítil ťažký boj malej dušičky: Ján prisľúbil...

Pred jasľami tlačily sa dievky, ich malé srdiečka otvorily sa pred malým Ježiškom. V ich očiach žiarila radosť. A Ján chytil sa ruky svojho veľkého priateľa a jeho pohľad akoby bol prosia: — Vezmi ma odtiaľto... Sám neviem odolať...

Kervan sa zachvel. Akoby sa bol jeho vianočný sen stal skutočnosťou. Dievky síce nekrúčia sa dookola, a jednako, ako veľmi sa podobá tento obraz tomu snu... Rýchlým rozhodnutím pobral sa s Jánom k jasliam. Chlapček chvíľku ešte zaváhal:

— A mamička?...

Ale Kervan sohol sa k nemu a bozkal ho, aby zahnal jeho strach:

— Len choď ta spokojne, drahý. Mamička sa bude tešiť, že si ma poslúchol.

To je pravda, mamička pred ich odchodom mu naložila, aby poslúchal Michala.

Ján spokojne si kľakol medzi dve dietky. Videl, že tie si sopnú ručičky, nuž aj on zrobil tak. Jeho žiariaci pohľad obrátil sa s malého Ježiška na Božiu Matku, odtiaľ na sv. Jozefa a na pastierov, pozeral baránkov a anjelov, ktorí s rozprestretými krýdlami vznášali sa nad jasľami.

Na chvíľu obrátil sa a od povďačnosti žiariacim pohľadom vzdal vďaku dobrému človekovi, ktorý sa tak tešil z Jánovej radosti, ako vtedy, vo sne, keď vyslobodil dieťa z jeho pút.

Keď vyšli z kostola, čakal, že znovu príde záplava otázok. Ale Ján nehovoril, mlčky niesol v sebe svoju veľkú radosť. Kervan to cítil a neprerušil pôvab. Ozval sa len vtedy, keď už prichádzali k domu:

— Ak budeš dobrý, najbližšie rozpoviem ti legendu o Ježiškovi.

— Povedz mi ju, Michal! Pestúnka povedala, že malý Ježiško býva v nebi, ale ty iste lepšie vieš rozprávať. A čo je to legenda?

Kervan sa zhákol. Legenda: neistá a klamlivá vec, pekná lož... Ak vysvetlí slovo, zničí veľkú radosť duše dieťaťa. Či môže roztrhnúť tú nitku, ktorá túto malú dušu cez Ježiša spája s nebom?

— Zle som to povedal, priateľko. Čo ti rozpoviem, to sa skutočne stalo, to je skutočnosť. Legenda podobá sa pohádke o vílach a otecko povedal, že víl niet. Ale malý Ježiš...

— Ale malý Ježiš je... viem to, viem!

Neskoro prišli domov. Kervan sa ospravidlivoval, potom pozrel Márii do očí:

— Tomu je malý Ježiško na vine... Pozreli sme si jasle u svätej Klotildy.

Očakával, že na Máriinej tvári objaví sa mrzuté ohradzovanie sa, ale nestalo sa tak. Začervenala sa a odvrátila svoj pohľad od Kervana. Aby ukryla svoj zmätok, sklonila sa k Jánovi a bozkala ho. Potom zajakavo sa spýtala:

— Nuž, videl si... malého Ježiška? Porozprávaj mi to, zlato moje...

Ján vrúcne objal matku okolo hrdla:

— Mamička!... Keby si ty vedela!

V tom „keby si ty vedela“ žiarilo toľko svetla, ako na oduševnenej tváričke. Dieťa bojzljivo začalo rozprávať, akoby sa obávalo, že nepochopilo matkino počínanie. Ale matkin pohľad bol láskavý a všetek Jánov strach zmizol. Otvoril svoje malé srdiečko a rozprával, rozprával...

Mária ho napokon mlčky bozkala a poslala ho olovrantovať. A ona sama bez zmätku obrátila sa k Michalovi:

— Ďakujem vám, že ste sa zaoberali s Jánom, urobili ste ho nesmierne šťastným... Ale vy ste skutočne živé protirečenie!

— Priznám sa, že už nepoznávam sám seba — pokrčil ramenami Kervan. — Jedinou mojou obranou je: Jánova radosť. A... a... že nám tento drobízg dal dobré poučenie! Ale ani vás nepochopujem, Mária. Včera ste sa ešte hnevali na dieťa... lebo jeho počínanie znamenalo asi toľkoto; a dnes...

Mária hľadala námietku:

Nemôžete sa čudovať, že Jánov žiaľ na Vianoce ma zarmútil.

Za týmto priznaním nasledovalo ticho. Napokon oľtval sa Kervan:

— S časom na čas vypýtam si od vás Jána. Ale pozor! Som statočný človek, vopred upozorňujem, že viacej si už neviem stať medzi tých, ktorí odtiahnu svetlo zpred

očí. Keď Ján otvorí predo mnou svoje srdiečko pred lúčom slnka, ja mu nerozkážem, aby ho zavrel. Môj svetový náhľad patrí len mne. Ja nemám práva detskej duši odškriepiť Boha.

Mária len po dlhej chvíli odpovedala, ale potom podala ruku Kervanovi:

— Priateľu, urobte tak, ako chcete. Nemôžem žiadať, aby ste náš náhľad brali za pravidlo. — Jej hlas stíchol. — A už aj ja som stratila svoju niekdajšiu istotu... Cítim, ako ma noc pomaly obkľučuje...

Kervan nevedel zatajiť svoje prekvapenie:

— Mária!... Vy ste sa zdali byť takou spokojnou, takou šťastnou...

Navonok! Michal, lož je veľké bremeno... Viem, že by som mala mlčať. Ale s kýmže sa môžem rozprávať úprimne, ak nie s vami? Niekedy sa mi zdá, že všetko sa zrúti vo mne... — Mária sa tu zrazu ovládala: — Zabudnite, Michal, čo som povedala. Trošku som nespokojná. — Hľa, už sa usmievam. — A čím skôr prídte zas po Jána.

*

„Niekedy sa mi zdá, že všetko sa zrúti vo mne...“ Michal nemohol zabudnúť na Máriine slová. Usiloval sa rozlúštiť, čo znamenajú. „Michal, lož je veľké bremeno!“ Azda tým priznala, že stratila smer? — Kedy?... Keď sa odvrátila od Boha?... Alebo keď opustila Jakuba?

Aké srážky prídu, keď sa náboženský ideál vráti do tejto nešťastnej duše! Úbohá žena, úbohá žena!...

V sobotu Kervan zas prišiel pre Jána. Skôr ako odišiel z domu, znovu mal výčitky svedomia, i rozhodol sa, že k vôli Dernisovi bude vyhýbať háklivým otázkam, aká bola minule.

Začne s tým, že obide chrám sv. Klotildy a pôjde smerom k Invalidesu. Jána veľmi zaujímajú veľké kanóny. Kervan vysvetľuje. Dieťa je veselé, zvedavé, vypytuje sa, rozumkuje.

A potom zrazu pri najvšednejšej otázke napadne mu to, čo Kervan chcel pochovať:

— Michal, ty si mi prisľúbil, že mi rozpovieš dej o Ježiškovi.

— Dej o Ježiškovi? — Kervan sa pretvaruje, že na nič sa nepamätá.

— Veru, prisľúbil si. Vtedy, keď sme vyšli z domu, kde sme videli tie pekné jasle.

— Ale, drahý, už sa stmieva, musíme ísť domov — skusoval Michal vyšmyknúť sa.

Tvárička maličkého zosmutnie. Hlkobo si vzdychne:

— A tak veľmi by som bol rád...

Proti tomuto nemožno robiť nič. Ale na ulici rozprávať o Ježiškovi — nie, to by zničilo pôvab rozpravy.

— Poď, teraz ty navštíviš mňa.

— Jaj, či to bude dobre!

O niekoľko minút neskôršie stará služobná otvára dvere.

— Maneta, vediem hosťa. Pripravte mu dobrý olivrant.

Ján sa poobzerá:

— Toto je tvoj byt, Michal?

— Toto.

— Ty, Michal, tu máš veľmi pekne! Táto pekná teta v tomto peknom zlatom ráme je tvoja mamička?

— Nie — usmieva sa Kervan — to je Svätá Panna Ježiškova Mamička.

— Ty máš fotografiu Svätej Panny?

— To nie je fotografia, synček môj, ale maľba. Ten, kto obraz maľoval, veľmi miloval Svätú Panu a preto usiloval sa, aby obraz bol krásny. Až dorastieš, pochopíš, čo to znamená, keď je niekto sbierateľom umeleckých predmetov. I ja som ním.

Maľba väčšmi zaujímala malého, ako slovo:

— Počuj, Michal, tak aj ty veľmi rád máš Svätú Panu, keď máš jej fotografiu?

— Vieš, kto sbiera obrazy... — Jánov pohľad umlčal Kervana. Čo chcel povedať? A napokon... neviaže sa k ničomu:

— Hej, drahý, veľmi rád mám Svätú Pannu.

— Máš pravdu, na tvojom mieste i ja by som ju mal veľmi rád.

Maneta prestrela na olovrant. A Ján videl prekrásnu sochu zo slonoviny, Kervanovu pýchu.

— A tento pán tu, Michal?

— Ten, synku, to je na kríž pribitý Kristus Pán.

— Kristus... kto je to?

— Pán Ježiš, keď narástol. Zlí Iudia ho zabili. To ti potom porozprávam. Ale najprv sa naolovrantujeme. Potom ti ukážem veľa pekných vecí, lebo vieš, ja som veru chodil v krajine Pána Ježiša.

Ján sa rýchle naolovrantoval.

—A teraz rozprávaj. Povedal si, že ho zabili. Prečo?

V očiach malého objavilo sa bolestné prekvapenie. Obraz na kríž pribitého Krista treba zatieniť. Kervan vzal Jána do lona, otvoril veľké album, do ktorého si povkladal najkrajšie pamiatky svojho palestínskeho poslania a začal rozprávať...

Michal, i keď neveril v Ježišovom božstve, miloval toho zázračného ducha, ktorý bol stelesnenou dobrotou a láskavosťou. Jeho palestínska cesta zrobila naňho hlboký dojem. Dlhšie študoval Evanjelium, rad-radom ponavštevoval miesta, kde sa božské Dieťa narodilo, rástlo, kázalo a trpelo. Rozprava, do ktorej sa pustil, srovnávala sa s učením Cirkvi, len práve že sa nedotýkal Kristovho božstva. — „Rozprávaj“ — žiadal Ján; a on rozprával. Slová Evanjeliума spestrovaly mnohé fotografie, ktoré si bol v Kristovej krajine zhotovil.

— Jaj, Michal, človek by si myslel, že i ty si žil pri malom Ježiškovi.

— Nie, drahý, ale pozri si tento obraz. Vidiš, to je Betlehem, kde sa malý Ježiš narodil. Chodil som tam. A keď človek ponavštevuje tieto miesta, priamo vidí lietaf anjelov v noci a pastierov, ako sa klaňajú božskému Dieťaťu.

— Klaňaf sa, Michal... čo je to?

— Klaňať sa ... to je ... počkaj len, ako ti to mám vysvetliť? Na príklad, keď ty celé svoje srdiečko dáš Pánu Bohu.

— Hej, už viem. Tak, ako minule u svätej Klotildy.

Kervana otriasla odpoveď dieťaťa. Rýchle rozprával ďalej o úteku do Egypta, o návrate do Nazaretu. Hovoril o horúčavách, o červených zorách Východu, o kvietim pokrytých poliach. Opísal Dieťa, ktoré malo plavé vlásky ako pšeničný klas, ktoré behalo po miernych stránach kopcov a nasbieralo plné náručie veľkých Ialii Judey, aby nimi urobilo radosť svojej mladej Mamičke, ktorá ho s úsmevom čakala ... Ježiš a Mária.

— Mária ... kto je to?

— Svätá Panna.

— I moja mamička sa tak menuje. Bude sa radovať, keď sa dozvie, že má také isté meno, ako Svätá Panna. Ona o tom nevie, inak by mi to bola povedala.

Kervan sa tíško usmial.

— Iste nevie — prikývol.

— I jej rozpoviem dej o malom Ježišovi, uvidíš, ako sa poteší. Aj minule bozkala ma za to, že som pozrel jasle.

Tento večer dej malého Ježiša skončil v šere nazaretských súmrakov. Bolo neskoro, Ján musel ísť domov.

Dernis už bol doma, keď Michal prišiel s dieťaťom. Zadržal Kervana na večeru. Michal hneď zbadal, že Dernis žiari od dobrej vôle; iste vyhral nejaký fažký proces. René je súci človek, to nemožno poprieť.

Mária vyviedla Jána do jeho izbičky, aby sa navečeral a aby ho uložila. Chlapček sa tu zrazu hodil matke okolo krku:

— Mamička, ty ani nevieš! Svätú Pannu, Ježiškovu mamičku ... počkajže len, uhádni, ako ju menujú! ... Nevieš? ... Tak, ako teba, mamička!

Mária s pohnutím bozkala maličkého:

— Spi, zlato moje... Poprosíš tvojho veľkého priateľa... aby ti ešte veľa podobného rozprával.

Dernis bol dobrej vôle, ale teraz nie preto, že vyhral proces. Za večere obrátil sa k svojej manželke:

— Či vieš, že pri najbližších voľbách akiste ja prídem na Lorinovo miesto? Strana ho považuje za veľmi slabého.

— Poslancom budeš? — zdvihla hlavu Mária. — Veru, viem, že sa ti to podarí, si výborný rečník.

Dernis sa očividne potešil manželkinmu uznaniu. Oduševnene vysvetľoval:

— Moju pozíciu veľmi posilňuje to, že moje počínanie vždy bolo v súhlase s mojím presvedčením. Každý vie, že Jána nedali sme pokrstiť. I to vedia, že Mária a ja ďaleko stojíme od každého náboženského blúznenia. Tieto okolnosti svedčia o pravosti môjho presvedčenia a tak nie div, keď moja strana mňa zvolí namiesto takých, o spoľahlivosti ktorých sa ešte nepresvedčila.

Kervan teraz pozrel sa na Máriu. Žena bolestne sklonila hlavu. Dernis si uspokojene vydýchol:

— Oslobodíš dieťa!... Aký krásny sen!

Pred Kervanovými očami objavil sa Jánov obraz. Cítil, že sa začervenal, vzbúrenie už sa chystalo vybuchnúť z neho. Tvrdo pozrel Dernisovi do očí:

— Oslobodíš dieťa!... Vieš, čo by to znamenalo v tvojej reči? Olúpiť ho o schopnosť precítiť a obdivovať krásu.

— Táraš!

— Nemáš práva takto činiť! — zvolal Kervan čoraz prudkejšie. — Nedávno... a dnes zas, s tvojím synkom som strávil niekoľko hodín. Taký bol, ako zjavenie. Na jeho čistý pohľad, ktorý mi vnikol do hĺbky duše, vzbúrilo sa vo mne svedomie, i spýtal som sa sám seba, či mám právo mlčať?... Potom som sa rozhodol a odpovedal som mu na každú otázku. Ja, slobodomyselný, ktorý som mu nemohol dať iné, aby som utišil hlad jeho

srdiečka, rozpovedal som mu Ježišov dej, tak, ako ho učia kňazi.

Dernis vyskočil:

— To že by si zrobil? . . . Veď je to zrada!

— Ešte vždy lepšie, ako keď ty zneužívaš svoju otcovskú moc!

Dernis usiloval sa opanovať sa. Už spokojnejšie pokračoval:

— A akým právom chceš porušiť pokoj môjho domu? Kto ťa zmocnil k tomu, aby si takto zneužil dôveru dieťaťa?

Mária skúsila zakročiť:

— Ja neposudzujem tak prísne Michalov skutok. Veď či je to taký veľký hriech, keď chcel ukojiť Jánovu zvedavosť?

— Teda i ty, Mária? . . . Veď ty sama si chcela, aby na vývoj tvojho synka nevplývaly hlúpe legendy a nanútené náboženské predstavy! — Mladá pani odvrátila si hlavu a Dernis zas Michalovi hovoril: — Nerád by som bol, keby naše dávne priateľstvo zakalila táto hlúpa otázka, v ktorej v podstate obaja súhlasíme, veď ani jeden z nás nie je veniáci. Ak som upotrebil ostrejší tón, stalo sa tak len preto, lebo cítim, že vychovávať svojho syna mám právo len ja.

— Nehovor o práve — odsekol nazad Kervan. — Čo ty robíš, to je podlé tyranstvo. Hovoriš, že neskoršie sám si bude môcť voliť. Ale vtáča, ktorému denne obstrihávejú krýdla, odvykne si od lietania. Ján, zo srdca ktorého denne vytrhávejú peknú myšlienku, v dvadsiatom roku svojho veku už nebude vedieť rozmýšľať.

Dernis prefal ďalšie dôvodenie:

— Tvoje dôvody na iného by azda pôsobily, ale moje stanovisko je konečné. V Jánovej výchove môže sa uplatniť len moja vôľa, i keď sa my dvaja budeme musieť preto rozísť. Spytujem sa ťa: ochotný si ostať oproti mne na stanovisku najplnšej neutrálnosti?

— Keby som ešte nepoznal tvojho synka, tak by som azda povedal, že hej. Ale keďže ho už poznám, nemôžem to urobiť. Tvoje otázky nemôžem nechať bez odpovedi a moje odpovedi, keďže viery nemám, diktuje mi ľudská statočnosť.

— V tom prípade, Michal, nemôžeme zrobiť iné...

— Viem, René. Ale pozor! Ja síce neverím v Boha, ale jednako mojím presvedčením je, že tvoj synček vyslobodí sa zpod tvojho nadpanstva.

— Neobávaj sa, budem na stráži! — mykol Dernis plecom.

Mária nehybne sedí, nevie sa ozvať.

Kervan teraz obráti sa k nej:

— Bozkajte Jána v mene jeho veľkého priateľa. Možno sa bude čudovať, že ma viacej neuvidí, nuž, povedzte mu, že musel som ísť na ďalekú cestu.

*

Michalove myšlienky víria. Ale v ich strede vždy stojí jediný prekrásny zjav: Ján. Úbohý maličký, bude si myslieť, že jeho veľký priateľ zabudol naň. Ale Mária možno splní Michalovu žiadosť a bude mu hovoriť o dlhej ceste. Hoci... povedať Jánovi to: „Tvoj veľký priateľ miluje ťa nezmenene“ — či je to nie toľko, ako postaviť sa proti svojmu mužovi?...

Michal neluhal, keď hovoril o dlhej ceste. Po Veľkej noci musí byť v Kaire. Ak chce, môže odcestovať i skôr. To musí zrobiť, lebo bojí sa stretnutia s Dernisom alebo s Máriou, ale najmä s Jánom.

Za niekoľko dní pripravil sa na cestu. Potom sadol si do tej lenošky, v ktorej bol držal Jána na kolenách, keď mu rozprával o Ježišovi. Album ostal otvorený na strane nazaretských snímok. Kervan rozmýšľala, potom rýchlym rozhodnutím zdvihol hlavu:

— Prečo nie? — spýtal sa sám seba. — Čo môžem stratiť? ... Že sa dostane Dernisovi do rúk? Či by sa Mária odhodlala na to smutné hrdinstvo, aby mu ho odo-

vzdala? Nemyslím; posledne videl som ju takú zronenú, že nevedela by zrobiť takú zradu.

Na stranu albumu, kde bol prestal v rozprávaní, napísal:

Ján — 22-ho januára.

A na prvú stranu albumu:

Môjmu malému Jánovi na pamiatku malého Ježiša! Skôr, ako odcestujem do Egypta, kde sa aj On utiahol so svojou dobrou Matičkou, s Máriou a Josefom.

Podpísal: *Michal*. Zabalil album a zavolať Manetu:

— Zaneste to na označenú adresu, Maneta.

Maneta sa za dvadsať minút vrátila:

— Neráčili ste mi povedať, či mám priniesť aj odpoveď, nuž, pravdaže, čakala som. Pani rozbalila balík a potom zdala sa byť veľmi pohnutou. Odkazuje, že pekne ďakuje. Jej oči akoby byly zaslzené.

— Úbohá Mária! — pomyslel si Kervan. — Čoraz záhadnejším problémom je táto žena. Ja som vykonal, čo som si za povinnosť považoval oproti Jánovi. Ak Boh skutočne je a ochotný je zapodievať sa našimi maličkosťami, tak nech požehná to dieťa.

Prebudenie

Pán Michal Kervan

Kairo

Francúzsky konzulát

Tlsté, bruchaté, skákajúce litery... Ján. Staré Kervanovo srdce poskočilo. Otvoril obálku.

Drahý Michall

Mamička povedala, že si odcestoval. Budem veľmi dobrý a usilovne sa budem učiť. Bozkávam Ťa: Ján.

Ručičku dieťaťa viedol ktosi, kto naprával rozchádzajúce sa litery: Mária. Jednoduchý malý listok, ale Kervanovi zrobil veľkú radosť. Ján vie, že jeho veľký priateľ odcestoval, nemôže ho upodozrievať neverou.

Ale čo znamená veta: „budem veľmi dobrý...?“ Ján raz, za veľmi trpkých okolností, zrobil už podobný sľub.

— Čože?!... že by boli nútili dieťa k tomu, aby vyhodilo zo svojho srdiečka krásne obrazy, ktoré Kervan práve že len niekoľkými ťahmi nakreslil?... Predpoklad bol pravdepodobný. Mária akiste dobre uvážila slová, ktoré dieťaťu diktovala. Maneta sa mýlila, keď sa jej zdalo, že Mária bola pohnutá. Tých niekoľko slov, ktoré toľkú radosť spôsobili Kervanovi, znamenaly vlastne toľkoto: „Prestaň...“ Kervan s povzdychnutím odložil list.

Ale jedno aprílové ráno vo svojej pošte zas našiel list s veľkými, farbavými literami. S prekvapením a s radosťou siahol po obálke. I Mária písala. — Čo sa stalo, že sa sprotivila vôli svojho manžela, ktorý raz a navždy chcel pretrhnúť priateľské sväzky?...

Najprv prečítal Jánov list. Tento raz nikto mu nediktoval slová, i keď mu pri písaní viedli ruku.

Veľký môj Priateľ!

Veľmi clivo mi je za tebou a veľmi rád by som Ťa videl. Mamička dala mi album, ktorému som sa veľmi potešil. Mamička vzala ma do lona rozprávala mi o Ježiškovi ako ty a mamička bola veľmi sľutná, že mu naničhodníci toľko bolesti spôsobili, ako u teba na tej soche, a vtedy mamička aj plakala, ja som to videl a ten večer mamička povedala, že budeme sa modliť k Pánu Ježišovi. Ja som povedal: „Ježiško, ja Ťa mám veľmi rád“, vieš, tak, ako u svätej Klotildy a vtedy mi mamička povedala, aby som ho prosil, že by aj teba ochraňoval. Veľaráz Ťa bozkáva:

Ján.

Drahý listoček. Koľkú prácu mohol mať s ním maličký.

Ale — „mamička rozprávala mi o Ježiškovi!“ Aký nečakaný obrat. Azda i Mária sa poddala záhadnému vlivu, ktorým malý Ján aj na Michala tak pôsobil? A že by aj ona rozhodla tak, že poznanie krásnych legend nehrozuje myseľ dieťaťa? Alebo viera jej diktovala to, čo zrobila, tá viera, ktorú bola zaprela? ... Michal začal čítať druhý list.

Drahý Priateľ!

Zvony radostne hlaholia. Je Veľká noc. Rada by som zmiznúť, zaniknúť, aby som nepočula veľkonočné zvonenie ... Ako len závidím tým, ktorí za radostných veľkonočných dní otvoria svoje srdcia! Ja som zatratená duša, neodvažujem sa svoj zrak pozdvihnúť so zeme. K vám sa obraciam, k jedinému vernému priateľovi. Nepýtam pomoc, len požalovať sa chcem, od toho sa mi azda uľaví v srdci. Michal, Božia ruka zaľahla na mňa. Vaša veľká duša dobre videla príčinu tragédie: Ján!

Keď som videla blaženosť svojho dieťaťa, ktorého pohľad vy ste obrátili k Pánu Bohu, rozhodla som sa, že nepostavím sa mu do cesty. Nevieť ani vysloviť, ako ma užialil, keď spytujúcimi sa čiernymi očami pozrel na mňa: — „Michal odcestoval? ... Mamička, tak sa nedozviem ten dej o Ježiškovi?“

V jeho hlase znelo to bolestné podrobenie sa, ako vtedy, v ten vianočný večer. Odvrátila som si hlavu. Diabol namyslenosti zas zvíťazil. Nevedela som sa vymaniť a zas som obetovala Jána. Aby moje priznanie bolo plné, napíšem aj to, že nahlas som schvaľovala, keď René odsúdil vaše počínanie.

Ale v bolestnom Jánovom pohľade vždy som videla záhadné odzrkadľovanie obrazov, ktoré ste vyvolali vy. Cítila som, že so dňa na deň slabnem. A na Veľký piatok som sa poddala, Michal.

Rozpoviem vám, ako sa to stalo: Ušla som z mesta a do Versaillesu som vzala Jána, aby som mu ukázala park a kaštieľ. Keď sme prešli popri chráme Našej Panej, Ján sa spýtal: „I toto je svätá Klotilda, pravda, mamička?“ Videl, ako sa ľudia ponáhľajú hore schodmi: „Idú pozrieť jasličky?“ Nevieť, čo sa so mnou stalo, Michal. Schytila ma zúfalá túžba vnišť. Ťahala ma neviditeľná sila. Bránila som sa zvyčajnou výhovorkou: dobre, len Jánovi zrobím radosť, mňa beztak nezaujímá, čo sa tam robí.

Vnišli sme. Vo mne vírily zvláštne pocity: túžba. bázeň, nádej. A čosi sa vo mne aj ohradzovalo: „Čo ty tu hľadáš?“ Zastala som medzi nádržou so svätenou vodou a sochou sv. Terezy z Lisieux. Cítila som na sebe Jánov pohľad, ale neodvážila som sa pohliadnuť naň. — „Mamička — šepkal rozrušene — tu je práve tak krásne, ako u svätej Klotildy. Mamička, pozrime jasličky, iste budú heň, kde ide najviacej ľudí...“

Jasle na Veľký piatok! Úbohé dieťa! Keby bol ostal pri vás, bol by spoznal aj koniec Ježišovho

života a tak bol by už vedel, že ide ku Kristovmu krížu a nie k jeho koliske.

Nechala som, aby ma zástup niesol so sebou. Srdce mi búchalo, sfaby sa mi chcelo odtrhnúť. Pri káplnke v bočnej lodi som zastala. Neopovážila som sa ani pohnúť. A vtedy prostred káplnky zazrela som kríž, okolo mňa zatmil sa celý svet, nevidela, nepočula som nič iné. Prichádzaly ku mne slová veľkonočných Žalmov, ktoré sfaby priateľskú spomienku prinášaly z dávnych čias, ktoré s jemnou výčitkou šepkaly, že som si pred nimi vždy zavrela uši.

bičovali. A ja som sa spoznala medzi tými nevďačnými, ktorí žiadali skazu — medzi tými, ktorí po

Kríž. Ó, nekonečná Dobrota trpela, aby ju tupill, jeho zmŕtvychvstanie ešte i deti odvrátili od jeho víťaznej cesty.

„Mamička, mamička, pozoruj!“ Chór spieval túžbu dietok Izraela a ja som sa zachvela. I pred mnou stálo túžiace dieťa: Jánove oči hovorily o kričiacom hlade, ktorý žiada si poznať Boha a nenašiel pri sebe nikoho, kto by jeho túžbu ukojil.

Priateľu, nikdy by som si nebola myslela, že v jedinom pohľade môže byť takýto nekonečný bôľ. Jasne som videla svoj hriech — svoj dvojitý hriech: zaprela som Boha a na hladovanie som odsúdila aj svoje dieťa. Viera zborila slabé steny, ktoré som vo svojej duši bola postavila a z trosiek vystúpila dávna Mária, o ktorej som si myslela, že niet jej viacej. Strašné prebudenie! . . .

K sebe som privinula dieťa, ktoré som chcela obetovať. Ján aj v pološere zbadal moje utrpenie, i objal ma svojou ručičkou: „Ty plačeš, mamička? Radšie poďme preč odtiaľto, budem dobrý . . .“ Úbohé dieťa, seba obviňovalo, že sme vnišli.

Ale ja chytila som ho za ruku. Zaviedla som ho do káplnky, kde sa kríž dvíhal k nebu. Pri jeho

úpätí ležal Kristus, sňatý s kríža. Ján s naširoko otvorenými očami ho pozeral.

— Mamička, to nie sú jasličky?

— Nie, srdiečko moje, keď Ježiš vyrástol, naníhodníci pribili ho na kríž. Doma ti to rozpoviem.

— Hej, i Michal mi to povedal.

— Tak pozri sa na dobrého Pána Ježiša, ktorého zlí Iudia zabili a modli sa: „Môj dobrý Ježiško, ktorý si umrel za mňa, ja ťa milujem.“

Ján tíško opakoval. Cítila som, že každé jeho slovo uľahčí mi na farche, ktorá sa na mňa valila. A vtedy moja duša našla svoju dolámanú vieru. Tam, pred Kristom, klesnutým na holú skalú, prebehol mi pred očami celý moj život... Nikdy trápnejšie videnie. Teraz som precítila svoje strašné položenie v celej jeho plnosti!

Bola by som rada prosila Krista: „Neodvracaj svoju tvár od hriešnej ženy, ktorá roztrhala posvätný sväzok manželstva. Nedúfam odpustenia, ale dožič mi času, Ježišu môj, aby som svojmu synovi mohla dať to, čo z mojej duše ostalo ešte živé. Obetovala by som ti svoje myšlienky, ale ty nemôžeš prijať dar ženy, žijúcej v hanbe a hriechu. Dovoľ mi, aby som nimi naplnila Jánovu dušu, aby sa tam očistily!...“

Ešte ten večer vzala som do rúk album, ktorý ste vy poslali Jánovi a otvorila som ho pri obraze nazaretských olív. Ján skríkol od radosti, keď ho spoznal. Pokračovala som v rozprávaní Ježišovho deja tam, kde ste vy prestali. Aká blaženosť to bola vrátiť srdcu slobodu! A opišem vám, čo Ján povedal — nezávidíte mi to: — „Zlatá mamička, Michal krajšie rozprával, ako pestúnka. Ale ty ešte krajšie rozprávaš, ako Michal!“

Kervan na chvíľu prestal čítať a usmial sa.

Zakončím tento dlhý list. Boh sa prebudil vo mne, Michal. Mala by som poznať čistú radosť a na-

mlesto toho tryzní ma strašné trápenie. Pozerám na trosky svojho života... keď sa blúdiaca duša vráti na miesto, kde poznala sladký pokoj, ktorý ona sama zrúcala, to je tmavšie nad každý smútok.

Čo bude zajtra? ... Zatajujem svoje myšlienky a trápenie, kým vládzem. Ale skôr-neskôr musím sa sraziť s Renéom... Nech mi je vtedy Boh na pomoci — najnehodnejšiemu stvoreniu!

Mária.

Kervan znovu a znovu čítal oba listy. Úbohá Mária! A on nemôže jej ani písať, ale aspoň Jánovi napíše niekoľko riadkov.

Malý môj Ján!

Tvojmu listu som sa veľmi potešil. Pozorne počúvaj, čo ti mamička hovorí. Ona ti porozpráva o mnohých zázrakoch dobrého Pána Boha. Keď budeš veľký, potom mi to všetko porozprávaš, aby som aj ja mohol milovať dobrého Pána Boha tak, ako ho miluješ ty. Veľa bozkov ti posíela tvoj priateľ:

Michal.

Keď zalepil obálku, na chvíľu zaváhal. Keby sa tak list dostal do rúk Reného? Všetko jedno... ak je Boh, pomôže.

Kervan do novembra nedostal novšiu zvesť. Až potom prišiel ďalší list.

Drahý Priateľ!

Keď som vám poslala prvý môj list, vtedy hlaholily veľkonočné zvony. Dnes rozpcmínajú sa na tých, ktorých niet viacej. Sviatok Všetkých svätých a deň Dušičiek rozprestiera svoj smútočný závoj na zem.

Posledné dni rozprávala som Jánovi o smrti, o dušiach, ktoré čakajú na svoje vyslobodenie. Dnes sme boli vonku vo Versaillese, počúvali sme pobo-

žnosť za umrelých a smutne sa vznášajúci Žalm: „Venite exultemus Domino . . .“ Sfaby ponosa na vyslobodenie čakajúcich duší bola lkala v piesni. A Ján, ktorý s veľkým pohnutím pozoroval, zrazu zdvihol prstiek: „Počúvaj len, mamička, akoby mŕtvi plakali . . .“ Ján to povedal? Z minulosti vznášal sa ku mne hlas muža, toho muža, mena ktorého nebola som hodná a okrem ktorého iného muža som dušou nemilovala. Istý novembrový večer, keď vonku žalobne hučal vietor, aj on rozprával o mŕtvych, ktorí plačú.

Hej, mŕtvi plakali, keď ich dcéra zaprela; môj otec, ktorý z druhého sveta videl môj hriech, moja matka, ktorú tento môj hriech zabil . . . A Ján, nezákonné dieťa, vedie ma nazad do Dampierru, on mi pripomína Jakubovo šľachetné namáhanie, ktorým ma chcel zastaviť na scestí zapierania.

Neopísateľne trpím preto, že môj rozvod a nové manželstvo vrhly ma do stavu hriechu. Opovrhla som zákonom božím! A v tomto strašnom položení musím bojovať o to, aby som si zachovala spokojnosť a ukryla svoje pravé city pred tým, ktorého ľudský zákon menuje mojím mužom.

S radosťou by som opustila tento hriešny domov, ale Ján stojí predo mnou. Keď odidem, nemilosrdný zákon prisúdi ho Renéovi a ja tak stratím nielen svojho syna, ale aj jeho dušu, z ktorej jeho otec vytrhá všetko, čo v ňom dobrota božia vyvolala k životu. Nevieť, čo mám robiť. Rada by som sa rozprávala s niektorým sluhom božím, ale cítim, že tak hlboko som klesla, že neodvážim sa priblížiť. Všetku silu svojej viery obraciam na to, aby som zošľachtila to malé srdiečko, ktoré je stelesnenou prebúdžajúcou sa krásou. Ale každá moja chvíľka je samý strach. — Čo bude, keď sa René dozvie o tom? . . . Jeho bezbožnosť stupňuje ešte úspech, kto-

rý mal v májových voľbách. Na šťastie parlament, strana a súdy zaberajú mu každú minútu času a Ján mimovoľne mlčí pred ním. Hoci som ho nikdy neupozornila, že mu hrozí nebezpečie. A aj ja jasne vidím, že srážka je nevyhnutná. Azda nebudem môcť ani vyčkať, kým príde, ale sama jej pôjdem v ústrety. Nebudem dlho vládaf tahať bremeno pretvárky.

Michal, keď sa skloním nad dieťa, ktoré teraz doplnilo šiesty rok svojho veku, pochytiť ma výčitky svedomia. Márne opakujem jeho meno: Ján, Ján... dve tváre vidím pred sebou. František stojí pri ňom. K obom hovorím, keď rozprávam o Bohu a dúfam, že anjel zanesie moje slová k tomu, ktorého som opustila. A nechže sa priznám aj k tomu, že myšlienky, ktorými Jána kýmim, čerpám zo spomienok, i keď som nehodná znovu ich prežiť. Vidím muža, ďaleko v Dampierre, ktorý do duše nášho synka vlieva bohatosť vlastnej duše.

Zavše unavené zavlečiem sa do chrámu sv. Klodily, keď cítim, že smelosť ma opúšťa. A ja, hriešna žena, neodvážim sa pozdvihnúť oči k Bohu. Ale modlitba, ktorá vychádza z môjho srdca, spája dve mená: Ján, František. Toľko moja modlitba. Azda ju Boh vypočuje a zachová obe dieťky na ceste, ktorá vedie k nemu.

Nasledujúci list prišiel v máji.

Priateľu!

Položenie nebolo ďalej udržateľné. René zbadal, že chladno prijímam jeho neznabožské názory. V poslednom mesiaci odohral sa medzi nami veľmi trápny výstup, lebo v Jánovej izbičke našiel malý katechizmus. V prvej chvíli zmeravel, ale potom s potupením roztrhal tú malú knižku. Na tvári môjho úbohého chlapčeka zrkadlila sa zúfalosť a prekva-

penie. Rýchle som ho vzala do svojej izby. V jeho očkách zračila sa hrôza, pery sa mu triasly, ale plakať nemohol. Rýchle som ho uložila; keď sa pomodlil, objal ma okolo krku a vtedy vypukol z neho plač.

— Spi, srdiečko moje — pobozkala som ho — neboj sa, dobrý Pán Boh nás ochraňuje . . . zajtra budeme sa učiť ďalej z novej knižky.

Potom vnišla som k Renéovi a priamo pred neho som si stala: — Podlosťou je, čo si zrobil! — S veľkou silou sa premáhal: — Či nie je väčšou podlosťou to, keď niekto nedodrží slovo?

Odpovedala som, že je prísaha, ktorú treba porušiť. Keď som sa za neho vydala, myslela som si, že naše city sú spoločné. Ale odkedy vidím, že baží po duši môjho dieťaťa, hanbím sa za svoje dávne stanovisko a svojho synka učím láske k Bohu.

Nechcem opísať nepekný výstup, ktorý potom nasledoval. Napokon obviňoval ma zradou:

— Nezabúdaj, že si mojou ženou a že musíš poslúchať!

— Tvojou ženou! — odpovedala som. — Večná moja hanba, že som porušila svätú prísahu, ktorá ma viazala k inému mužovi. S tebou uzavrela som len smluvu, s ktorou duša nemá nič spoločného.

— Teda o Jakubovi je reč! — zachrčal.

— Keď si už vyslovil jeho meno, teda hej, o ňom je reč. Ale nemysli si, že v tejto ťažkej chvíli k nemu obrátim sa o pomoc. Len ťa upozorňujem, že môj nerozumný skutok neroztrhal sväzky, ktoré ma k nemu viažu. Pred Bohom i dnes som ešte jeho ženou!

— Nezaujímaj ma tvoj Boh! A keď si Jakubovou ženou, čo hľadáš u mňa?

— S radosťou odídem, ak si môžem vziať so sebou Jána.

Zlostne sa zasmial: — Ján? No, to už nie! Už si ho dosť pokazila, teraz zas ja ho vrátim na správnu cestu. Vykrešiem z neho človeka bez predsudkov, žijúceho slobodne.

Márne som prosila, aby som si mohla vziať so sebou svojho syna. — Čo ti kňazi platia za to, že si sa obrátila proti mne? Pravda, radi by znemožnili poslanca Dernisa, ktorého sa boja?!

S rozhorčením som sa ohradzovala. Hovorily z neho nízke pudy politika. Môjho synka, Michal, môjho synka mi nedovolí vziať si!...

Tu musím ostať, aby som strážila nevinné dieťa.

December... Dva roky uplynuly od tých čias, čo Ján sľuboval: „Mamička drahá, budem veľmi dobrý, viacej nebudem spievať o Ježiškovi...“ Koľko som bojovala od tých čias!

Nechcem opisovať svoje utrpenie. Rada by som ujsť, ale priklincováva ma sem strach, že stratím svojho synka.

Od detí dostaneme zavše tvrdé poučenie. Učili sme sa katechizmus a tam objavilo sa slovo: manželstvo. Musela som podstúpiť lavínu Jánových otázok. Trasúc sa vysvetľovala som mu slovo, ale on ani pochopiť nemohol, že by matka alebo otec mohli opustiť svoje dieťa! Jeho očka naplnily sa slzami, keď si pomyslel na tých maličkých, ktorých rozvod robí sirotami. Mala som mu zakričať: Ján, ak chceš vidieť rozvedenú ženu, pozri sa na svoju matku; kdesi ďaleko rastie ti braček, ktorého ty nepoznáš, ktorého tvoja matka opustila. Tvoj otec nie je manželom tvojej matky...

Keby som s ním ušla, nepochopil by, prečo sme opustili svoj domov. Neviem sa mu priznať, bojím sa odsúdenia svojho dieťaťa. Mlčím, kým môžem. I keď mu udalosti neskoršie otvoria oči, prežije as-

poň niekoľko takých rokov, v ktorých jeho detská láska nebola zakalená.

Reného nepriateľstvo stále rastie. Všetko podniká, aby zrúcal budovu, základy ktorej postavil sám a ktoré ja s mojím priateľom ďalej budujeme. Bojujem proti nemu, ale sviera ma ťažkosť. — Či môže uskutočniť svoj úmysel? ... Dosiaľ sa mu to nepodarilo, ale s hrôzou pozorujem, že moje dieťa predčasne bude zničené týmto položením. Bože môj, Bože môj, čo bude koniec tomuto?

Júl... Stretla som sa s vaším kolégom z ministerstva zahraničia, pánom Dorallom, od ktorého som sa dozvedela, že 15-ho augusta prídete domov. Veľmi som sa potešila tejto zvesti — keby ste vedeli, ako veľmi potrebujem vašu pomoc! Boj stáva sa čoraz krutejším.

Od dávneho Veľkého piatku, históriu ktorého poznáte, občas zavediem Jána do kostola. Pravda, nápadný mu bol nádherný zástup detí, ktorý sa každý štvrtok prídete učiť katechizmus. Jeden deň odvážil sa medzi nich a počúval vyučovanie o prvom svätom prijímaní. Pán Ježiš čoskoro sostúpi do malých srdiečok. A Ján pohliadol na mňa, akoby sa spytoval: „A mňa prečo vytvárajú z toho? Veď ja veľmi milujem Pána Ježiša! ...“ Bože, mnohé utrpenie ma už mátie. Dosiaľ mi ani nenapadlo, že do chrámu privádzam dieťa, ktoré nie je označené sviatosťou krstu! ... Michal! Ján nie je pokrstený.

Chudáčik, nepochopil, prečo sme vyšli tak rýchle z kostola sv. Klotildy. V noci nemohla som spať. Svoju spokojnosť nadobudla som čiastočne až nad ránom, lebo rozhodla som sa, že bez ďalšieho otáľania budem si pýtať radu od kňaza.

Sám abbé Dauzier, dekan-farár, ma prijal. Vypočul ma s otcovskou láskavosťou, čo nesmierne dobre

padlo môjmu úbohému srdcu. Viem, že mala som mu rozpovedať celú históriu svojho života, ale to som sa neodvážila.

Keď sa dozvedel, kto som, zjavne sa prekvapil, ale lúč dobroty hneď znovu zažiaril v jeho očiach: „Veru, pani, váš muž nám veľa zlého zaviňuje svojimi rečami, článkami, skutkami, ale ak je dieťa skutočne také, ako ste to rozpovedali, vtedy dúfajme, že Božie milosrdenstvo prejde aj na otca...“

Priviedla som Jána na jeho byt, ako si to bol žiadal. Jeho odpovedi a dôvtipnosť jeho duše očarovali dobrého kňaza. S tým sa lúčil: „Opatrujte tento kvietok, pani. Boh nie bez príčiny otvoril jeho lupienky. Chlapec napraví otcove hriechy...“

Otriaslo ma týchto niekoľko slov, Michal. Neodvažujem sa vysloviť svoju myšlienku: povoláný! Či do budúcnosti vidí tento kňaz? Ján napraví otcov hriech! Ale keby kňaz vedel, o koľko hriešnejšia je Jánova matka — matka, ktorá sa rozviedla a porušila zákony Cirkvi...

Bože môj, opatruj tento kvietok, aby dve hriešne duše mohol spasiť.

Kalvária dieťaťa

Kervan desiateho augusta vrátil sa z Kaira domov. v korešpondencii čakal ho zaujímavý list:

Pane!

Veľmi by som bol rád, keby som sa mohol s Vami stretnúť pred pätnástym augustom. Prosím, ráčte ma upovedomiť, v ktorý deň by ste ma prijali — podľa možnosti po štvrtej hodine.

S úprimnou úctou:

Abbé Dauzier.

Abbé Dauzier! Či je to nie ten istý farár, o ktorom Mária písala vo svojom liste, ktorý bol dostal priamo pred svojím odcestovaním domov? . . .

Michal sa rýchle rozhodol. Ešte ten deň odpoľudnia o piatej hodine zazvonil na dverách farárovho bytu. Kňaz sám mu otvoril dvere a poďakoval sa mu, že osobne sa ustával k nemu.

Hosta ponúkol stoličkou a hneď prešiel na vec:

— Poznáte pána Dernisa?

— Poznáme sa od detstva. Tušil som, že o tej rodine bude reč. Skôr, ako som odcestoval domov, od pani Dernisovej dostal som list, v ktorom mi píše o svojich obovách.

— Obava je na to prislabe slovo — vzdychol si farár. — Srážka medzi ňou a jej manželom je veľmi ostrá. A najzúfalejšou stránkou celého polozenia je to, že dieťa nedali pokrstiť. Nešťastnú ženu suzuje myšlienka, že jej synček môže opustiť tento svet a že bránu raja najde zavretú.

— Viem, pán farár, že s láskou sa zaoberala s Jánom.

— A ja zas viem, že vy ste to boli, ktorý otvoril bránu, cez ktorú Jánova dušička mohla sa povzniesť k nebu. Nech vás Boh požehná za to, že ste sa tak smelo postavili proti nízkemu tyranstvu. Boli ste prostriedkom v rukách Prezreteľnosti. Za to, čo ste vykonali, odmena vás neminie.

— Keby tak bolol...

Abbé z Kervanových slov vycítil vyrážajúcu sa trpkosť.

— Pane, ja vás nepoznám, ale z vášho vzdychu usudzujem, že poznali ste utrpenie...

— Poznám ho i dnes!

— Tak vám určitejšie odpoviem: Priateľu, Boh jeden deň pokoj prinesie do vašej duše.

Kervan sa zachvel od pevnosti viery, ktorá sálala na neho z kňazových očí. Chvíľku oba mlčali, potom abbé Dauzier znovu sa ozval:

— S pani Dernisovou rozhodli sme, že pätnásteho augusta, vo sviatok Nanebovzatia Panny Marie pokrstíme Jána. Akiste viete, akí opatrní musíme byť pre neverectvo, ktoré pán Dernis verejne hlása, lebo on nehrozil by sa ani škandálu, keby vedel o našom pláne. Istá priateľka pani Dernisovej bude krstnou matkou, ona prinesie dieťa.

— Pani Dernisová nebude tam?

— Nie. Muž jej oznámil, že v ten deň budú mať hostí.

— Ale Ján... Nebojíte sa, že on...?

— Pane, nech vás Pán Boh požehná! Všetko sme zariadili tak, aby sa obrady podľa možnosti odbavily v tajnosti, ale na to nie sme ochotní, aby sme dieťaťu povedali: Mlč! Ak to Boh za dobré uzná, umlčí jeho pery.

— Úbohé dieťa.

— Poznáte históriu roztrhaného katechizmu? — spýtal sa abbé. — Úbožiatko, vtedy sa naučil byť opatrným. Mimovoľne usiluje sa ušetriť svoju matku od trápnych svád. Ale, aby som prešiel na vec: krstnú matku už má-

me. Pani Dernisová ma požiadala, aby som vás poprosil, aby ste krstným otcom boli vy.

— Ja?...

— Nezdá sa vám, že táto radosť a táto zodpovednosť právom patrí vám? Matka môže sa stratiť od dieťaťa... A vtedy kde najde ono šľachetnejšej duše, na ktorú môže sa opierať?

— Pán farár, s veľkou radosťou by som prijal ponúkanú mi poctu, keby som mohol. Lžou by bolo, keby som to urobil... Vidím, že pani Dernisová vám nepovedala, kto som...

— Toľko viem, že ste spravodlivým a statočným človekom.

— Pani Dernisová zabudla povedať, že som liberálneho smýšľania. Či i takto môžem byť krstným otcom dieťaťa?

— Chcete tým povedať, že od základov zamietate pravdy, ktoré Cirkev hlása? Vtedy nerozumiem vaše počínanie. Veď Jána vy ste priviedli na prah pravdy.

— Najvremejšou túžbou môjho srdca by bolo, aby som mohol veriť v pravdách, ktoré Cirkev učí. Ale ja som taký, ako trosky lode, ktoré vlny vyhodia a pohltia. Rád by som bol hrdou loďou, ktorá víťazne pláva k prístavu viery. Všade vidím Boha v jeho častiach, zlomkoch, ale v celej jeho plnosti nikde.

— Možno tam hľadáte Boha, kde ho niet?

— Možno.

— Hľadáte ho mimo seba, medzi oblakmi, hoci on žije vo vašej vlastnej duši! Keď sa raz skloníte nad seba, najdete ho. — Kňaz na chvíľku zatíchol a potom vrátil sa na najhlavnejšiu otázku. — Veľmi si cením vnútornú jemnosť, ktorou sa ohradzujete proti tomu, aby ste zahrali náboženskú komédiu, keď vy sami neveríte. Daj, Bože, aby som sa stretol s mnohými takýmito pravými dušami. Pani Dernisová bude bolieť, že ste odmietli jej žiadosť, ale pochopí vaše odôvodnenie.

— V najtrpkjšom období svojho života aj ona ma sledovala v nevere — odpovedal Kervan — a Ján zrobil zázrak, keď svojej matke vrátil vieru. Mária si akiste myslela, že dieťa, ktoré som ja viedol k Bohu... hoci sám som neveril v ňom... i so mnou zrobil zázrak.

— Či aj pani Dernisová by bola súhlasila s presvedčením svojho manžela?... Potom už pochopujem, prečo zanedbala Jána v prvých rokoch jeho života. Úbožiatko! Teraz už pochopím aj vašu úlohu a ešte väčšmi obdivujem dielo Prezreteľnosti. Božia Prezreteľnosť bez váhania si volí prostriedky a neveriaceho pošle, aby kvietky viery zasial do srdca dieťaťa.

— To nebolo mojím úmyslom. Ale toľko krásy a čistoty nachádzam vo všetkom tom, čo sa vzťahuje na Boha, že nemal som smelosti zmlčať to pred dieťaťom. A priznám sa i k tomu, že tak sa mi zdalo, akoby som v Jánových očiach videl tieň Toho, ktorého som stále hľadal.

— Máte pravdu, maľučky cítia a vidia Boha. Najväčším učením nášho Pána, Ježiša Krista, je to, keď nás upozorňuje, aby sme boli takí, ako maľučky. A vy, priateľu, navráťte sa k Bohu. Strom vždy padne v tú stranu, na ktorú sa nakláňal a vy veľmi sa nakláňate napravo. A vy nebudete jediný, ktorý zásluhou dieťaťa najdete pokoj svojej duše. Ján napravi hriechy svojho otca.

— Pani Dernisovú trápi obava, že Boh poslal sem Jána ako vyvoleného, ktorého krížom bude, aby kajal... nielen za hriechy svojho otca, ale — tu Kervan na chvíľu zaváhal — aj za hriechy svojej matky.

— Čo chcete tým povedať?

— Pán farár, vy ste viacej ako človek. Nebudem ďalej váhať a oboznámim vás s položením. — A tu Kervan niekolkými slovami rozpovedal trpkú históriu Máriinho života.

Na kňazovej tvári objavilo sa bolestné prekvapenie.

— Úbohá žena! Teraz už viem pochopiť, prečo chce opustiť toho, koho som ja... omylom... pomenoval jej

manželom. Jej vrátiaca sa viera osvietila jej zúfalé a klamlivé polozenie. Ubohý Ján! Čo bude z neho? Keby pani Dernisová opustila svoj domov...

— Ján sa dostal celkom do otcovej moci. Pani Dernisová, podľa jej vlastného priznania, preto ostala tam, aby bola strážcom nevinného dieťaťa. Aký koniec to bude mať?

— Boh rozuzlí nejedno polozenie, ktoré sa zdalo byť nerozuzliteľným. Počkajme. Jeden deň počujete jeho hlas. Možno v tomto slabučkom dieťati budeme vidieť toho vyvoleného, ktorý spasí svojich rodičov.

— Ale koľko musí za to trpieť!

— Aj Kristus trpel. Ale po ukrižovaní prišlo vzkriesenie. Čo znamená Jánovo utrpenie, keď život otvorí tým, ktorých miluje?

— Hľa, tu je to, kde vás neviem pochopiť — vzdychol Kervan. — Podľa mňa náš biedny život skončí pri hrobe. Ak Boh, váš Boh, na kríž pribije nevinného, ja ho považujem za ukrutníka a moje srdce uzavrie sa pred ním.

Kňaz ticho pozrel na Kervana:

— Keď na kríž pribitý Kristus vzniesol sa so zeme, mnohí prišli k nemu. Tí, ktorých Boh, ako nasledovníkov svojho Syna ukrižuje, otvorila zatvrdilé srdcia. Dajte si pozor, pán Kervan! Božie milosrdenstvo zavše tak vykúpi hriešnika, že ukrižuje toho, koho hriešnik miluje.

— Cítim, že od týchto čias ešte väčšmi budem milovať Jána.

— Aj ho milujte... Lebo príde deň, kedy bude potrebné, aby mal pri sebe verného priateľa.

Keď Kervan vstal, aby sa odporúčal, abbé Dauzier ho zdržal:

— Viem, že radi by ste vidieť Jána a jeho matku. O šiestej hodine prídu ku mne. Iste by sa veľmi tešili, keby ste na nich počkali.

— Prezreteľnosť začína ma hýčkať — smial sa Kervan. — A ja začínam veriť v nej.

— Ak dovolíte, medzitým vybavím si najsúrnejšie veci. Tieto časopisy vás do tých čias azda pobavia.

O šiestej hodine ozval sa na bráne zvonček. Kňaz zdvihol hlavu a zasmial sa:

— Otvorte dvere vy, pán Kervan.

Michal vybehol na chodbu. Otvoril bránu...

Mária spoznala ho aj v prítmí, ale Michal rýchle si položil prst na ústa, aby ho neprezradila pred Jánom. A on sám stal si do svetla lampy na chodbe.

Ján pozrel sa na neho a po uši sa začervenal. Chytil matkinu ruku:

— Mamička, to je Michal!

— Áno, kamarát môj malý, ja som to, Michal... Ale ako si narástol. A ani ma nebozkáš?

Chlapček len chvíľku váhal, potom hneď objal Kervana okolo hrdla. Tento pohyb nad každé slovo jasnejšie dokázal, že Jánova láska za tie tri roky neprestala.

Vnišli do izby abbé Dauziera.

— Mária, som šťastný, že vás znovu vidím. Ján, poď bližšie k obloku, aby som ťa lepšie mohol vidieť.

Mária sa ozvala:

— Odpusťte, ale dúfam, že pán farár vám povedal...

— Hej, viem, že pätnásteho pokrstíte Jána. — Michal obrátil sa k dieťaťu. — Ešte vždy tak veľmi rád máš dobrého Pána Boha?

— Veľmi, Michal, veľmi!

— A jasličky?... Pamätáš sa ešte?... A na naše prechádzky?... Na naše rozhovory?

Ján horlivo odpovedal. Jeho malá tvárička žiarila, ale Kervan s prekvapením zbadal v jeho očiach akýsi zvláštny úsmev, odovzdanosť. Toto dieťa už trpelo. Kervanovo srdce bolestne sa sovrela. — Či by sa kňazova predpoveď už aj bola splnila?... Obrátil sa k Márii a polohlasne poznamenal:

— Máte pravdu, Ján je starší, ako je jeho vek.

Mária bezmocne kývla rukou. Abbé pristúpil k nej:

— Pani, zachovajte si priateľstvo oproti pánu Kervanovi. Ešte vám bude na veľkej pomoci.

— Pán farár, Michal vždy bol nekonečne dobrý ku mne. Aj moja klesajúca smelosť sa mi vrátila, keď som sa dozvedela, že vráti sa do Paríža. Tak túžobne som očakávala večer pätnásteho augusta! Cítila som, že vtedy veľká farcha mi spadne so srdca... Michal, povedal vám pán farár, o čo vás prosím?

Kervan chcel odpovedať, ale vtom ozval sa kňaz:

— Pani, dlho sme sa shovárali s pánom Kervanom. Obávam sa, že vás to bude bolieť, ale musím vám oznámiť, že nemôže prijať poctu byť krstným otcom.

— Bože môj, Michal, tak rada by som bola... Ján toľko sa modlil za svojho veľkého priateľa!

— Nebojte sa, pani — usmial sa abbé Dauzier. — Ján ešte obráti pána Kervana. A o dieťa sa neobávajú. Pätnásteho u mňa bude večerať syn istého môjho milého priateľa. Jeho požiadam, aby prišiel skôr a aby on bol Jánovi krstným otcom. Nič nerobí, že voľba je trošku príležitostná, lebo o Jána v budúcnosti beztak sám sa chcem starať.

Keď hostia odišli, abbé vrátil sa do svojej pracovne. Pri okne sedel mladý seminarista, ktorý čítal. Teraz odložil knihu:

— Dôstojný otče, už sa musím rozlúčiť, lebo na siedmu hodinu musím byť doma vo Versaillese.

— Milý synku, František, veru neostáva mi pre vás veľa času. Až budete kňazom, uvidíte, že človek nepatrí viacej sebe. Nezabudnite, že pätnásteho u mňa večeráte.

— Ako by som mohol na to zabudnúť?! — zažiarily mladíkove oči.

— Nemáte na tento deň nejaký zvláštny plán? Mohli by ste prísť na šiestu hodinu do chrámu sv. Klotildy?

Mňa najdete tam pri krstiteľnici. Mám pokrstiť deväťročného dieťa, synka takého človeka, ktorý nás, kňazov, nenávidí. Krstný otec, na ktorého sme počítali, nepríde. Vy si stanete na jeho miesto.

— Môžete na mňa rátať, dôstojný otče. Rád som, že sme ho dostali z takého sveta, ktorý nás nenávidí. Ako sa menuje?

— Meno nie je dôležité. Položenie je háklivé, lepšie, keď to zamlčím. Vo vašom mene ja budem bdiieť nad ním. Neskoršie, keď i vy budete kňazom, azda sa zlepší aj položenie vášho krstného syna a ja potom vrátim vám vaše právo na neho... Teda do videnia, synku. Pozdravujem vášho otecka.

Abbé vypevradil mladíka a v bráne stisol mu ešte ruku:

— František, veľmi milujte svojho otecka... Keď som ho pred desiatimi rokmi spoznal v Lyone, hneď som cítil, akoby ma viazalo k nemu priateľstvo celých desaťročí. A on sa nemení... žiaľbohu... Chudák, márne hľadá zabudnutie, i dnes trpí tak, ako v prvý deň svojho žiaľu.

— Viem. Keď budem kňazom, budem sa modliť, aby Boh vrátil pokoj jeho duši.

— Boh vypočuje vašu modlitbu, syn môj.

A tak sa stalo, že pätnásteho augusta Ján Dernis v kostole svätej Klotildy stal sa dieťaťom Božím. Ani jeho matka, ani Kervan nemohli byť svedkami obradu. Len istá priateľka pani Dernisovej a seminarista, ktorý celou vrúcnosťou svojej duše modlil sa za svojho neznámeho krstného syna — iný nikto nebol tam.

František, krstný otec, dobre si uzavrel do svojho srdca jedno meno — meno: Ján.

Bes zúlosti vystrčil svoju hlavu. V prvých dňoch septembra Dernis prišiel so zachmúrenejšou tvárou, ako inokedy. Svoj zlostný pohľad uprel na svoju manželku:

— Chcem vedieť, kto sosoval to sprisahanie, ktorému som padol za obeť?

Mária pochopila: Dernis vie všetko. Chcela Jána ušetriť od neodvratne nasledujúceho výstupu, ale muž nedovolil, aby chlapček odišiel do svojej izby.

— Nie, tu ostaneš, Ján. Pozri sa na mňa a odpovedaj: Kde si bol pätnásteho augusta večer?

Dieťa zbledlo a pozrelo otcovi do očí:

— Otecko, pokrstil ma.

— A prečo si mi nepovedal, že si to žiadaš?

— Otecko, nemohol som to urobiť — odpovedalo dieťa krotkým, trasúcim sa hlasom. — Ty zapieraš Boha. Bol by si mi odoprel milosť, po ktorej som túžil.

— Prestaň už s tvojím Bohom. Chcem, aby si ho zabudol.

— Nemôžem ho zabudnúť a modlím sa k nemu za teba.

— Dost — zasmial sa Dernis zlostne — už len to chybuje, aby si aj mňa obrátil. Zakazujem ti, aby si čo len raz vkročil do kostola. Rozumel si?

Ján so zúfalým pohľadom pozrel na svoju matku a na jej tvári zbadal isté posmeľovanie.

— Otecko, nemôžem ňa poslúchnuť... Otecko, musím ti povedať, že si žiadam ešte viacej ako krst... žiadam si aj prvé sväté prijímanie!...

— Nie! A keď už v mojom vlastnom dome sprisahanie sosovali proti mne, nuž, ukážem, kto je tu pánom. V októbri pôjdeš preč z domu. Nepripustím, aby mi prefiťanosť vykrútila krk! — Zlostne vytiahol z vrečka prinesené noviny. Hodil ich pred Máriu: — Čítaj, kde ma vrhá tvoja zrada! Nechceš čítať? Tak počúvaj:

„Predbežne z nekontrolovateľného prameňa dozvedáme sa, že pán Dernis, poslanec a advokát, ktorého dôvera našej strany ako verného bojovníka za naše zásady priviedla do parlamentu, v tajnosti usiluje sa udobriť kňazov. Im odovzdal svojho syna, ktorého pätnásteho augusta večer s prísny m vytvorením verejnosti pokrstil.

So stránky pána Dernisa zvlášť obratným ťahom bolo, že on sám nebol prítomný v kostole, ba nebola tam ani pani Dernisová, u ktorej náboženské sklony sú ešte zjavnejšie ako u jej manžela..."

Mária zblednutá počúvala.

— Tvoja strana má výborne zorganizované vyzvedačstvo — vybuchlo z nej napokon. — Viem, že tvoje protináboženské ctenie — žiaľbohu — je úprimné. Ale tvoji priatelia! Takýmito podlými prostriedkami ťa chcú shodiť s prestola, na ktorý ťa oni sami vydvihli. A tvoje dieťa žiadajú na dôkaz tvojej vernosti. O inom nerozprávajú, leň o vernosti. A v mene tejto slobody musia sa vaše ženy a dievky zrieknuť každého šľachetného citu, ktorý by v nich vznikol! Žiadajú od teba, aby si postavil hradbu medzi tvojho syna a Boha. Inak nevieš utíšiť hnev svojej strany a udržať svoju pozíciu!

— O čom to hovoríš?

— O čom? Nuž, či si nepovedal sám, že v októbri odnímeš mi Jána?

— Hej — prikývol Dernis so zatatými zubami. — Je čas, aby som zrobil koniec mojej smiešnej úlohe.

— A predáš svojho syna, aby si si udržal autoritu? Myslíš si, že neviem, na čo sa chystáš? Chceš ho zavrieť do internátu profesora Barochého, proti knihám ktorého vzbúrili sa každý čestný otec, keď ich ministerstvo školstva chcelo zaviesť do škôl.

— Uhádla si! Ján v októbri pôjde k Barochemu. Tohoto človeka márne by chceli očierniť, ohľaduplnšieho a šľachetnejšieho človeka niet nad neho — pravda, tohoto ducha vedie osvietenosť! Tak sa stane, skončme hádku.

— Máš pravdu. Ja márne hovorím... Ty si silnejší, ale nezabudni, čo ti poviem: Boh ti teraz vkročí do cesty!

— Mamička!... Mamička!...

— Môj úbohý maličký!

Ján pochopil, aká strašná hrozba sa skrýva vo volaní po Božej pomste.

— Mamička, mamička! Nehovor, že dobrý Pán Boh potrestá otecka.

Dernis sa hlučne zasmial:

— No, pozrime sa len! A ty si vtedy azda staneš medzi nás dvoch!

Ján so slzami v očiach pristúpil k svojmu otcovi:

— Hej, otecko, stanem si.

S Dernisových perí zrazu zmizol úsmev. Čosi nevyvetliteľného sa stalo v ňom. Toto dieťa, ktoré vysmial, vzpriami sa pred svojím Bohom, aby si stalo do cesty ich dvoch... Chcel odpovedať, ale nenachádzal slov. Pomaly ustupoval a potom rýchle vyšiel z izby. Ján hodil sa do náručia svojej matky:

— Mamička, drahá moja mamička, neplač.

— V škole potom budú chcieť, aby si zabudol na Pána Boha.

— Neboj sa, mamička, to sa nemôže stať.

Jánov hlas znel tak rozhodne, že Máriina tvár sa vyjasnila.

— Mamička... — začal Ján neisto. — Otecko mi zakázal pristúpiť k prvému svätému prijímaniu... Ale ty si ma učila, že Pána Boha máme poslúchať a nie ľudí. Povedz, mamička, či môžem poslúchať Pána Boha vtedy, keď otecka nemôžem poslúchať?

— Hej, dieťa moje, keď Boh hovorí k tebe, na otcov zákaz môžeš zabudnúť.

Abbé Dauzier neváhal ani chvíľku.

— Boha musíš poslúchať a nie otca, keď on nechce uznať Božie práva. — Potom usiloval sa vrátiť malej dušičke pokoj. Boh jeden deň zrobí milosrdenstvo k vôľi tým, ktorí smelo porušili detinskú poslušnosť, aby mohli ísť k Nemu.

Kňaz obrátil sa k pani Dernisovej:

— Veru, toto dieťa privčas spozná ukrutnú roztržku, ktorú Kristus predpovedal: „Neprišiel som priniesť na

svet pokoj, ale boj...“ „Lebo odlúčiť som prišiel človeka od otca...“

Aj abbé Dauzier za neodpustiteľné považoval, aby Ján pristúpil k prvému svätému prijímaniu skôr, ako pôjde do internátu.

Ján, ktorého pokrstili vo sviatok Nanebovzatia Panny Marie, vo sviatok Narodenia Panny Marie prijal do svojho srdca Pána. Jeho matka vo svojom pokorení modlila sa: — Zabudni, Bože môj, aby si mohol milovať môjho syna...

Ján po svätom prijímaní kľakol si k svojej matke, ktorá sa neodvážila pozrieť na svoje dieťa. Predošlý deň, keď sa jej chlapček spýtal: „Pravda, mamička, spolu pôjdeme pozrieť dobrého Pána Boha?“ — Maria zblednutá povedala: „Srdiečko moje, ja nemôžem ísť.“

Prečo nechcela jeho matka predchádzať pred ním na tejto rozhodujúcej, vážnej ceste? Ján sa to bol spýtal pred tým veľkým dňom, ale v očiach svojej matky videl také sužujúce trápenie, že viacej sa nespytoval. Jeho privčias uzretá dušička vycítila, že život má i ťažké tajnosti. Pred Kristom Pánom opakoval len týchto niekoľko jednoduchých slov:

— Dobrý Bože môj, miluj moju mamičku, veľmi ju miluj, lebo veľký je jej žal.

Ale bes závidisti zas vystrčil svoju hlavu a chrlil oheň.

Deň na to, keď Ján po prvý raz prijal do svojho srdca Pána, vedeli už všetko. V novinách Detnisovej strany objavil sa novší článok, ešte ostrejší ako prvý.

Predsedníctvo strany sa pohoršilo a žiadalo od Der-nisa vysvetlenie. Poslanec sa dobromyseľne bránil, prisahal, že sa stal obeťou podľej zrady. Ale márne dokazoval, že svojho syna vytrhol z domu a že ho umiestnil v Barocheovom internáte; odpovedali mu, že skôr mal zrobiť poriadok vo svojom dome. Bruyant, jeho dávný sok, v poslaneckých voľbách využil prednosť: kto vo svojom vlastnom dome nevie uplatniť svoju politiku, ako sa môže podujat na uskutočnenie antiklerikálnych cieľov stra-

ny?... Do nasledujúcich volieb nič nemohli podniknúť proti nemu, ale zjavné bolo, že po voľbách nechajú ho padnúť. Na upevnenie svojej pozície taký besný útok podnikol oproti kňazom, že napokon umlčali ho tí, do lásky ktorých chcel sa dostať znova.

A Ján, ktorého otec dal za rukojemcu, ťažko trpel vo svojom väzení. Bol prisľúbil: — „Mamička drahá, nezaбудnem na dobrého Pána Boha!...“

Nie, na Pána Boha nezabudol, ale nemé sprisahanie, ktoré tvrdošijne mlčalo o Božích veciach a posmechy jeho spolužiakov ho nemilosrdne trápily. Lebo Dernis nie bez príčiny volil Barocheov internát. Vedel, že aj Bruyant tam dáva vychovávať svojho syna a tak mohol svojim sokom dokázať, že aj on vie to, čo tamten.

A mladý Bruyant bol skutočne synom svojho otca: nesvedomitý, podlý, žiarlivý. Známy mu bol boj jeho otca s Dernisom a malého prichádzieho prijal so zlostnou radosťou. Nahuckal proti nemu svojich starších, jemu podobných kamarátov. Tento malý, namyslený svet, ktorý tak privčas privoňal do politiky, v hádke Bruyant—Dernis zaujal stanovisko: nepochybné je, že Dernisovho otca pri najbližších voľbách vymetú z parlamentu.

Ján vopred pretrpel prehru svojho otca. Nepoznal nízke podfuky politiky, ale trápilo ho vedomie, že ho vysmieávajú a že opovrhujú jeho otcom.

Šesť trpkých mesiacov uplynulo takto. Na Vianoce novej smelosti si načerpal z matkinej blízkosti, so smädnou dušou mohol počúvať slová abbé Dauziera a mohol vidieť svojho veľkého kamaráta, Michala. Ale jeho malá dušička i napriek láskavému posmeľovaniu bola veľmi ustatá.

Potom, jedno januárové odpoľudnie, mladý Bruyant s radostným rozčulením prišiel a svolal väčších chlapcov. Z vrečka vytiahol noviny. Uťahnutý do kúta ukazoval ich svojim priateľom a všetci sa hlučne smiali.

Na to Bruyant pristúpil k Jánovi:

— Povedz, ty pustovník, nemohol by si poprosiť tvojho Boha, aby zrobil zázrak? Všade hľadajú tvojho otca a nikde ho nemôžu najst! Uletel, jednoducho uletel... a to s plnými vreckami!

Úbohé dieťa zbledlo na smrť. Z celého porozumel len toľko, že jeho otec zmizol. Ale Bruyant nemilosrdne pokračoval:

— Ak tvoj svätý Anton najde peniaze, ktoré tvoj otec ukradol od dôverivých oslov, tak aj ja uverím v Boha.

Toto potupovanie už aj chlapcom bolo priveľa a preto umlčali Bruyanta. Ale už bolo neskoro. Pichnutie zasiahlo Jánovo srdce. Bol advokátovým synom, často počul, keď jeho otec hovoril o trestných činoch, o krádeži, vydieračstve, defraudácii, úteku a odsúdení. Zrazu pochopil všetku strašlivosť položenia. Jeho otec vykonal čosi nedobrého a potom ušiel, ako tí, o ktorých tie nepekné historicky vyprával. Nevedel sa opanovať. Bez rozmýšľania zamieril k bráne a vybehol na ulicu. — Mamička... mamička... — opakoval zadúšavo.

Škola bola ďaleko, ale dieťa bez klobúka a bez kabáta bežalo k Rue de Varenne. Keď mu dych vystal, na chvíľku sadol si na ktorúsi lavicu v ulici Saint Germain. Nablízku bola búda s novinami. Búda ho ťahala i odháňala: rád by sa bol dozvedel istotu a bál sa od vedomia. Napokon s veľkým napätím síl kúpil si noviny. Otvoril ich a tu hneď mu padol do očí veľkými literami vytlačený nápis:

VELKÁ SPRENEVERA

Dernis, poslanec XXI. okresu ušiel.

Viac Ján ani nečítal. Odhodil noviny a bežal ďalej, domov.

Ale Kervan skôr došiel do Rue de Varenne. Keď bol ráno otvoril noviny, zbledol:

POSLANEC DEFRAUDANT

Sotvaže utíchly vlny posledného škandálu, polícia už v novšej defraudácii stopuje. Na žiadosť účastníarov pred niekoľkými dňami zaviedli vyšetrovanie proti Dernisovi, poslancovi XXI. okresu, ktorý bol spolu aj právny zástupcom a výkonným predsedom „Seinskej Paroplavebnej Spoločnosti.“ Výsledok vyšetrovania, ako aj prehliadky v ústredí spoločnosti a v Dernisovom dome priniesly také výsledky, že štátne zastupiteľstvo predvolalo Dernisa na výsluch.

Ale Dernis na predvolanie neprišiel. Na jeho byte tvrdia, že ho už štyri dni nevideli. Vyšetovaním sa zistilo, že Dernis odcestoval pred dvoma dňami večerným vlakom smerom k Brüsselu. Rýchle zakročenie polície zmarilo to, že Dernisa chráni poslanecká imunita. Detektívi, vyslaní za ním, dostihli ho na belgickej hranici, ale, keďže nemali súhlas parlamentu na jeho vydanie, nemohli ho zatknúť...

Kervan, nedočítajúc článok, bežal do Rue de Varenne. V tóni brány videl dvoch ledabolo sa showárajúcich pánov: polícia stráži.

Dvere otvorila Mária.

— Mária, čo sa stalo?

— Z toho, že náš dobrý priateľ pribehol sem, vidím, že všetko viete... Strašné! Ani len na svojho syna nemyslel! — Plačúca žena predložila list... — Polícia mi ho dala, našli ho medzi jeho písmami. Čítajte!

Mária!

Keď sa tento list dostane do tvojich rúk, ja som už ďaleko preč. Zajtra, keď sa prebudíš, toto najdeš na prvej strane novín: Dernis, poslanec, ušiel. A noviny pravdu budú hovoriť. A ja k tomu ešte dodám, že Dernis vtedy bude už v bezpečí.

No, jednako som nechcel, aby ti noviny oznámily túto zvesť; cítim, že povinný som dať ti vysvetlenie a povedať niekoľko slov na rozlúčku.

V podniku už od šiestich mesiacov ukazovali sa väčšie straty. Aby som znovu uviedol rovnováhu,

skusoval som to nie práve pravidelnými pokusmi, ktoré „Seinskú Paroplavebnú Spoločnosť“ ešte väčšmi ponorily.

Strana ma zaprie, Bruyant zaujme moje miesto: nič nerobí, ja zpoza hraníc budem sledovať ich zúrenie.

Život začnem znovu; k tomu potrebné prostriedky som zachránil. Pred odchodom vyprázdnil som celú pokladňu spoločnosti. Keď sa dom rúca, prečo by sme ho nezrúcali do základov, zaraz? A potom, ani nejdem sám... Nehnevaj sa a nepohorši sa v mene svätých mravov. Veď z tvojho stanoviska ty si urobila to isté. Manželstvo bez Boha, ači náš prípad: podľa tvojej viery — je nemravnosť. Ale ja sa smejem z veličižného zákazu tvojej Cirkvi a veľmi dobre sa cítim; ty zas berieš ju celkom vážne a necháš, aby môj život znemožnila.

Zlo začalo sa tam, že dala si sa naviesť sama. Myslela si, že budeš môcť v sebe zničiť povery, ktoré do teba vstúpili v detskom veku. Veci viery, keď už raz zakorenily v duši, možno len obstrihávať, ale celkom vyplieť nie. Zaslepilo ťa zdanie, hoci keď si preskúmaš srdce do hĺbky, bola by si zistila nezničiteľné korene. Už v prvých časoch nášho manželstva zbadal som v твоjich slovách akúsi neistotu, váhanie. Zavše som cítil, že si taká, ako kto si kŕčoviťte zavrie oči a myslí si, že tým dokázal, že niet svetla.

Ján tak pôsobil na teba, ako zjavenie. Položenie by sa azda ešte bolo dalo udržať, keby sa ten vetroplach Michal nebol zamiešal. Tak by som si azda bol mohol ochrániť svoje dieťa. Ale nebol som dosť bdely a stratil som ho. Len to ma zlostí, že moju porážku pripravil taký, ktorý sám tvrdí o sebe, že neverí v Boha... Vieš mi to vysvetliť?

A prišiel deň, kedy ťa tvoj syn premohol. Bolo to zvláštne víťazstvo. Toto dieťa, moja krv, slabý bolo

duchovným dieťaťom toho muža, ktorého nenávidím: Jakuba Vermona. Posledný rok videl som v tomto dieťati čosi, čo neviem ustáliť, ale — akoby to bol obraz Jakubov, s ktorým som za mladi sedel v školských laviciach. To isté smelé držanie, istota, ešte i v jeho pohľade je čosi, čo je z toho istého prameňa. Neviem si vysvetliť tento sužujúci ma zjav. Možno to bude príčina, že keď si Jána nosila pod srdcom, ešte si sa nevedela vymaniť z ovzdušia, ktoré si dýchala v Dampierre. Alebo nevedela si zahnať pamiatku prvého svojho dieťaťa a to zahadlo na Jánovu dušu. A keď si sa vrátila k viere, ktorú si sa márne usilovala zaprieť, obnovily sa ti dávne pamiatky a akiste tak, tým istým tónom si vyučovala Jána, ako Jakub Vermont tvoje prvé dieťa. Možno preto vidím cez Jánovu priezračnú dušu Jakuba Vermona, akiste preto ma pokúša myšlienka, že vlastne by som mal nenávidieť svojho syna!

A jednako, teraz, keď všetko nechávam za sebou, jeho meno vyslovujem s dojatím. Neviem vo svojom srdci udusiť zvláštne pohnutie, ktoré som pocítil vtedy, keď som zllorečil Bohu a to dieťa vyhlásilo, že si stane medzi mňa a Boha.

Boha sa nebojím! Ale slová dieťaťa trafily ma do srdca. Mimovoľne si beriem túto pamiatku so sebou.

A tebe vraciam slobodu, po ktorej si natoľko túžila. Zvíťazila si, prepúšťam ti Jána.

René.

Kervan s povzdychom odložil list.

— Ťobohý Ján! Nechcem posudzovať list, v ktorom sa vyjadruje dávny René, ktorý každý mrav držal za bremeno, ale, Mária, čo sa týka jeho synka, treba uznať, že videl jasne. Prekvapujúcou pravdou je, že i keď Reného krv prúdi v jeho žilách, dušu má od iného...

Kervanove slová prerušilo zvonenie. Mária išla otvoriť dvere a skríkla: — Ján!

— Mamička!

Dieťa s plačom sa hodilo matke okolo krku. Mária sa na smrť nafakala. Ako príde sem Ján? Čo vie?

— Srdiečko moje, prečo si prišiel domov?

— Bruyant mi povedal... Otecko, otecko!... Povedal mi, že ušiel, že...

— Nehovor, synček — prerušil ho Michal. — Otecko odcestoval, to je pravda. A zabudni, čo ti Bruyant povedal; my nevieme ešte nič...

Ján vo veľkom rozrušení nepočul Kervanove slová. Dieťa museli uložiť. Druhý deň už lekári stáli okolo jeho postielky. Priťažký úder zasiahol toto slabučké stvorenie, ktoré po celé mesiace mlčky trpelo. Teraz odrazu opustily ho vôľa, smelosť, duševná sila. Ján blížil sa k smrti.

*

So zúfalým napnutím síl bojovali proti strašnému zápalu mozgovej blany, ktorý sa čoraz zhoršoval. Zlomená Mária celkom stratila vládu nad sebou. No, Kervan bol na stráži, sotva opustil izbičku dieťaťa.

— Ale, maličký, veď i dobrotivý Boh, ktorého tak miluješ, podobne trpel. Jemu musíš obetovať svoje bolesti.

— Pravdu máš, Michal — zdvihol svoje unavené oči — sľubujem, že budem dobrý a že uspokojím sa so všetkým.

Kervan výskal od radosti. A rád by bol miloval toho Boha, už i meno ktorého zastaví do zúfalstva padajúcu dušu.

Jedno ráno na postielku dieťaťa položil kríž a peknú sošku Panny Márie. Liberálne smýšľajúci človek obraz Panny Marie a Pána Krista doniesol do tohto príbytku. Abbé Dauzier sa usmial, keď to počul.

— Nuž, čo — usmieval sa Kervan. — Viem, že pohľad na Krista a Pannu Máriu skôr uzdraví Jána, ako najvýbornejší liek. Mňa to len natoľko zaujíma.

A v najťažší deň krízy tam kľučal pri maličkom:

— Synček môj, pamätáš sa, keď si prišiel ku mne do bytu? Sedel si mi na kolenách a ja som ti rozprával o Ježiškovi.

— Akože by som sa nepamätal, Michal!... Ale vtedy si mi to nedokončil, dorozprávaj mi to teraz!

A Kervan pokračoval v peknom rozprávaní o nazaretskom dieťati. A akoby slabá Jánova duša bola nabrala z toho sily, aby nasledoval zemské šľapaje Božieho dieťaťa. Potom sladko usnul, jeho dušičku ožiaril nazaretský zázrak. A napokon večer lekár mohol povedať:

— Pani, Ján je zachránený! — Ukázal na Kervana: — Tu je jeho záchranca. Duša tohoto dieťaťa preniká cez telo. Kto mu vrátil slnko duše, ten aj jeho úbohému tielku vrátil život.

Kervan plakal ako malé dieťa. Pozrel na kríž, odtiaľ na sošku Panny Márie... Ale potom svesil hlavu: svetlo, ktoré na chvíľku vzbĺklo, už aj vyhaslo.

Krstný otec a krstný syn

Mária neostala v byte v Rue de Verenne. Rada by bola vymazala zo svojho srdca i pamiatku posledných desať rokov. Ale Ján tam stál pri nej a dosvedčoval, že minulosť žije na veky. Vysťahovali sa do Versaillesu blízko katedrály.

Kervan nahovoril Máriu, aby roztrhla pojtítko, ktoré ju viazalo k Dernisovi. Mária ťažko poslúchla radu dobrého priateľa, ale potom pochopila, že bude to len v záujme dieťaťa. No, to si vymienila, že Ján sa o tom nedozvie... ešte jej bol v živej pamäti deň, keď čítali katechizmus a keď sa Ján dopytoval na vieru. Vtedy aj to by mu bolo treba povedať, že jeho matka nebola manželkou jeho otca a ich rozchod nie je rozvodom v očiach Cirkvi, ktorá nikdy nepožehnala ich sväzok. Neskoršie i tak to bude treba dieťaťu povedať, ale predbežne treba ho ušetriť od tohto otrasu. Keď Mária nazad dostala svoju slobodu, len toľkoto povedala Jánovi:

— Srdiečko moje, myslím, že lepšie bude, keď odtiaľ budem nosiť svoje dievčenské meno. Ty pred zákonom ostaneš Ján Dernis, ale inak budú ťa menovať Ján Danielle.

O niekoľko mesiacov neskoršie vypukla vojna. Európa za päť rokov zmietala sa v strašnom víre. Tento neutišil sa ani po uzavretí mieru, rozhádzal, okýptil rodiny. Nešťastie jedinca zatlačila starosť národa. Mária a Ján zabudli na svoje utrpenie, každá ich myšlienka patrila tým, ktorí plačú.

Ján rástol, jeho čistá duša peknela. Jeho bystrý um rýchle ho viedol napred v štúdiách. Kervan, ktorý len

na krátku dovolenú mohol prísť domov s fronty, bol hrdý na dieťa, len jeho prívčasnú uzretie ho znepokojovalo.

Mladík bol priamo hotovým človekom v tom veku, keď jeho vrstovníci sú len usmievacími deťmi. Každý uplynulý rok prehľboval bôľ, ktorý desaťročnú srdiečko pocítilo pri otcovom odchode. Tento svoj žiaľ nemohol podeliť ani s matkou. Mohol sa s ním poťažovať jedine Bohu, ku ktorému ho každý deň bližšie privádzal. V jeho duši pomaly vyvinula sa myšlienka: napraviť otcovu vinu. Ale Ján nezbadal, akou radosťou, ale pritom aj akou stiesnenosťou je pre jeho matku, že jej syn kráča po ceste, vedúcej k Bohu.

Mária rada by bola rozpovedala svoj úmysel abbé Dauzierovi. Ale abbé bol vojenským kňazom a na konci roku 1918, po uzavretí mieru, odcestoval do Talianska. Písal, že niekoľko rokov strávi akiste v Ríme a že len potom sa vráti do Paríža. Bolo treba čakať.

Život pomaly prišiel do starých koľají. Ján výborne pokračoval vo svojich štúdiách, ale jeho slabé telo sa za všetky zachvelo. Vojna priniesla mu nové utrpenie: dlho dúfal v tom, že jeho otec, keď uvidí, že vlasť je v nebezpečí, vráti sa domov, aby krvou smyl svoje previnenie. Ale Kervan vo vojenskom evidenčnom úrade zistil, že Dernis dostal sa na listinu vojenských zbehov. Pravda, Jánovi to nepovedal tak, len mu vysvetlil, že meno jeho otca nemohol najst, akiste sa dostal k inému vojenskému telesu — ale Ján vycítil, že jeho priateľ chce ho len od novšieho žiaľu ušetriť. Jeho otec prehrešil sa už aj proti vlasti. Jánovo utrpenie dovŕšilo vedomie, že je synom zradcu vlasti. Hej, matka má pravdu, lepšie bude, keď on odte-raz bude sa menovať Ján Danielle.

So svojimi myšlienkami často sa utiekal do káplnky v chráme Našej Panej. Ale aj tu ho očakávaly novšie súženia, lebo pri pohľade na spievajúcu a modliacu sa skupinu budúcich kňazov jeho dušu schytila sužujúca

túžba. Rád by bol vstúpil do ich radu, ale v takejto chvíli objavil sa pred ním obraz jeho nehodného otca.

Raz sa už nevedel opanovať a so stiesnenou dušou spýtal sa svojho spovedníka:

— Duchovný otče, či môže byť kňazom ten, kto... kto je synom nehodného otca?

— Prečo by nemohol byť, drahé dieťa? — odpovedal kňaz. — Krajšiu obeť ani by nemohol dať urazenému Bohu. To je taká náhrada, že za ňu Boh nazad uvedie do svojho stáda zablúdlú ovcu.

— Otče, tá ovca nepoznala Dobrého Pastiera.

— Azda v poslednom čase, ale Pán Boh najde ju aj medzi trnami. Keď syn takúto šľachetnú ochotu prejavuje, otec nemôže umrieť bez odpustenia hriechov.

Ján sa zachvel. Prišla mu na um dávna pamiatka: raz bol povedal otcovi, že príde deň, kedy jeho syn stane si medzi neho a Boha.

Ján nespál celú noc. Dieťa, ktorú pred ním otvoril jeho spovedný otec, uviedla ho do takého radostného rozrušenia, že druhý deň nevládal vstať s postele. Tri dni ho trápila vysoká horúčka.

Sotvaže vstal na nohy, ponáhal sa do chrámu Našej Panej. Jeho duša sa teraz nekolísala medzi túžbou a strachom, ale radostne plesala. Rád by bol povedal týmto mladíkom, Bohu milým dieťkam: čoskoro i ja budem patriť medzi vás. Svoj úmysel tajil i pred svojou matkou; chcel ju prekvapiť až o niekoľko mesiacov, na výročie svojho krstu.

Ale do celej bytosti dieťaťa vliat sa taký jas, taký sladký pokoj, že matka vycítila, aké krásne veci sa rodia v jeho srdci. Svojimi duševnými očami už videla svojho syna na teologickej fakulte. Keď vedela, že Ján na tam nenajde, aj ona častejšie sa odvážila do nádhernej káplne v chráme Našej Panej a pokorne prosí-

la Pána, s vrúcnosťou celej svojej duše, aby požehnal povolanie, ktoré jej syna vedie k blaženosti.

Úbohá žena ešte sa neodvážila rozhodnejšími krokmi bližieť sa k Bohu. Často sa vmiešala medzi kajúcnikov, ale keď už bola pri spovednici, smelosť ju opustila. Hoci každý spovedný otec s úprimnou radosťou by bol požehnal jej návrat k Bohu, ktorý viacej už nič nevedelo zahatiť, veď jej sväzok s Dernisom navždy bol prerušený. Ale Mária bála sa toho, že kňaz rozhrešenie bude viazať k podmienke, že keď bude kedykoľvek a akákoľvek príležitosť, Mária obnoví životné spolužitie s Jakubom. — A ako by to mohla prislúbiť? Kedykoľvek si na to pomyšlela, vždy videla Jánov obraz... Jána — v Jakubovej domácnosti! To si nemožno ani predstaviť. Jakub i popri všetkej jeho veľkodušnosti sotva by ho vedel strpieť. A aj inak, či môže žiadať od svojho muža, aby zabudol na minulosť? Či môže dúfať, že František, jej syn, ktorého ona opustila, vedel by ju milovať?... Nie, to je nemožné!

A z hĺbky jej srdca vznášala sa k Bohu tajná túžba — túžba i nádej — že Boh od tých čias povolal k sebe obe stvorenia, ktoré ona opustila, že obaja teraz z nebies sledujú znovuzrodenie jej duše. Veď je to i také pravdepodobné... Vojna zaklopala do každého domu. Mária dobre poznala Jakubov cit povinnosti a vedela, že väčšmi hľadal nebezpečie, ako ktokoľvek iný; a František v posledných rokoch vojny iste musel narukovať a v týchto napochytre na frontu hodených ročníkoch smrť mala bohatú žatvu. Kervan dozvedal sa u abbé Baudouina v Dampierre a získané zprávy poukazovali aj na to, že Františka Pán akiste povolal k sebe hneď na začiatku vojny. Abbé totižto ukázal Kervanovi karotku, písanú v septembri 1914.

Rozlúčili sme sa s tým, že viacej o mne nepočujete. A dnes jednako obraciam sa ku kňazovi a dobrému priateľovi a prosím ho, aby sa modlil za Francúzsko. Obávam sa, že Boh chce Francúzsko potre-

stať. A modlite sa aj za môjho úbohého synka Františka, ktorého som musel opustiť práve vtedy, keď najviac potreboval moju opateru; a trochu modlite sa aj za mňa, ktorého Opatera Božia vyslobodila z krvavého kúpeľa v Charleroi. Ak dovoľíte, občas i naďalej sa pripomeniem Vašej pamäti.

Jakub Vermont.

Ale od tých čias neprišla nijaká zvesť. Mlčanie i tie najčernejšie predpoklady robilo pravdepodobnými. A Mária jeden deň prišla ku konečnému presvedčeniu: niet pochybnosti, Jakub a František sú už u Boha.

Na srdce ženy sniesol sa tichý pokoj. Teraz ju už nič nemôže hatiť, aby svoju myšlienku obrátila k nim. Keby Jakub Vermont žil, nikdy by sa neodvážila zaklopať na jeho dvere: „Odpusť mi!“ Ale vyvolení, ktorí striasli so seba maličkosti zemskeho života, vidia do hĺbky vyhnaneckej duše. V ich očiach oľutovanie navždy zastrie hriech a nová duša, ktorá z trosiek minulosti vstala k životu a okúpala sa v slzách, je krajšia, ako v deň pokrstenia. Jakub a František už v žiare Božej slávy vidia trpkosť srdca osamotenej ženy a znovu ju prijmu do svojej lásky...

V Máriinej mysli takto zrútila sa aj telesná ohrada, ktorá sa tu na zemi dvíhala medzi Jakubovým a Dernisovým synom. Tak už mohla prosiť Jakuba: „Smiluj sa nad mojím synom Jánom, miluj ho, nevinného, lebo zdá sa, že i Boh ho miluje. A aj Františka mohla prosiť: „Ochraňuj svojho bračeka a pros Boha, aby ho požeňal.“

V pokoji, ktorý jej duša znovu získala, rozhodla sa, že celkom sa navráti k Bohu. Udalosti odvolávaly od nej abbé Dauziera, po dobrotivej rade ktorého túžila. Ale teraz čoskoro zas ho uvidí. Abbé písal, že v októbri príde do Versaillesu a že bude profesorom na teologickej fakulte.

Ešte niekoľko mesiacov musí čakať a potom môže so seba shodiť tlačiacu ju bremeno. Kňazovi rozpovie kaž-

dú tajnosť svojho života, prizná sa mu, že nikdy nebola Dernisovi zákonitou manželkou. Od kňaza očakáva konečný pokoj a posmelenie.

Kervan ich často navštevoval a Mária otvorila pred ním krízu svojho svedomia. Kervana dojala Máriina náivna viera v myšlienke, že Boh k sebe povolal tých, ktorých ona opustila. Prikyvujúc počúval Máriu a v sebe si myslel: — Pravdaže, pravdaže, toto všetko je pekné a môže byť i pravdivé... len práve to je potrebné k tomu, aby — v prvom rade bol Boh a v druhom rade aby Jakub a František boli mítvi!

Ale necítil k tomu právo, aby svojou pochybnosťou zrušil Máriin sen. Také pekné, také jemné je, keď kajúca manželka mysticky nadviaže refaz, ktorú pretrhla, že Kervan ju ešte skôr upevnil vo viere, ktorú on v tajnosti považoval za omyl.

Ján sa veľmi prekvapil, keď mu Mária prezradila, že Kervan nie je veriaci. — Sám Michal, ktorý jeho srdcu otvoril svetlo, pochyboval by v Bohu a v nesmrteľnosti? ... Matka ho uspokojila:

— Nauč sa čakať, srdce moje. Božia Prezreteľnosť dokončí svoje dielo. Boh je už nie ďaleko od Michala.

Ján, u ktorého sa cit poznávania ľudí veľmi vyvíjalo, začal Kervana pozorovať. Tak sa mu zdalo, že pred ním stojí človek, smädný po pravde, ktorý s chladným uspokojením chce zakryť úzkosť svojho srdca. Hneď sa dal do boja a najprv skúsil s uštipkovaním:

— Slovom, Michal, keď si hovoril o Bohu, tvoja duša tam nebola? Verím, veď i minule osamotenú som ju videl lietať v katedrále.

— Mlč, ty neslušné dieťa!

— Ej, ej! Pán Kervan hanbí sa priznať, že zavše utiahne sa do niektorého tichého kútika katedrály!

— Neposmievaj sa!

— Pravda, viem, že kochá sa len v štíhlých stĺpoch hlavnej chrámovej lode a preto chodí v čase litánií na sväté miesto.

— Priznám sa, že aj spev rád počúvam. Mám pocit... vlastne...

— Nezajakaj sa, Michal — smial sa Ján nemilosrdne. — Ohotne sleduješ kvetnatú cestu cirkevnej hudby, ale keď ona vedie do susedstva Boha, zľakneš sa a ujdeš nazad na zem. Pozor, Michal! Keď žiješ v oblaku temjana, jeho vôňa prenikne raz k tvojej duši! A potom koniec tvojej spokojnosti. Čo za strašný život to musí byť, keď niekto musí bojovať proti vlastným citom, ktoré jeho dušu dvíhajú ku končiarom?!...

— To odo mňa nikto nevie lepšie!

Jánovo srdce poskočilo od radosti. Od tých čias s dvojnásobnou silou pokračoval v boji.

— Michal, keby si vedel, koľko sa modlím za teba! A nevzdávam sa nádeje! Príde deň, kedy sa naučíš modliť sa! Ja ťa prinútim... ja, Michal, priateľ môj.

Abbé Dauzier koncom septembra prišiel do Versaillesu.

Veľmi sa prekvapil, keď namiesto malého Jána stal si pred neho vážne hľadiaci štíhly mladík a s radosťou vzal na vedomie, že jeho „krstný syn“, ako ho on nazýval, s výborným výsledkom skončil stredoškolské štúdiá.

— A ako sme s voľbou povolania, Ján? Myslíš na slobodnú dráhu?

— Nie — usmial sa Ján.

— Chceš vstúpiť do vojska?

— Nie.

— Aký záhadný si, šuhajkol! Príď niektorý deň ku mne na teologickú fakultu, poshovárame sa o budúcnosti. Pravda, aj vy ho odprevadíte, pani?

— S radosťou a zdá sa mi, že ja budem musieť rozprevedať plány svojho syna.

Matka a syn v prvých dňoch októbra navštívili abbé Dauziera. Jánovo srdce prudko bilo, keď prekročil prah fakulty.

Mladí levíti ponáhľali sa do učebne. Vojaci dobrého Boha pracovali. A mladík zadúmane si pomyslel: za dvatri roky aj ja budem môcť dať Bohu svoju dušu. Po celé mesiace až horel v horúčke tejto túžby. I jeho zdravotný stav sa napravil, hoci predošlé roky veľa starostí mal s ním ošetrojúci ho lekár. Ale teraz do mladého organizmu život vliat víťazne prúdiaci duševný život. Jeho duša stala sa vrelým prameňom energie a z poslušného organizmu vyhnala príznaky choroby, ktoré mu kedysi hrozily. Kervan raz zadieračne aj poznamenal:

— Mladý priateľko, nedopusť, aby ťa čokoľvek odviedlo od tvojho cieľa, lebo sa obávam, že potom tvoj organizmus zas sa začne priečiť. Napokon i sám uverím, že viera je najlepším liekom pre slabého človeka.

— Tu je môj záhadný veľký krstný syn — bozkal abbé Dauzier Jána. — Predovšetkým musím sa ospravedliť, milé dieťa. V deň tvojho krstu bol som prisľúbil, že cez niekoľko rokov sám budem zastupovať úrad krstného otca. A veru svoju úlohu som nedobre konal. Na šťastie — usmial sa kňaz na Jánovu matku — tvoj dobrý anjel strážca dával na teba pozor. Moje plány prekazila vojna a môj pobyt v Taliansku. Ale dobrý Boh nás teraz znovu sblížil a chce mi umožniť, aby som napravil svoju nie mnou zavinenú chybu. Chcem sledovať tvoj vývoj a dúfam, že vykonáme dobrú prácu. Bol by som rád, keby si častejšie prišiel ku mne. A ináčej — dodal ešte a znovu sa usmial — musíš sa oboznámiť s istým mladíkom, ktorý ti je duševne veľmi blízkym príbuzným. Tušíš, kto je to?

— Nevieam, otče, o kom hovoríte.

— Či sa pamätáš na požehnaný deň, keď si prijal svätý krst?

— Môj krstný otec? ...

— Veru on!

— Otče, Prezreteľnosť je ku mne veľmi dobrotivá. Tak dávno som ho chcel poznať.

Abbé Dauzier obrátil sa k Márii:

— Pani, trápne okolnosti, v ktorých Ján žil v čase svojho pokrstenia, nariaďovali nám veľkú opatrnosť. Krstný otec a jeho krstný syn nemohli si písať... Pán Dernis bol naším nepriateľom. Ale teraz niet už nijakej prekážky, aby Ján zavše navštívil svojho krstného otca. Mladík teraz končí posledný ročník, v júni budúceho roku vysvätime ho za kňaza.

— Veď vtedy za niekoľko rokov, ak aj Boh tak bude chcieť — odpovedala Mária Daniellová pomaly a s úsmevom — krstný otec a krstný syn rovnako budú sluhami Božími.

Abbé Dauzier zbledol:

— Ako... Ján... chce byť kňazom?

— Tak je! Pochopím vaše prekvapenie, chcem povedať radosť, pán dekan! Nemohli ste tušiť, že Ján, ktorý prichádza z tak ďaleka, niekedy bude nosiť reverendu. — Mária bojzливо pokračovala: — A veru tak je! Keby ste vedeli, aká radosť naplnila moje materinské srdce, keď mi Ján prezradil svoj úmysel! Preto sme tajili došiaľ naše plány, lebo v tomto dome sme ich chceli vyznať a prosiť o pomoc pána dekana.

Mária Daniellová rýchle zatíchla. Akoby v kňazovom pohľade videla niečo, čo sa veľmi podobá bôhu. Aj ju opanovala obava a bojzливо sa spýtala:

— Prečo neodpovedáte, pán dekan? — Bože, čo sa stalo? Vy, ktorý milujete Jána, nie ste šťastný, keď počujete túto dobrú zvesť?

I Jána zarazilo kňazovo počínanie.

— Či sa nemôžem odovzdať Pánu Bohu, keď už nie pre iné, tak preto, aby som napravil?... Pamätáte sa, za akých okolností odišiel odo mňa môj otec? On potrebuje niekoho, kto bude prosiť zaňho. Alebo obávate sa pre škrvnu, ktorá je na mojom mene?

— Nie, dieťa moje, to nie je mojou najväčšou starostou. Mohol by si sa odovzdať Pánu Bohu, aby si smazal vinu toho, kto jeho zaprel...

— To povedal aj môj spovedný otec.

Abbé Dauzier sa na chvíľku zamlčal. Vstal a pomaly prechádzal sa po izbe, potom znovu sa obrátil k Jánovi:

— Synček môj dobrý, ty vieš, ako ťa milujem. Skutočne tak hľadím na teba, ako na vlastného syna. Ten deň, keď som ťa pokrstil, poďakoval som sa Pánu Bohu za túto milosť; cítil som, že vyvolenú dušu vediem pred neho, ktorá je na vznesené skutky povolaná. A teraz krváca mi srdce pri myšlienke, že bolestné skúšky ťa čakajú.

Kňaz pohliadol na kríž, visiaci na stene, akoby Krista prosil, aby rozprestrel svoje ruky pred bôhom tých dvoch ľudí, ktorých nečakaný úder priamo zničil. Napokon ozval sa Jánov tichý hlas:

— Duchovný otče, dobrý Boh i dosiaľ dosť skúšok poslal na mňa. Ak mám na svojich ramenách niesť nový kríž, pousilujem sa prijať ho smele.

— Dieťa moje, teraz choď do káplnky. Najprv musím hovoriť s tvojou matkou.

Ján si v káplnke klakol. Sľúbil, že bude smelý, ale na jeho srdce zaľahla obava. Jeho telo sa zrútilo a zdalo sa mu, že závoj smrti sa snáša naň. Oči pozdvihol na tabernákulum. Nemohol sa modliť — bezmocne čakal Kristovu pomoc.

A zronená matka oproti abbé Dauzierovi vystrela svoje ramená a bolestne zavzdychala:

— Otče, smilujte sa nado mnou... Cítim, že jediný sen jeho života ohrozuje nebezpečie... Pukne mu srdce, ak sa jeho sen nebude môcť splniť.

— Žiaľbohu, ani úbohej matke nemôžem povedať iné, ako to, že položenie je veľmi vážne! Musíme pozrieť skutočnosti do očí. Pozrite sa na mňa, pani: Bol pán Der-nis vaším mužom pred Bohom?

Máriu Daniellovú schytila prudká triaška... Sklonila hlavu a potom zlomeným hlasom odpovedala:

— Teda preto... Nešťastie ma až sem prenasleduje... Ale veď ja sama som vinná; vyžeňte služobnú do pustatiny, ale prosím, sľutujte sa nad dieťaťom... Kto vám rozpovedal moje nešťastie, otče?

— Kto? Ten, kto vám v navštíveniach bol oporou... pán Kervan. Pred desiatimi rokmi, v Paríži, rozprával mi o vašom veľkom zármutku a o vašom oľutovaní... Pani, rozvod je strašná vec a namiesto hriešnikov často trpia nevinní. A keď vinu zväčšuje ešte nové manželstvo...

— A z toho narodené dieťa... v očiach Božích je trpkým ovocím nezákonného sväzku! Hej, rozumiem to, keď sa vo mne zobudila viera. Ale Boh len neodvrhne od seba tieto deti?

— Možno, že práve ich miluje najväčšmi. Jeho dobrotivé oko spočíva na nich. Veď ony sú tí nešťastlivci, ktorých duše sú v nebezpečí!

— Otče, keď som spadlo s mojich očí a teraz už pochopujem vašu zdržanlivosť. Uznám, že Cirkev ťažko pripúšťa deti rozvedených do radu tých, ktorých povolaním bude hlásať nerozlučiteľnosť manželstva. Odpusťte mi! Už v Paríži som vám mala povedať, kto som: rozvedená žena! Ale neodvážila som sa. Možno mala som vám to napísať, keď ste boli na fronte, ale vždy som našla novšiu príčinu k tomu, aby som mlčala. Poviete mi, že každý kňaz by ma bol poučil... ale moja posledná spoveď bola pred dvadsiatimi rokmi... a od tých čias som sa neodvážila...

— Úbohá žena, neobviňujte sa!... Keď nás udalosti rozdvajili, prekazily vám, aby ste zrobili toto priznanie. Ján pred chvíľou bol povedal, že jeho spovedný otec schvaľoval jeho úmysel. Ján podnes nič netuší a tak jeho spovedný otec nemôže vedieť, v akom poľutovaniahodnom položení sa úbohé dieťa svija.

— Ján nevie, že sa narodil mimo cirkevných zákonov. Vždy som odkladala s týmto hanbyplným priznan-

ním, čakala som na príležitosť... sama neviem, čo som čakala! Keby ste vedeli, otče, aké bremeno strašnej úzkosti som nosila. Raz, keď som Jána ešte pred jeho pokrstením učila na základy viery, bola som svedkom, keď sa dieťa veľmi prekvapilo pri spomienke, že matky môžu opustiť svoj domov... Čo by sa bolo stalo, keby sa bol dozvedel, že kdesi... ak ho Boh nepovolal k sebe... žije jeho polobrat, ktorého som ja opustila?

— Úbohá, úbohá žena! Je to krutý zákon, ktorý dovoľí a napomôže takéto zvrútenie. — Kňaz malú chvíľku mlčal a potom sa spýtal: — A čo sa stalo s vaším mužom a so synkom?

— Nevieam. Keď som svoje nešťastie dovíšila novým manželstvom, vtedy Jakub...

— To je váš muž?

— Hej. Jakub vo svojom zúfalstve spálil za sebou všetky mosty. A čo iné aj mohol robiť? Ja som sa znovu vydala, nemohol počítať, že sa vrátim, v čom do tých čias dúfal. Iste bol na vojne. Poznám jeho cit povinnosti; viem, že on opovrhuje nebezpečenstvom: veľký víchor zmietol najprv dobrých. Pán Kervan po vojne nenašiel po ňom ani stopy. Otče, priznám sa... bola by som rada, keby ich Boh bol povolal k sebe! Ak sú v nebesách... môžem k nim prehovoríť a oni mi odpustia.

Abbé tíško stál pred matkou, ktorá stratila svoju duševnú rovnováhu a nechal ju, aby hovorila. Pred jeho očami sa ešte nevykľul strašnejší osud od tohto.

— Toto úbohé srdce — pokračovala Mária — ktoré som pochovala, znovu sa otvorilo v istý veľkopiatočný deň. Stalo sa to v chráme Našej Panej. Pozrela som sa na Krista, aby som mu rozpovedala svoje súženie a aby som ho poprosila, že by ochraňoval môjho Jána. Tak som cítila, že vypočul moju modlitbu, lebo o desať rokov neskôršie môj syn stal si predo mňa: „Mamička, chcem sa stať kňazom.“ — Bolesť nespravodlivou zrobila Máriu: — Otče, prečo je Kristus ku mne taký ukrutný?

— Pani, vás teraz zaslepuje bôl. Ja nemôžem poznať vôľu Božiu, ale láska Boha je veľká!

— Otče, proste Boha, aby menej miloval môjho syna, lebo bojím sa! Krista preto pribili na kríž, aby utišil Otcov hnev. Jánovým povoláním bude to, aby vykúpil hriechy tých, ktorí mu dali život! Lebo nie to je najväčšia bolesť, keď klince prebodnú telo, ale to, keď jediný nemilosrdný úder zničí pekný sen. Telo môže umrieť, ale okýptená duša, olúpená o svoju korunu, večne vlečie so sebou farchu svojho martyriumu.

— Pani — ozval sa abbé tíško — keď Boh toľko lásky vliadol do Jánovej duše a ak je vôľa Božia, aby táto láska bola ukrižovaná — či sa nemáme skloniť pred Jeho vôľou a vďaky vzdávať nebesám? Pán na znášanie najťažších bolestí vyberá si kvety, ktoré krátko žijú, ktorých jemná krása nevie zniesť údery nášho pustého života. Myslite na Krista, pani...

— Z vašich slov počúvam ozvenu svojho vlastného strachu. Keď sa do môjho srdca vrátila kajúcnosť a keď som nazrela do obdivuhodne krásnej duše svojho dieťaťa, jediné slovo vybehlo z mojich úst: „vyvolený!“ Otče, srdce dieťaťa nosí už strašnú ranu... ten mu ju dal, ktorý ušiel za hranice... a teraz k tomu ešte môj hriech... Milosrdenstvo! Jeho krehké srdce to neprežije... Milosrdenstvo!

— Pani, uspokojte sa.

— Taký krásny bol jeho sen! Túžil po boji... Chcel chodiť po ťažkej ceste, medzi trním a bodľáčim, aby zablúdené ovečky privádzal nazad do ovčince. Včera takto prehovoril ku mne: „Mamička, ty vždy budeš pri mne. Ja chcem obrábať vinicu Pánovu a ty mi budeš pomáhať v tejto veľkej práci. Moja radosť bude dvojnásobná, lebo ty ju budeš so mnou prežívať. A keď ťa Pán Boh povolá, v blízkosti kostola vyhľadám ti najkvetnatejší kútik v cintoríne, aby si aj potom počula hlas svojho syna, keďkoľvek bude hlásať lásku Božiu...“

— Zakazujem vám — prerušil ju abbé — aby ste sa na prenáhlené úsudky nechali strhnúť. Len to môžem opakovať: Jánovo polozenie je veľmi proti pravidlu. Nevyhnutne je potrebné, aby sa ešte dnes dozvedel tajomstvo svojho zrodzenia a aby ste vy mohli vyskúšať ťažký problém jeho povolania. Ak dovolíte, teraz ho zavolám.

— Nie, nie . . . chvíľočku . . . Ak sa to dozvie, prekľaje ma!

— A či Boh neprebýva v ňom?

— Boh ho miluje!

— A práve preto, že to s určitosťou viem a že poznám silu jeho duše, preto mu chcem povedať pravdu. Pozrite sa, pani, keď duša už čisto vidí príčinu svojho utrpenia, nemusí sa viacej obávať neznámeho: a to je pravá úľava. A potom, keď sa podrobí, keď povie: „Pane, nech sa stane tvoja vôľa . . . pokora prinesie konečný pokoj. Boh na jeho plecيا uvalil farchu zodpovednosti za to polozenie, ktoré nevyvolal on. Potom príde prebudenie. Duša povznesie sa nad bolesť a pokorne bude prosiť Pána, aby jej ukázal cestu, po ktorej má kráčať.

Nastalo ťažké ticho, potom Mária Daniellová pomaly zdvihla hlavu:

— Pravdu máte, otče. Ján musí sa to dozvedieť. Nemôžem ďalej skrývať tajomstvo, ktoré mi sviera hrdlo.

O chvíľu Ján znovu stál pred matkou a pred kňazom.

— Modlil si sa, Ján?

— Otče, nemohol som sa. Hľadel som na Svätosť Oltárnu a to som povedal Kristu Pánovi, aby sa stala jeho vôľa!

— Dobre, dieťa moje. Pani . . . chcete, aby som ja hovoril? — A keď Mária nevedela odpovedať, len utrápeným pohľadom pozrela na svojho syna, kňaz pokračoval: — Tvoja mamička mi pred chvíľou bola povedala, že keď si mal deväť rokov a keď ňu učila katechizmus, bola ti raz rozprávala o rozvode.

— Hej. — Ján zrazu zbledol. — Bol som malým dieťaťom, ale zato som pochopil, koľko nešťastia znamená toto slovo. Ale prečo...

— Pozri sa na mňa. Keď vtedy, keď tvoja myseľ po prvý raz obrátila sa ku kňazskému povolaniu, keď vtedy vieš, že tvoj otec a tvoja matka neboli manželmi pred Bohom...

— Mój otec neveril v Boha — ozval sa Ján trasúcim sa hlasom a kľčovite soplul ruky — a... a, myslím, rozumiem, ... bol rozvedený?

— Nie, synku... — V kňazovom pohľade zračila sa obava. — On nebol rozvedený.

Ján nepochopil hneď. Potom zrazu na čelo vyronil sa mu pot. Jeho meravý pohľad s matky prešiel na kňaza. Taký bol, ako kto sa topí, kto prosí o pomoc. Jeho blúdne oči napokon spočinuly na Kristovi, pribitom na kríži, visiacom stred steny. Napnutosť na jeho tvári pomaly povolila a chlapec tíško sa spustil na kolena k matke.

— Mamička, drahá mamička, odpusť mi, že toľko si musela pre mňa trpieť. Keby som ja nebol tu, pokoj tvojej duše bol by sa mohol vrátiť. Nie, nehovor, ver svojmu synovi, ktorý ťa ešte väčšmi miluje pre tvoje utrpenie. — Potom mladík pozrel sa kňazovi do očí: — Pochopujem vašu obavu, duchovný otče. Ja sotva patríam medzi tých, ktorých Pán volá na hlásanie Evanjelia.

— Úbohý synku, hej, tak je to. Zákaz nášho cirkevného zákonníka je veľmi presne ustálený: Deti, ktoré sa narodily z rozvodu, nepripúšťa ku kňazskému povolaniu. Či bola, alebo je výnimka zpod tohto pravidla? Žiaľbohu, to neviem prisľúbiť. Ale ty vieš, ako veľmi ťa milujem. A táto láska azda k úspechu privedie moje namáhanie, ak aj po zreľom uvážení vytrváš pri svojom úmysle. Nech sa tvoja duša povznáša k Bohu a nedopusť, aby ju toto navštívenie zronilo. Toto žiadam od teba!

— Viem, že dobrý Boh ma neopustí. Otče, vy sa ponúkate, že sa budete ustávať v mojom záujme. Prosím

vás, predbežne nič nepodnikajte. Musím vidieť v sebe jasne, musím si sosbierať silu . . . — Ján chvíľku mlčal a potom s hlbokou trpkosťou dodal: — S rozprestretými perutami som sa chcel dať na posvätnú cestu! Úbohé vtáča s dolámanými krýdlami . . .

— Zakazujem ti, aby si takto hovoril! — povedal kňaz energicky. — Nechaj, nech čas zahojí tvoju ranu. Keď sa do tvojej duše znovu vráti pokoj, potom znovu môžeme uvážiť otázku tvojho povolania. Mysli na kríž, ktorý teraz tvoja matka znáša. Chceš jej túto ťarchu ešte ťažšou urobiť novým krížom?

— Odpusť mi, mamička drahá, že len na seba myslím. — Mladík jemne chytil svoju matku za ruku: — Ty si zatajila predo mnou okolnosti môjho narodenia. Veľmi ťa prosím, aby ťa to netrápilo. Keby som sa to bol dozvedel predčasne, azda by som sa bol zakolísal, lebo bol by som sa mýlne nazdával, že Boh ma nemiluje. Vtedy by bol azda vyhasol v mojej duši sotva mihotajúci sa plamienok. Ale tvoje mlčanie mi umožnilo, aby som prekročil hrádze a teraz už nemôžem upadnúť. Dobrá moja mamička, nech je Pánovou vôľou čokoľvek, nech má s nami akýkoľvek cieľ, my sa pred ním skloníme. Skusovanie nemôže nás oddialiť od Kristovej lásky. Zdvihnieme hlavu a s dôverou hľadáme do budúcnosti. Boh je dobrý, on nám povie, čo žiada od nás. Ja len jedno prosím od neho: nech vráti pokoj tvojej duši.

Abé Dauzier videl v živote veľa drám, ale teraz vyhlýkly mu slzy. Keď už Ján bol vo dverách, chytil ho za ruku:

— Smelosť, veľký synku. Modli sa k Bohu a o dva týždne príď ku mne, potom si dlhšie pohovoríme.

A keď Ján s matkou odišli, kňaz k nebu pozdvihol svoje oči:

— Bože, Boh milosrdenstva a sľutovania, požehnaj ich!

Abbé Dauzier znovu sa chcel dať do práce, ale ne-našiel potrebnú spokojnosť. Vyšiel na chodbu, kde sa jeho mladí poslúchači cez prestávku rozprávali. Jednému z nich kývol, aby prišiel k nemu:

— Synku, povedal som vám, že dnes odopoludnia čakám hosťa.

— Hej, otče, prisľúbili ste mi, že mi predstavíte môjho krstného syna. S netrpezlivosťou očakávam túto veľkú radosť. Pomaly bude osem rokov tomu, čo som ho v chráme sv. Klotildy na chvíľku videl. Ani leň jeho priezvisko neviem. Povedali ste, že musíme byť opatrní, lebo že otec dieťaťa je zarytým nepriateľom našej viery.

— Tak to bolo. Ale dnes už slobodne a s radosťou som ho chcel priviesť k vám... Synku, aká dráma sa odohrala predom mnou! Počúvajte len. Čo by sa bolo stalo, keby som vás vo vašej ceste k Bohu, keby ste už celkom pred cieľom stáli, nemohol pustiť do seminára?

— Myslím, že by som bol zomrel od žiaľu.

— Vášho krstného syna teraz som musel zarmútiť týmto žiaľom.

- Dobrý Bože...

— Je to z rozvodu narodené dieťa... Vidím, František, že sa vám zachmúrilo čelo, keďže tento smutný osud aj vo vašom srdci smutnú spomienku vzbudzuje. Ale keď vaša matka aj opustila svoj domov, i keď ostala neverná svojmu mužovi a dieťaťu, táto katastrofa na vaše narodenie nehádže tieň. Ale Ján, váš krstný syn, narodil sa mimo zákona Božieho. Jeho matka je Hagar a on sám Išmael... Cítite, aká nevďačná bola moja úloha, keď som mu to musel pred matkou povedať? A pridajte k tomu, že jeho otec niekoľko mesiacov pred vojnou ušiel do cudziny a to pred následkami väčšej defraudácie, a vtedy pochopíte, čo mohlo trpieť toto dieťa! K vám sa uchádzam o pomoc. Buďte oporou nešťastného, milujte ho, ukazujte mu cestu, liečte jeho kruté rany. Vidíte, Boh vás posielal za tešiteľa, vás, ktorého život je stále, utajované utrpenie. — Seminarista sa zachvel. —

Neprotestujte, František. Viem, že v hĺbke srdca pečlivo opatrujete jedno meno, ktoré sa neodvažujete viacej vysloviť pred Bohom. Ale blízko je deň, kedy budete môcť pozdvihnúť kalich a prosiť Pána, aby sa slutoval nad tou, ktorá vás opustila.

— Ó, moja prvá svätá omša! I sám cítim, že tento požehnaný deň bude spolu aj dňom útechy.

— Dúfajte v tom, František. Keď ste pred dvanástimi rokmi prišli ku mne, aby ste sa spýtali, či môžete Bohu ponúknuť svoj život za obeť, odpovedal som vám, že Prezreteľnosť v prihodný čas dá vám isté znamenie, či vaše modlitby boli vyslyšané. Dnes to isté opakujem, ale s pevnejším presvedčením. Dojemné znamenie nežnej Prezreteľnosti vidím v tom, že dnes sblízuje dve duše, ktoré ranilo to isté slovo: rozvod. Prezreteľnosť splietať tak nitky udalostí, aby ste vy mohli byť krstným otcom úbohého Išmaela. Ján onedlho príde zas. Potom ho sverím vám. Budúci kňaz už najde slová, ktoré má hovoriť.

Ján celú smelosť svojej duše postavil do boja. Ale jednako cítil, že v umierajúcom októbri aj on dostal smrteľnú ranu. Za desať dní musel ostať v posteli — choroba, ktorá ho ako pätnásť ročného skoro do hrobu uvrhla, znovu sa vyrútila na neho. Abbé Dauzier často ho navštívil a všemožne mu pomáhal, aby jeho duša zvíťazila v boji.

Ján so smutným úsmevom odpovedal na povzbudzovanie:

— Sľúbil som, že budem smelý, ale úder trafil ma do srdca. Veru, ja už ostanem vtáčaťom z dolámanými krýdlami. I keby som mimoriadnym spôsobom dostal dišpenz zpod pravidla, ktoré i sám schvaľujem a za potrebné uznávam, moja duša i vtedy by pochybovala: syn neňodného otca... už toľko stačí! Ale nezákonný syn... to je priveľa!

Kňaz protestoval a hovoril o Márii. Ján nesmie znásobiť svojej matke jej beztak trpké utrpenie. K vôli nej musí Inúť k životu.

Mladík s hrdinským napnutím síl vstal a usiloval sa byť veselým. Ale jeho matka vedela, že len vôľa drží v ňom silu a aj lekár odporúčal zmenu vzduchu. Zimu musí stráviť pod miernejším podnebiem. Kervan matke a jej synovi prenajal v Chinone malý domček, takto chcúc Jána prinútiť, aby odcestoval.

Úbohý Kervan najprv s rozhorčenosťou protestoval proti tomu, aby Jánovo povolanie ktokoľvek bral v pochybnosť. Veď konečne dieťa nie je vinné! Čo je to za Boh, ktorý nevinného trestá za hriechy iných? S abbé Dauziérom mal prudkú hádku o tomto a v Jánovom záujme bojoval s takým zápalom, akoby o jeho vlastný život išlo. Kňaz ho trpezlivo a s utajeným obdivom vypočul. Dojímavá bola obhajujúca reč liberálne smýšľajúceho človeka, ktorú mal pred strážcom cirkevnej disciplíny.

— Pán Kervan — odpovedal kňaz — vaša bolesť nemôže byť väčšia, ako moja. Hej, možno neznesiteľným sa zdá, aby dieťa znášalo zodpovednosť za hriechy rodičov. Ale neskôr, keď raz budete vedieť prísť k viere a spriatelíte sa s myšlienkou prvého hriechu, budem vám môcť ukázať, že celé ľudstvo stoná pod následkami hriechu prvých ľudí. Ale keď nevinný trpí prostred tisícich skúšok, prečo nežiada účtovanie od predkov? Prečo od Boha lásky, ktorý sa stará oň a ktorý jeden deň zaistí pokoj jeho duše v nebi? Keď Boh viedol Jána na cestu utrpenia, keď na jeho ramená položil svoj kríž, pod ňou ktorého klesá, celkom iste nezrobil to bez príčiny. Oповážlivosťou by bolo skúmať Božie úmysly, ale podľa mňa, to dieťa na svojom čele nosí znamenie Božích miláčkov.

— Či utrpenie malo by byť znamením Božej lásky?

— Hej! Vy, ktorý verí len vo veciach, viditeľných očami, vidíte len odpornú stránku utrpenia. Ale tí, ktorí

očami ukrižovaného prijímajú a znášajú utrpenie, vedia, čo za oheň zapáli v ich srdciach nasledovanie Kristovej cesty. V ich srdciach otvorí sa vrelá túžba po obeti. Len trpiaci sú bohatí na zemi, lebo vo svojej duši sossbierajú najjasnejšie lúče Božieho Srdca.

— Nuž, možno . . . I sám verím, že Ján hotový by bol na každú obeť, keby tým mohol vrátiť matke duševný pokoj.

— Ponechajte budúcnosť Bohu. Prezreteľnosť, ktorá v tejto dráme zvolila osoby . . . ktorá i vami hýbala . . .

— Mnou? . . . Prezreteľnosť?

— Vy ste boli jedným z najvernejších prostriedkov Prezreteľnosti — vyhlásil abbé s hlbokým presvedčením.

Nadišiel deň, kedy abbé predviedol krstného syna pred krstného otca. Seminarista, pravdaže, s láskou chcel prijať svojho chránenca, ale keď stáli oproti sebe, obom zastalo slovo, potom mladšie dieťa, akýmsi neznámym pudom vedené, hodilo sa priamo do Františkovo náručia. Abbé Dauzier sa usmieval.

— To je milé, synku. A ja som vás obradne chcel predstaviť jedného druhému!

— To netreba, otče. V pohľade môjho krstného syna je niečo, čo ma hneď upútalo. Ján, veľmi ťa budem mať rád.

— I ja teba, iste!

— Dobre, deti moje. Poďakujte sa Pánu Bohu za túto mimovoľne vzbĺknutú sympatiu. — Abbé obrátil sa k Jánovi: — Tvoj krstný otec pozná tvoj žiaľ. Opieraj sa oňho. V jeho blízkosti si tvoja duša bude môcť odpočinúť.

Krstný otec s krstným synom sa potom hodnú chvíľu prechádzali po krásnej záhrade seminára. Nemuseli sa dlho oboznamovať. Myšlienky oboch nachádzaly ozvenu v duši druhého. Pri rozlúčke Ján úprimne povedal:

— Moja matka bude šťastná, keď počuje, že dobrý Boh úprimného priateľa mi poslal do cesty. — Ushovo-

rili sa, že v novembri mladík navštíví Jána v jeho domove. — Ustáľme si deň — prosil Ján.

— Štvrtého nebudem môcť prísť, lebo musím ísť do Levy, k dávnemu priateľovi môjho otca. Ak máš vôľu, odprevad' ma. Po Verrière pôjdeme vlakom, odtiaľ cez horu do Levy a cestou nazad peši pôjdeme cez Dampierre a v Saint Remy vysadneme na autobus. Poznáš dolinu rieky Yvette?

— Nie, ale Michal, môj „veľký kamarát“ neraz ju chválil. Rád ňa odprevadím.

— Nasledujúcu stredú potom musím ísť k otcovi.

— Tu býva vo Versaillese?

— Tu. Podľa tohto teda v tretiu novembrovú stredú navštívim tvoju matku.

— Výborne.

Ján s nadšením rozprával svojej matke o svojom krstnom otcovi.

— Uvidíš, aká šľachetná a dobrácka je jeho tvár! Iste viem, že si ho obľúbiš.

— Ako ho menujú?

— Ej, aký jašo som ja! Ani som sa len nespýtal, aké je jeho priezvisko! Ale jeho krstné meno viem; počul som, keď ho istý jeho druh oslovil Peter II. — Ján sa zasmial: — Či chcel tým prorokovať to, že ešte pápež bude z neho?

— Teším sa, že máš takú dobrú náladu, synček. Len to by som chcela, keby si sa konečne už rozhodol odcestovať. Michal sa už vyhráža, že nás násilím odvedie.

V tej chvíli ozval sa zvonec, práve prišiel Kervan. To im chcel oznámiť, že z Rue de Bourgogneu presťahoval sa do Versaillesu, lebo chcel im byť nablízku.

— Ale čo je to, Ján? Už dávno som ňa nevidel v takej dobrej nálade!

— Uhádneš, čo sa stalo?

— Počúvam!

— U abbé Dauziera soznámil som sa so svojim krstným otcom!

— S tým mladíkom, ktorý zaujal moje miesto v chráme svätej Klotildy? Zaujímavé! Odprevaď ma do môjho nového paláca a cestou rozpovieš mi, čo za vtačik je to.

Vykročili. Ján oduševnene rozprával o svojom novom priateľovi:

— Tretiu novembrovú stredú nás navštíví, aby som ho predstavil matke. Ale i do tých čias, štvrtého novembra odprevaďím ho do doliny, ktorú i ty tak veľmi máš rád.

— Do doliny rieky Yvette?

— Hej. V Lévy Saint Nom navštívime pána farára.

— Lévy! Nádherný kútik! — Michal zrazu zatíchol a potom dodal: — Len o to ťa prosím, aby si matke nepovedal, kam ideš.

— Prečo, Michal?

Kervan váhal.

— Zapamätaj si toto meno: Dampierre . . .

— Michal, azda moja matka.

— Hej.

— Michal . . . — hovorí mladík so sklonenou hlavou — cestou nazad tadiaľ pôjdeme do Saint Rémy.

— Tak prejdeš popri dome, kde tvoja matka mohla poznať šťastie.

Jánova tvár zahorela do červena, hlas sa mu od rozrušenia triasol:

— Ktorý je to ten dom, Michal . . . opiš mi ho!

— Po ľavej ruke predposledný dom, ohradený záhradkou. Jaj, či som ja osol! Veď tebe zuby drkocú od rozrušenia. Nemal som hovoriť.

— A myslíš si, že skôr-neskôr by som sa ťa to nebol spýtal?

Ján a jeho krstný otec sosalí s vlaku vo Verrère. Na malom horskom chodníčku stál skromný križ. Seminarista položil predeň niekoľko kvietkov:

— Za moju matku... i za tvoju!

Ján pohnuto povedal vďaku. A starší mladík rozprával:

— Za svojho detstva býval som na tomto vidieku. Mal som šesť rokov, keď sme sa odsťahovali, ale v tomto veku srdce už mnoho vidí, veľa cíti... V tom čase s otcom často sme chodievali tadiaľto. Starý pán farár, ktorého navštívime, je svätý človek. Asi štyridsať rokov slúži Pánu Bohu na tejto skromnej fare; nikdy ho nevedeli odtrhnúť od jeho milých mŕtvych, ktorí odpočívajú okolo kostola. Žije v najväčšej chudobe a keď sa ho spýtajú, či niečo nepotrebuje, čuduje sa. Predtým sme ho častejšie vidávali, ale nešťastie, ktoré pohlo otca k tomu, aby opustil tento vidiek...

— Zdá sa mi, že si stratil matku...

Mladík zastal. Potom so zvláštnym dôrazom odpovedal:

— Hej, stratil som matku... Dobrý pán farár Martin tak bol počul od svojho kolégu z Dampierru, že i môj otec i ja sme umreli. Môžeš si predstaviť, ako sa potešil, keď sa pred šiestimi mesiacmi vo Versaillese stretol s mojím otcom...

Zastali na prahu fary. Shrbený starček im otvoril dvere:

— Ty si to, milý synček! Veľmi som rád, že ťa vidím... Tvoj priateľ?... Vítajte, mládenček, vniďte dnu.

— Pán farár, priniesol som vám pozdrav od otca.

— A prečože neprišiel aj on? — Na bezmocný seminaristov pohyb starý kňaz pohladil si hlavu. — Viem, synček, viem. Rana jeho srdca sa ešte vždy nezahojila. Dúfaj v Bohu, dieťa moje. — Potom milo sa porozprávali. Zo slov staručkého kňaza vyžiarovala jeho dobrota, evanjeliumová jednoduchosť. Raz obrátil sa k Jánovi:

— Teším sa, milý synček, že ste si takúto dobrú spoločnosť vybrali. Azda aj vy sa chcete stať kňazom?

— Ó! — Ján skoro zmeravel. — Pán farár, k tomu musí byť človek povoláný... ja nie som hodný...

— Chválím vašu pokoru, milý synček. A potom, Pán Boh nevolá každého. Ktorí počujú jeho hlas, tí sú vyvolení.

Seminarista zrazu vstal:

— Pán farár, nehnevajte sa, že sa už odporúčame. Chceme ešte stihnúť autobus v Saint Remy.

— Žehnám vás, dietky mojej! — vstal starec. S dobráckym úsmevom sa obrátil k Jánovi: — Cudzí, ktorý prekročil prah môjho domu, trochu stal sa už mojím synom. Budem sa modliť k Bohu, aby vás zachoval vo svojej milosti.

Dvaja priatelia rýchlymi krokmi kráčali smerom do Dampierru.

— Odpusť mi — ozval sa starší. — Keď som ťa viedol k tomuto svätému človekovi, nemyslel som na to, že môže obnoviť tvoj žal.

— Nič nerobil! Počul si, čo povedal: bude prosiť Boha, aby ma zachoval vo svojej milosti. Netreba hľadiť len na bolesť, ktorú nevedomky spôsobil. A ja sa ani nemôžem ponosovať preto, že mi Boh kríž položil na rama... Či sa ty azda ponosuješ? A veru z dvoch-troch slov a poznámok dobrého staručkého kňaza som vycítil, že i ty znášaš kríž.

Mladík smutne pozrel na Jána.

— I mňa utrápilo to isté slovo, čo teba... Rozvod!

— Úbohý priateľko! — Ján chytil svojho druhu za ruku.

— Rozpoviem ti všetko. Cítim, že tak sa mi uľahčí. Už tak dávno trpím mlčky. Len niekoho dobrých priateľov poznalo žal, ktorý stihol mňa a môjho otca. Kňaz, ktorého si pred chvíľou videl a abbé Dauzier...

— Dávno poznáš abbé Dauziera?

— Dávno. Keď sme sa odsťahovali s tohto vidieku, usadili sme sa v Lyone. Tam sme sa s ním spoznali. Potom videl, ako sa vo mne prebúdzajú túžba po kňazskom povolani.

laní a nahovoril môjho otca, aby sme išli do Versaillesu. Keby si vedel, koľko som trpel! A teraz v tebe vidím priamo svoje druhé ja, ktoré má ten istý žiaľ, len dvojnásobne... Pozri sa, toto je tu Dampierre. Pred dvadsiatimi a ešte niekoľkými rokmi tu sme žili blažene. A potom jeden deň matka nás opustila.

— Tužil som, že tak sa to stalo, keď si vyslovil slovo „rozvod“.

— Často chodievam sem, ženie ma túžba, aby som našiel šľapaje jej nôh. Ale keď si sadnem na kraj cesty oproti domu, kde som sa narodil, trpkosť mi naplní srdce. Sú chvíľky, kedy človek... rád by oplakával svoju mŕtvu matku. Lebo vedomie, že žije v stave hriechu, je neznesiteľné. Nanútila môjmu otcovi rozvod a potom... potom uzavrela nové manželstvo.

— Bože, väčšiu bolesť si skutočne neviem ani predstaviť.

— Nemysli si, že chcem obviňovať. V mučivých chvíľach, keď sa mi tieto obrazy predstavujú pred oči, násilím odvrátim svoje myšlienky a rozpamätám sa len na tie časy, keď ma na rukách pestovala. Pozri sa!... Vidíš hen' ten červeno pokrytý dom medzi stromami? Predposledný dom... na chvíľku zastaneme pred ním, skôr ako opustíme Dampierre. — Mladík sa zrazu pozrel na Jána a preľakol sa. — Pre Boha, čo ti je? Bledý si ako smrť!

— Len únava... slabý som ešte...

— Počkaj, chytím ňu pod pazuchu a pôjdeme pomalšie. Počkaj, sadnime si sem na kraj cesty. Už ti je lepšie?

— Lepšie. Keď si na desať minút oddýchneme, po nevoľnosti nebude ani stopy. — Ján unavene pozdvihol oči na červeno pokrytý dom, od ktorého sotva bol na sto metrov. — Toto je on, pravda? Tu si sa narodil?

— Hej. Dobre vidíš záhradku? Po jej štrkovitých cestičkách učila ma matka chodiť. A v ušiach zvoní mi hlas istého nášho dobrého priateľa, ktorý po nedeliach príbehol k nám... Statočný Michal, čo sa ozaj stalo s ním?

Otec ma naučil, aby som sa vždy modlil za neho... Jaj, Ján, veď s teba leje sa pot! Skús vstať, bežme, možno si prechladol, večer je chladný. Ján... Ján... pre Boha!
 Ján omdlel.

V autobuse, ktorý sa ťarbavo škriabal hore do kopca, seminarista žartovne pohrozil svojmu priateľovi:

— No, ale ty si ma ozaj poriadne nastrašil! Je pravda, rýchle si prišiel k vedomiu, ale ak sa šofér nesmiluje nad nami, noc sme mohli stráviť vonku.

— Nehnevaj sa na mňa; ozaj, taký som slabý ako nejaké dievča. — Ján stíchol na chvíľku. — Možno pravdu má náš najlepší priateľ, ktorý stále radí, aby sme zimu strávili v Južnom Francúzsku.

— Ján, ten dobrý priateľ je rozumný človek. Poslušni jeho radu. Vo Versaillese zima je krutá.

— Máš pravdu. Akonáhle dôjdem domov, poviem mamičke, že rád odcestujem. Teraz mi prišlo na myseľ: ja som sa ťa ešte ani nespýtal, ako sa menuješ. V seminári som počul, že ťa istý priateľ pomenoval Petrom II.

— Tým ma zlostia — smial sa seminarista. — Hovorí, že toľko sa učím, že iste ja budem budúcim pápežom.

— I ja som takto rozlúštil to meno. Matka sa chutne zasmiala na tom. Ani ťa nepozná inak, ako Peter II. Ale v Lévy pán farár pomenoval ťa Františkom.

— Ja som Ján Danielle.

— Azda len nie potomok proroka Daniela?

— Hej... Daniel... Daniel...

— Keď odcestuješ, pravdaže, budem ti písať.

— A ja s radosťou ti budem odpovedať. Vieš čo? Pripojujem sa k tvojim priateľom... v listoch podpisuj sa: Peter II.

— Výborne — smial sa František. — Listy Petra II. k Juhofrancúzom.

— Výborne — namáhal sa i Ján do úsmevu. — A ešte niečo by som sa ťa rád spýtal: Hovoril si o svojom otcovi o mne?

— On už dávno vie, že mám krstného syna. Ale nesmieš mi zazlievať, že sme sa nemohli veľa rozprávať o tebe, lebo veľmi je zaujatý so svojimi chorými, priamo padá od únavy.

— A... pozná môj život?

— Ale, kdeby! Pozri sa, ja som už skoro kňazom a záväznosť zachovania tajomstva veľmi vážne beriem i pred svojím otcom.

— Ďakujem ti — vzdychol si Ján uľahčene.

Krstný otec a krstný syn došli do Versaillesu a rozlúčili sa.

*

Ján skôr, ako by bol išiel domov, vybehol ku Kervanovi, ktorý práve vtedy prišiel domov z Paríža.

— Zdáš sa byť unavený — vítal svojho mladého priateľa. — Dlhá prechádzka ťa unavila. A išli ste cez Dampierre?

— Hej... videl som dom... predposledný dom zľava.

— Len spokojnosť, drahý, nesmieš sa rozrušiť.

— Nemôžem za to, Michal. Ťažko možno potlačiť rozrušenie, ktoré sa ma zmocnilo pri pohľade na to miesto. — Ján hlboko vydýchol a hrdinským napnutím síl pokračoval: — Michal, ty vieš, za akých okolností som sa dozvedel, že som synom rozvedenej ženy?

— Viem. Za návštevy u abbé Dauziera...

— Matka chcela mi rozpovedať všetko, ale ja som nedovolil, aby sa tým trápila. Ale teba sa môžem spýtať, Michal: či v dampierrskom dome nebývalo dieťa?

— Ale hej — prikývol Kervan. — Po matke tvoj brat...

— Jeho meno?

— František Vermont. — Kervan nezbadal, ako sa Ján kľčovite chytil stola. — Tíško pokračoval: — Akoby som ho pred sebou videl... zbožňoval som toho maličkého! Keď som v sobotné dni prišiel, celý deň bol môj. A vieš, milý Ján, prečo som Inul k tebe hneď? Lebo v te

be akoby sa odzrkadľoval obraz tamtoho, i keď nie vonkajškom, ale v ťažko vysvetliteľnom súhrnnom dojme.

— To neprekvapuje, veď máme spoločnú matku.

— Možno . . . ale mne sa zdalo, že je to viacej, ako príbuzenstvo.

— A nevieš, kde je ten môj neznámy braček?

— Nevieam. Pán Vermont po rozvode vystahoval sa z Dampierru. Adresu nenechal a mňa neupovedomil o svojom odchode. Akiste priveľmi som ho upomínal na minulosť.

— Rozumiem.

— Tvoja matka si myslí, že obaja umreli vo vojne. Tej mienky je aj abbé Baudouin, farár z Dampierru.

— A ty čo myslíš?

— Ja nechám, aby tvoja matka verila v jej mýtvyh. Nemôžem iné zrobit; veľkým uspokojením je pre ňu, že sa môže za nich modliť a prosit ich. Nechcem v jej duši zasiahť pochybnosť. Predstav si, milý Ján, ako by to bolo, keby títo dvaja raz postavili sa pred ňu . . .

— Máš pravdu, Michal, utvrdzuj moju matku v jej viere. Isté je, že vojna ich pohltila. A ešte niečo, Michal: prišiel som k rozumu. Rozhodol som sa, že odcestujem z Versaillesu, nepočkám novembrovú hmlu. Na výchádzke pred chvíľou pochytila ma nevoľnosť. Aj môj krstný otec sa naľakal, aj on ma nahovoril, aby som odcestoval.

— Výborne, Ján, teším sa tvojmu rozhodnutiu. A tvoja matka bude priamo šťastná.

A Mária Daniellová bola skutočne šťastná. Ale nepochopila jeho náhľivosť. Ján dosiaľ ani počuť nechcel o odcestovaní a teraz ani chvíľku nechcel cestovanie odkladať. I Kervan sa čudoval, ale Ján s trasúcim sa hlasom prosil:

— Michal, pomôž mi. Musíme matku presvedčiť, že nesmieme meškať.

— Ochoťne, ale neprezradil by si mi, prečo ti je odcestovanie zrazu také náhle? Tvoj zdravotný stav nie je práve najlepší, to je pravda . . .

— Michal, prosím ťa, nespýtuj sa nič!

Michal sa uspokojil. Nasledujúcu nedeľu Mária Daniellová a jej syn bývali už v chinonskom malom domčeku.

*

„Michal, prosím ťa, nespýtuj sa nič...“ Michal márne si láme hlavu, čo pobádalo Jána k rýchlemu úteku. Svoj úmysel zmenil v deň dampierrskej prechádzky. — Prečo?... Nech bol pohľad na pokojný dom, kde jeho matka strávila roky svojho šťastia, akýkoľvek bolestný, to ešte nerozuzlí záhadu.

— Navštívim seminaristu, ktorý mu bol spoločníkom na vychádzke — rozhodol sa Michal. — Azda on niečo zbadal. — Kervan zamyslene chodil po izbe hore-dolu. — Ani to nerozumiem, prečo nešiel do seminára rozlúčiť sa s abbé Dauzierom a so svojím krstným otcom. Povedal, že nemá času. Ale, veď päť minút by to bolo trvalo. — Prechádzajúci sa muž zrazu zastal. — Nie, to je nemožné... Stratil som rozum... A jednako... tento seminarista... tak bolo, že ich v najbližších dňoch navštívi. Či Ján neodcestoval preto, aby sa vyhol tomuto stretnutiu? — Ale prečo, prečo...

V noci prebehla mu myslou zvláštna myšlienka:

— Nie, nie, blúznim v horúčke... Ale prečo sa Ján tak nespokojne spýtal, či nemá brata? Počkajme len, koľko rokov by mal teraz? Pre Boha, chytá ma závrat... V ktorom roku vysviacajú za kňaza? Dvadsaťštyri, dvadsaťpäť... František je asi toľkoročný!

Druhý deň Kervan odcestoval do Paríža a ponáhal sa do chrámu sv. Klotildy. Vikárovi povedal, že potrebuje krstný list. Kňaz otvoril matriku pri označenom dátume: Ján-Mária Dernis.

— To je on. — Kňaz, ktorý začal písať, nepozeral sa na svojho návštevníka, inak bol by musel zbadáť jeho netrpezlivé čakanie.

— Odpusťte, že vyrušujem, pán vikár. Kto mu bol krstným otcom?

— Peter František Vermont.

Kervan to čakal — ale jednako úder zasiahol ho do srdca.

Ján nechcel prezradiť svoje tajomstvo, preto i Kervan mal ho v úcte. Tak sa cíti, ako kus dreva, ktoré strhla do svojho prúdu krútnava. Strhujú ho udalosti. Nechce veriť v Prezreteľnosti a jednako s vrúcnou dušou ju prosí, aby osvietila jeho cestu.

V nedeľu ráno po nespokojnej noci vstal s horúčkou. Zvony katedrály sa rozhlaholily, ale Kervana prvé hláhlenie našlo už na svätom mieste. Nečaká omšu, z tej sotva počuje niečo... Zrazu sa zachveje. Vchádza húfik klerikov. Či najde medzi nimi toho, koho hľadá? Jeho pohľad zrazu zablúdil na vysokého mladíka... Niet pochybnosti: František!

Nemôže sa mýliť.

Nepoznáva dieťa, ktoré kedysi nosil na rukách, ale znovu vidí Jakubovu tvár a v mladíkovom pohľade niečo, čo upomína na jeho matku.

Ján mal pravdu, keď ušiel. Keď František predstúpi pred jeho matku, závoj sa nemilosrdne roztrhá.

Kervan pomalými krokmi odchádza. Obrady sa začaly, ale on teraz nevie pozorovať ani na spev. Sráža sa s vchádzajúcimi veriacimi, nevidí ich. Naplňa ho jediná myšlienka: keď je tu František, nemôže byť ďaleko ani jeho otec...

Na ulici sadne si na terase prvej kaviarne. Nervóznymi prstami listuje vo versaillesskom telefonnom sozname. Jeho prst zastane na mene: Jakub Vermont, Rue Rameau, 2.

Kervan po tretí raz ide po Rue Rameau. Má zazvoniť na bráne, na ktorej vidí tabuľku: Dr. Vermont? Dlhو váha. Priateľ by ho iste ochotne prijal... Ale či má právo zneužiť Jánovo tajomstvo? Nemá. Kervan pomalými krokmi kráča domov.

Na Vianoce Kervan odcestoval do Chinonu. Ján našiel veľmi zoslabnutého, márne žil tu, pod miernym južnofrancúzskym podnebí. Mária Daniellová bola zúfalá nad stavom svojho syna, ale Ján s úsmevom ju uspokojoval:

— Ale, veď vieš, mamička, čo písal Peter i včera: ja budem ministrovat' pri jeho prvej omši. Teda do tých čias rozhodne musím byť zdravý. — Jeho matka nepochopila zvláštny úsmev, s ktorým dodal: — Očakávam deň, ktorý bude pre mňa vykúpením.

— Kto je to ten Peter? — prerušil ho Michal.

— Nuž, či nevieš? Môj krstný otec!

— Tak!

— Prečítaj si tento list. Teraz nehľad' na adresu, to ti vysvetlím neskoršie: štvrtý list Petra II. k Juhofrancúzom. Tu čítaj koniec:

Milý Ján!

Nezabudni, že na druhého júla musíš už byť zdravý, lebo vtedy budem slúžiť svoju prvú omšu. Žiadal si si, aby som tento deň zvláštnu milosť prosil od Boha pre teba. Ale ak nebudeš tu, nebudem pýtať nič, vôbec nič od dobrého Pána Boha, lebo nezaslúžiš si to. Teda uzdrav sa raz-dva!

— Nuž, vidíš, Michal, tak rozhodne musím vyzdravieť — smial sa Ján. — Nechcem rozhnevať svojho krstného otca.

Mária vyšla z izby. Michal s vážnou tvárou pozrel do horúčkovitých, čiernych očí:

— Ján, máš ty mňa rád?

— Michal, ako sa môžeš niečo takého spýtať?

— Vtedy prečo nechceš podeliť s tvojím priateľom svoje bolesti, radosti, starosti? Čo tajíš predo mnou?

— Čo chceš povedať?

— Prečo uschovávaš v sebe tajomstvo, ktoré je preťažkým bremenom tvojej duši? Odpovedaj mi: prečo si ušiel z Versaillesu?

Ján sa začervenal a usiloval sa žartovať.

Kervan ho prerušil:

— Prečo si žiadal od svojho krstného otca, aby ti písal pod nepravým menom Peter?

— Odpusť, Michal, ale to je jedno z jeho krstných mien.

— To je možné. A druhé?

Ján sklonil hlavu. Kervan chytil ho za obe ruky a tíško pokračoval: — František . . . pravda?

— Michal, pre Boha ťa prosím, mlč! — Chorý zrazu sadol si v posteli a kľčovite sa zachytil do Kervanovho ramena. — Nevyslov jeho meno! Matka by umrela, keby zvedela pravdu!

— A medzitým sám klesneš pod neznesiteľne ťažkým krížom! Chceš sa ohradzovať aj proti tomu; čo som vytušil . . . ty si žiadaš smrť?

— Ó, umrieť, Michal! Keby mi to Boh dovolil, či by som si mohol žiadať väčšiu milosť?

— Mlč! Táto smrť bola by toľko, čo samovražda!

— Keby si veril v Pána Boha a pochopil obetnú žiadosť tých, ktorí chcú nasledovať Krista, neohradzoval by si sa. Ja len o to prosím Krista . . .

— O to, o čo zjavne bude prosiť pre teba i František pri prvej omši! Z jeho listu som to hneď vyrozumel.

— A ak je tomu aj tak? . . . Keď som nejasne videl smer plánu Prezreteľnosti, spamätal som sa, že i keď nemôžem byť kňazom Božím, môžem byť obetou, ktorá spasí tých, ktorí sú hriešni.

— A takto nič netušiaci František život svojho brata bude obetovať Bohu?

— Hej.

— Ale pochop ma, milý Ján, táto obeť nie je potrebná.

— Pán Boh by skutočne aj inými prostriedkami mohol dosiahnuť svoj cieľ. Ale moja obeť na tých, ktorí ostanú tu, prinesie takú hojnosť požehnaní, že cítim, že nemám práva váhať . . . Michal, nesmieš zabúdať na môj-

ho otca, ktorého ja nemôžem odsúdiť. Raz som mu bol povedal, že môže prísť deň, kedy si budem musieť stať medzi neho a Pána Boha. Akoby som počul záhadný sľub, že svoje slová budem môcť uskutočniť...

— Milý Ján, odpusť mi. Tvoja duša vznáša sa tak vysoko, že ja ňu neviem sledovať.

— Michal, pozri sa na Krista na križi... Azda si myslíš, že On váhal? To, čo robí Prezreteľnosť, je jej vec. Ja slepo nasledujem jej pokyn. Povedz: nepovstáva v tebe žiadosť, aby si sa stretol s mojím bratom?

— Hľadal som ho medzi klerikmi, ktorí po nedeliach idú do katedrály.

— A?

— Hneď som ho poznal: jednoducho jeho otec v dvadsiatopiatom roku svojho veku.

— Myslíš si teda, že moja matka?...

— Tvoja matka ani na chvíľku by nemala pochybnosť, i keď si myslí, že umrel.

— A František?

— Tvoja matka napriek toľkým strastiam podnes má takú mladistvú tvár, ako keď opustila Dampierre. František si zachoval tento obraz.

— Odporúčajme sa do Božej milosti! — vzdychol si Ján, klesnúc nazad na podušky.

Pätnásteho júna. Lekár márne zakazoval, Ján vrátil sa do Versaillesu, ale tu vyčerpaný musel ľahnúť na lôžko.

— Potrebujem len niekoľko dní odpočinku — uspokojoval matku s úsmevom.

Františka nechcel upovedomiť o svojom príchode, ale Mária stretla sa s abbé Dauzierom, ktorý jej prisľúbil, že druhý deň navštívi chorého. Keď sa vrátil do seminára, zavolať si Františka:

— Synku, či viete, že Ján už prišiel, ale je chorý?

— Otče, mne bol písal, že deň pred mojou vysviacou príde.

— Zajtra ho navštívím, ale rád by som bol, keby som už dnes večer mal o ňom zvest. Nechceli by ste prejsť k nemu?

— Práve som chcel prosiť o dovoľenie.

O štvrtňhodinku neskoršie František zazvonil na bránu istého domu v Rue Saint Honoré. Mária nebola doma. Kervan otvoril dvere. Od prekvapenia skoro vykrikol a zajakajúc sa sotva vedel hosťa privítať.

— Jána Daniella by som rád navštívíť, pane.

Michal bez slova zaviedol mladíka do Jánovej izby.

— František!

— Ján!

František kľakol si k posteli a nežne pobozkal svojho krstného syna.

Kervan stojí blízko lôžka a nevie svoje vzrušenie potlačiť. Jeho myšlienky víria. Mária môže prísť každú chvíľu. — Čo sa stane vtedy? . . . Ján spokojne, s úsmevom hľadá naň, akoby hovoril:

— Skloň sa pred Prezreteľnosťou, sver sa jej. Hej, ja som to inak plánoval, ale čo môže človek? Odporúčajme sa do milosti Božej!

— Zvonec na bráne tíško zazvonil. Ján a Michal zblednutí pozreli jeden na druhého.

— Michal, nešiel by si otvoriť dvere? Akiste moja matka.

Michal v predsieni váha a zastane. Potom otvorí dvere s tým, že Ján má hosťa, azda lepšie by bolo, keby ho Mária teraz nevyrušovala. Ale Máriu zaujíma hosť:

— Kto je tu?

— Myslím, že nejaký mladý kňaz — hovorí Michal s pretváračnou všednosťou.

— Vy sa iste mýlite, Michal. To môže byť len Jánov krstný otec. — A Mária Daniellová už aj vkročí do izby.

Čo nasledovalo, to predstava nikdy by nevedela namaľovať. František vstal, aby išiel Jánovej matke na-

proti. A žena už vystiera pravicu, aby ho privítala. Zrazu obaja zastali nehybne, sfa skamenelí. František zbledol. Mária Daniellová sa zapotácala a klesla do lenošky, stojácej za ňou. Michal priskočil k nej.

— Odpusťte pani Daniellovej, že ju na chvíľku schytila slabosť. Už po celé mesiace bdie pri svojom dieťati.

— Ja mám prosiť odpustenie, pane. Nevýslovne ľutujem...

Ján s privretými očami ležal na posteli. František pri-kročil, aby ho bozkal. Potom obrátil sa k Márii Daniellovej a jeho hlas triasol sa od rozrušenia:

— Pani, dovolíte, aby som aj inokedy prišiel?

Mária prikývla a tichým hlasom povedala:

— Príďte, veľmi prosím... Ján vás tak veľmi miluje!

— Na chvíľku stisla seminaristovu ruku: — Pane, mohli by ste mi povedať... Ján vás Petrom menuje... ale keby som vás hľadala v seminári?...

Mladík chvíľku zaváhal, ale potom tíško odpovedal:

— Pani, hľadajte Františka Vermonta.

*

Sotva sa dvere zavrely, Mária Daniellová s obdivu-hodnou silou vôle vstala:

— Drahý môj, nehnevaj sa, že takto prijímam tvo-jich priateľov, ale strašne som unavená. Rada by som si trošku odpočinúť vo svojej izbe. Michal ostane pri tebe.

Michal ostal pri Jánovi. Hrdlá oboch sovrelý sa od rozrušenia; napokon Ján sa ozval zlomeným hlasom:

— Úbohá mamička... hneď ho spoznala... V akom duševnom stave môže byť teraz! Bože, pomôž! Keby som mohol vstať... Michal!

— Ján!...

— Ty by si mohol ísť ta... ta, kde by som ja rád...

— Nerozumiem ťa.

— Nešiel by si do katedrály... modliť sa za moju matku?

— Milý synku, viem, že tvoja matka potrebuje teraz nadľudskú silu. Ale tvojej žiadosti sa veľmi čudujem. Ako môžem hovoriť k tvojmu Bohu, keď vo mne nežije viera?

— To nerozhoduje! Buď mojím zástupcom! Pozri, povedz dobrému Pánu Bohu, že som ťa ja poslal. Prinesieš mu modlitbu, ktorú by som ja rád povedal. Veď to ťa neviaže k ničomu, keď si zavreš oči, aby okolo teba bola väčšia samota, potom otvoriš si srdce a na niekoľko minút prijmeš doň moju vieru. Ak by sa v tebe niečo protivilo, zakríkni ho: Ticho, teraz Ján hovorí!...

— Myslíš si, že Boh prijme takéto zastupovanie?

— Priateľu, Michal, lepšie ťa vypočuje, ako keby som sám išiel ta.

— Nuž... keď to tak veľmi chceš! Ale len preto, aby som ti po vôli зробil.

— To je jedno!

Jánov zástupca prišiel ku káplnke katedrály, ta, kde sa vo svojich chmúrnych chvíľach zvykol utiahnuť. Teraz neváhal: kľakol si a otvoril svoje srdce. Ján si to tak žiadal.

Nechá hovoriť svoju dušu, lebo tá teraz strhla putá a okrášlila sa Jánovou vierou. Sľaby zrazu svetlo naplnilo túto dušu. Žiarivá postava býva v nej, ktorá predtým ušla pred otázkami. Michal hovoril k nej:

— Pane, prichádzam v mene dieťaťa, ktoré trpí. Nehľad na to, že som nehodný, strp, keď ťa prosím, aby si uspokojil jeho strašnú nespokojnosť. V Prezreteľnosti niečo sa chystá, čo ma prestrašuje. Pane, daj nám dôvery a smelosti, Ty si dobrý a my sme slabí...

Kervan nezbadá, že už nehovorí v Jánovom mene; v množnom počte aj sám sa spája s tým, ktorého je zástupcom. Potom Ján nebadane celkom zmizne a teraz modlí sa Kervan...

— Pane, rozpamätaj sa, že jeden deň poslal si mi do cesty toto dieťa. Ja, slepý, nepoznal som ruku, ktorá ho viedla. Vykonal som, čo si odo mňa očakával? Pamätáš sa na moju radosť, keď som videl, že jeho srdce dvíha sa k Tebe? . . . V blízkosti životom žiariacej duše i ja sám som sa ohrieval. Bože, prameň všetkého života, nedožeň tých, ktorí hmatajúc hľadajú cestu. Cítim, že Tvoj pohľad spočíva na mne. Tvoj obraz zaskvieva sa v hĺbke môjho srdca, ktoré som na žiadosť dieťaťa otvoril. Nerozumný som bol, všade som ťa hľadal a ty zatiaľ skrýval si sa vo mne. Pane, odpusť mi! Prichádzam k Tebe, počuj moje prvé slová, ktoré sa vznášajú k Tebe: Boh dobroty, ktorý svoje stvorenia vedieš po takých cestách, ktoré ony nepoznajú, ale ktoré Tvoja ruka kreslila . . . Bože, milujem Ťa!

Kervan skrúsené kľačí, i pamiatka jeho neplodných bojov padá s neho. Jánov krotký obraz ukazuje Kristovi:

— Pane, pokorným dávaš milosť, aby videli do hĺbky duší. Toto dieťa cítilo, že Ty si vo mne vážňom. Pamätáš sa, keď prosil: „Otvor svoje srdce, Michal!“ . . . Ale ja som sa obával, obával, že nenajdem nič! Pane, konečne som sa stretol s Tebou; ochraňuj ma!

O hodinu neskoršie Michal kľačí už pri Jánovej posteli a ukazuje na kríž:

— Drahý, ja som sa chcel modliť, lebo si mi požičal svoju vieru. Potom som ťa poslúchol a otvoril som svoje srdce. A Ten, ktorý sa vo mne skrýval, zjavil sa mi. Ján, teraz ti už môžem vrátiť tvoju vieru: i ja verím.

Ján klesol na podušku a privrel si oči:

— Michal, ja som sa toľko modlil za teba. Nech je požehnaný Pán!

Dlhé ticho nasledovalo. Potom Ján sa ozval prvý:

— Michal, teraz, keď už aj ty miluješ a rozumieš Krista, či vidíš za krížom tieň tých, ktorí ho túžia nosiť?

— Milý môj Ján, za krížom videl som žiarenie obete . . . a moje srdce pochopilo.

— Dobre je, Michal! Moja matka pred chvíľou vnišla a hľadala ťa... ty vieš, prečo. Úbohá mamička, sotva stojí na nohách. Len to jej nepovedz, že ja viem.

*

Michal o chvíľu sedí už pri Márii Daniellovej. Žena utrápene hovorí:

— Michal, dovoľte mi, aby som vyslovila jeho meno... Vidíte, v akom stave som... Pred chvíľou myslela som, že umriem! Vy ste vedeli, že kto je ten seminarista?

— Vedel. Pred šiestimi mesiacmi náhoda mi prezradila, že František žije. V katedrále som ho ľahko poznal veď myslel som si, že vidím Jakuba.

— Bože, Bože! Prečo ste mi to nepovedali?

— Tajnosť nebola moja. A aj inak, neodvážil som sa. — Pravda!... A Ján?

— K tomu, aby to Ján vytušil, najprv by musel vedieť, že mal brata. Vy ste mu povedali?

— Nie. — Mária Daniellová sklonila hlavu. — Nikdy som sa mu to neodvážila povedať.

— Tak Ján váš zmätok iste pripisoval vyčerpaniu.

— Máte pravdu. Už som sa tak triasla. A on... František?

— Jeho pohnutie bolo pochopiteľné. Vaša tvár sa veľmi premenila, už som sa obával, že omdlete.

— Bože, konečne môžem si oddýchnuť. Teda tak len my dvaja vieme pravdu... I medzi tisícimi hneď by som ho bola poznala, Michal. — Žena na chvíľku zatíchla a potom sotva slyšateľne pokračovala: — Taký je, ako bol jeho otec... keď...

— Keď s nádejplným srdcom staval si hniezdočko v Dampierre.

— Prosím, Michal... neprivolávajúte tieto spomienky. Pred chvíľou, keď František išiel oproti mne, cítila som, akoby Jakubov pohľad vnikal do hĺbky mojej duše... Nesníva sa mi, Michal? Predo mnou stál môj syn,

o ktorom som si myslela, že je mŕtvy . . . Tam chcem byť na vysviacke, utiahnutá v kútiku katedrály; keď bude slúžiť prvú svoju svätú omšu, vrátim sa k Pánu Bohu vo svätom prijímaní. A potom . . . potom odcestujem. Mala by som cítiť nekonečnú radosť, ale vidím Jána, druhého svojho syna, na posteli utrpenia. Oproti ktorému by som mala ísť, Bože môj? A možno . . . možno aj jeho otec žije ešte . . .

— Žije!

— Michal, odkiaľ to viete? . . . Žije! . . . Čo bude zo mňa?! A . . . kde býva?

— Tu, vo Versaillese.

— Musím odcestovať — opakovala Mária trasúcim sa hlasom. — On našiel pokoj. Nemôžem ho vystaviť náhodnému stretnutiu. Považovala som ho za mŕtveho a v ňom som žila. Ale on žije, viacej nemám k tomu práva. A aj inak, Ján vždy by stál predou mnou.

— Mária, uspokojte sa a k Bohu obráťte svoj pohľad. Keď sa udalosti takto vyvíjajú, to je znamením, že On . . . to dovolil.

— Vy hovoríte takto, Michal? — pozrela sa naňho Mária prekvapene.

— Nečudujte sa, Mária. V blízkosti svätcov pochopenie je ľahké. Ján ma prinútil, aby som pohliadol do seba a tam som našiel Boha.

— Ó! — soplá Mária ruky. — Vedela som, že príde tento deň, Michal. Ján je iste veľmi šťastný, on vás veľmi miluje.

— Pred chvíľkou ste povedali, že ten deň sa chcete vrátiť k Bohu, keď váš syn bude slúžiť prvú svoju svätú omšu. Nebudete samotná, Mária. Dávny váš priateľ bude stáť pri vás.

— Hej, Michal, vaše miesto je pri mne. Ale ja sa bojím! . . . A Jakub?

— Jakub bude oveľa väčšmi zaujatý, ako aby nás zbadal, najmä preto, že na Františkovej prvej svätej omši budú veľmi mnohí. A keby náhodou.

— Nie, Michal, o tomto stretnutí neslobodno ani snívať.

— Mária, slepo dôverujme v Prezreteľnosti. My nemôžeme poznať jej úmysly.

Kervan rýchle sa ponáhľal do seminára, ale neženie ho rozrušenie. Zahlási sa u abbé Dauziera. Kňazovi všetko možno rozpovedať, najmä keď je tento kňaz i dobrým priateľom.

Keď vkročil do kňazovej pracovne, prvý, koho videl, bol František a tu Kervan zrazu zabudol, čo chcel povedať. Pristúpil k mladíkovi:

— František, pozri sa na mňa. Tvoje srdce neuchovalo si obraz dávneho priateľa?

— Michal! — zažiarila zrazu seminaristova tvár.

Abbé s rastúcim prekvapením sledoval výjav.

— Poznáte sa?

— Pán dekan, ja som znovuvidel dieťa, ktoré pred dvadsiatimi rokmi bolo najväčšou mojou radosťou. A to za akých okolností!

— Viem, úbohé dieťa prišlo rovno ku mne a rozrušene mi vyprávalo stretnutie.

— František, ty si teda nemal nijakých pochybností?

— Akože som mohol mať? Moje srdce uschovávalo jej obraz ako klenot. A potom, pamätáš sa na tú veľkú maľbu, ktorá ako dvadsaťročnú predstavuje moju matku?

— Je pravda, nijaká zmena...

— A ty i dnes stojíš pri nej, oporou si jej v zármutku... lebo ja poznám jej utrpenie. Ján mi všetko rozpovedal, keď mi bol ešte len priateľom. Úbohé dieťa! Otec mu zmizol... matku nemilosrdné skúšky zronily. Ján mi bol povedal, že istý jeho dávny priateľ otvoril mu cestu k Bohu... Ty si to bol? Vidiš, môj otec tak ma navykol, aby som sa každý deň modlil za teba.

— Tvoju modlitbu vypočul Pán. Ešte som ti nestihol povedať, že Ján ma priviedol k dobrému Pánu Bohu.

Abbé Dauzier s vyjavenou tvárou pokročil napred:

— Strom padne v tú stranu, na ktorú sa nakláňal. Priateľu, čo za radosť, že ste prišli do prístavu!

— Môj otec slepo dúfal v tom. Aký šťastný by bol, keby to vedel!

— Úbohý synku, či vôbec bude sa môcť o tom dozvedieť? Ty pochopíš, že ja sa nemôžem priblížiť k nemu...

— Bojíš sa, že prezradiš moju matku?... Michal, veľmi ťa prosím, hovor mi o nej. Tuší, že som ju poznal?

— Mňa sa spýtala, že čo myslím ja a ja som jej odpovedal, že nie.

— Najbližšie dni zas by som mal ísť ta, ale obávam sa sám seba, bojím sa, že sa prezradím.

— Synku — prerušil ich abbé Dauzier — múdrejšie bude, keď ju predbežne nebudete vidieť. Neslobodno v jej duši vyvolať pochybnosti. A potom tam je Ján! Uvážte, aká strašná dráma by sa odohrala v duši chorého, keby sa nepripravene dozvedel, že ste mu bratom?

Michalove ústa sa otvorily, aby zvolal: „Veď Ján to vie! Vie, že František mu je bratom!“ — ale mlčal... Toto tajomstvo nie je jeho.

— Úbohý Ján! — opakoval František. — Odkiaľ mohol tušiť, že keď mi rozpráva dej svojho života, že hovorí o mojej matke? Poznám najkrajší sen úbohej matky: kňazom nech je jej syn!... Túžba jej srdca stane sa skutočnosťou vo mne, ale do radosti koľko trpkosti sa zamieša... Pre Jána!

— Vieš, že bude na tvojej vysviacke?

— Väčšiu radosť ani nemôžem mať.

— A vieš, že z tvojej ruky chce prijať telo Krista Pána v deň tvojej prvej svätej omše?

— Aký nekonečne dobrý si ku mne, Bože môj! — vzdychol František.

— Ale hneď potom chce odísť ďaleko, veľmi ďaleko. Povedala mi, že nesmie ohroziť pokoj, v ktorom ty a tvoj otec nežijete.

Abbé Dauzier ich prerušil:

— Pochopujem, že pani Daniellová nechce, aby ju poznali. Ak je to jej žiadosť, postarám sa, aby nepozorovane mohla byť prítomná na vašej vysviacke a na prvej vašej svätej omši, milý synku. A Jánovi oznámim, že do vysviacky nemôžem vás pustiť zo seminára.

— Či viete, dôstojný otče, že on mi bude ministrovat pri prvej svätej omši?

— Ak je už na nohách.

— Celkom iste už bude hore. Tak veľmi túži, aby som tlmočil Pánovi jeho najvrúcnejšiu žiadosť!...

Michal zbledol. Mladý kňaz nevie, že jeho brat svoj vlastný život bude obetovať za duševné spasenie ich všetkých...

*

Druhý deň ráno abbé Dauzier navštívil Máriu Daniellovú:

— Pani, preto som prišiel, aby som ospravedlil Jánovho krstného otca. Do blížiacej sa vysviacky nemôžem mu dovoliť, aby opustil seminár.

Hrdlo Márie Daniellovej sa sovrela:

— Pán dekan... hovorili ste s pánom Kervanom?

— Hej.

— Myslela som si to... Máte pravdu, František teraz nesmie sem prísť. Michal povedal, že netuší nič a ja by som sa prezradila. Chcela by som vidieť jasne, otče, a neviem. Našla som svojho veľkého syna vo chvíli, keď sa odovzdal Pánu Bohu. Je to nekonečné milosrdenstvo Božie? Alebo potrestanie hriechnej matky?

— Verte v milosrdenstvo, pani. Vy ste prekonali bolestnú kalváriu, modlili ste sa a plakali, oľutovali ste svoje pohlúdenie: prečo teda myslíte, že dobrý Boh vás odháňa od seba? Ja žiaru Božej lásky vidím na vašom

čele, tá vás obdari radosťou, aby ste videli, keď sa váš prvorodený zasväťí Bohu.

— Keby tak bolo! Táto radosť bude mi oporou v ťažkých rokoch, ktoré, ďaleko odtiaľto, musím ešte prežiť. Ja nemôžem ostať tu, otče. Musím odcestovať s Jánom. Najdem už nejaký dôvod. Oproti svojmu synovi nemôžem sa dlho robiť cudzou. A... otče, šialenosť ma obkľučuje... keby som sa stretla so svojím mužom!

— Pani, teraz kňaz hovorí k vám: Nariaďujem vám, aby ste teraz v tichosti a pokoji žili. Myslite len na veľký deň, na ktorý sa váš starší syn s takou zbožnosťou pripravuje. Modlite sa za neho. Sľúbite mi, že ma poslúchnete?

— Skúsím to, otče.

— Dobre. A teraz rád by som vidieť Jána.

— Dnes vstal. Trošku mu je lepšie. Lekár by bol rád, keby si bol ešte odpočinul, ale Ján nepočúva na neho... Pst! Práve ide...

— Ján, dieťa moje, či je to nie nerozmyslenosť, čo robíš?

— Dôstojný otče, možno, že ešte slabo sa držím na nohách, ale cítim, že za dva-tri dni budem môcť vyjsť. — V čiernych očiach s horúčkovitým leskom horela hrdinská vôľa.

— Dobre, dieťa moje, buď silný. Tvoj krstný otec ti odkazuje, že na prvej jeho svätej omši rozhodne ňa chce vidieť pri sebe.

— Ráčte mu povedať, že tam budem. Túžba, aby som splnil svoj sľub, viacej bude osožiť, ako všetky lieky. Kedy bude vysviacka?

— O desať dní. — Abbé sa usmial. — A vieš, prečo som prišiel? Musím ti oznámiť, že tvojho krstného otca musel som odsúdiť na domáce väzenie.

— Viem, že jeho zahĺbenie nesmie teraz vyrušiť nič.

Tridsiateho júna. Zvony hlaholia. Mladíci umierajú teraz pre svet a rodia sa znovu ako Kristovi apoštolovia.

— S radosťou ňa odprevadím, aby som bola účastná tvojej radosti — povedala Mária Jánovi. — Pán Vermont ňa má veľmi rád.

Ján sa v tajnosti usmial na tejto zbožnej lži.

Prišiel i Michal. Abbé Dauzier našiel miesto pre všetkých troch. Oni všetko môžu vidieť, ale ich sotva zbadajú ostatní. Michalov pohľad v húfe veriacich hľadá niekoho. Zrazu krv mu udrie do tvári, jeho pohľad zme ravie: Jakub.

Mária asi v tú istú chvíľu spozná svojho muža. Sotva stojí na nohách. Aby svoje otrasenie zakryla, padne na kolená a do dlaní skryje tvár: — Jakub tu, na blízku! . . .

Organ zazvučí: sprievod vychádza zo sakristie.

Mária pomaly zdvihne hlavu, jej strastiplný pohľad prejde na postavu jej muža. Vlasý mu prešedively, ale šľachetné ňahý jeho tvári sa nezmenily. Máriine oči stretnú sa s Michalovými, ktorý akoby hovoril:

— Hej, vidím, smelosť! . . .

Ján, ktorý s napolo prižmúrenými očami pozoroval svojich dvoch sprievodcov, dozvedel sa, kto je manželom jeho matky. A teraz sa modlí, vrúcne sa modlí, aby Božie milosrdenstvo nezastalo na pol ceste.

Sprievod sa približuje. Mária Daniellová už vidí Františka. Jej pohľad s Jakuba prekízne sa na syna a vo svojom pohnutí znovu klesá na kolená.

— Michal, cítim, že nevydržím . . . Poďme.

Kervan potajomky ukáže na Jána:

— Spokojnosť! . . . K vôli nemu!

To je pravda, Ján nevie nič. Čo by si myslel, keby teraz ušlí? Mária, sossbierajúc všetku svoju silu, vzpriami sa, práve vtedy, keď František prejde popri nej. Na mladíkovej tvári sviati Božia milosť. Ján šepkom sa spýta:

— Mamička, videla si?

— Videla . . . — skúsila sa usmiať Mária.

Obrady sa započnú, ale ona ich nepočuje. Spev prichádza k nej na krídlach sna. Rada by sprevádzala svojho syna každou svojou myšlienkou, ale jej duša akoby na črepy bola klesla. Jej myšlienka prechádza na Františka, potom znovu vracia sa k Jánovi a zastane pri Jakubovi. — Ktorého je ona? . . . Ostrá bolesť krája jej srdce. Márne si hovorí: o niekoľko dní sa budem ďaleko skrývať, budem len Jánova . . .

Ján už na začiatku obradov musel si sadnúť. Mlčky znáša veľkú bolesť, usiluje sa zakryť svoje utrpenie. Kedysi sníval o tom, že aj on sa zasväti Bohu . . .

Jeho matka vycitíuje jeho myšlienku. — Čo za ukrutnosť to bola, do Božieho chrámu viesť dieťa v týchto pohnutých chvíľach!

— Odpusť mi, Ján, odpusť mi! — šepká.

— Mamička, nesmieš sa rmútiť. Nič sa nestalo. Tvoja žiadosť sa zčiasťky splnila, veď Prezrelosť dovolila, aby sa môj krstný otec stal kňazom . . . Uvidíš, že dobrý Boh mňa od týchto čias ešte väčšmi bude milovať. A možno obdari ma aj rýchlejšie dosiahnuteľnou radosťou, ako je kňazské povolanie.

— Čo chceš tým povedať? — Mária Daniellová zbledla. — Na akú ľahšiu dosiahnuteľnú radosť myslíš? — Matka nejasne pochopila túžbu svojho dieťaťa a preľakla sa. — Nie . . . nie . . . Bože môj, to sa nesmie stať, zažeň videnie!

Ján uhádol matkinu myšlienku. Nežne chytil ju za ruku:

— Mamička, odpusť mi . . . teraz som ti zavinil bolesť. Len to som chcel povedať, že do rúk Pána Boha som složil svoj osud.

*

Obrady trvajú už dve hodiny. Od tej chvíle, čo mladí levíti padli na kolená na dlažbe, Mária len na Františka, na svojho veľkého syna myslela. Jakub a Ján zmizli. Celá matkina duševná sila obkľučuje jej prvorode-

ného. Nevie, že František poznal ju hneď pri Jánovom lôžku. Nevie, že Boh v tejto chvíli do jedného venca vplieta matkinu a synovu modlitbu.

— Te Deum!... — Mladé srdcia víťazne pejú Božiu slávu. Jánova tvár sa znetvorí od bólu, jeho slabé telo klesá.

— Mamička, mohli by sme ísť domov... Ustatý som.

Už sú vonku na ulici. Svätá pieseň chvíľu ich ešte sprevádza. Ján rád by si zapchal uši. Horúčkovitými, neistými krokmi ponáhľa sa domov.

*

Ján odpočiva na lôžku, matka mu s obavou stíska ruku:

— Úbohý môj maličký, obrady ťa unavily. Ver mi, múdrejšie by bolo, keby si sa zriekol toho, aby si pri prvej svätej omši krstného otca ministroval. Nemáme ísť nazad do Chinonu?

Ján vedel, že srdce jeho matky sa rozdvajilo. Úbohá stvora, ona sama chce utekať.

— Neboj sa, mamička, táto únava rýchle pominie. Na druhého júla budem silný a zdravý.

Mária sklonila hlavu:

— Dieťa moje, urob, ako myslíš.

„Introibo ad altare Dei“

Jakub Vermont toto júlové ráno veľa hostí povolal do chrámu Našej Panej a každý, kto poznal tohoto dobrého človeka, ochotne prijal pozvanie.

Tu je i dobrý starý priateľ abbé Dauzier. On vovedie Jána, ktorého František v sakristii predstaví svojmu otcovi.

— Dieťa moje, s úprimnou radosťou vás prijímam.
— Lekár bozká Jána. — Viem, že môj syn nežnú lásku prechováva k vám a ďakujem Prezreteľnosti, ktorá dovolila, aby mohol byť vašim krstným otcom. Už dávno som ho žiadal, aby vás priviedol do môjho domu, ale tak viem, že posledné mesiace museli ste stráviť pod miernejším podnebí.

— Hej, dlho som chorľavel, ale už mi je lepšie.

No, lekár pozrel sa na utrápenú tváričku a videl na nej stopy nadľudského namáhania.

— Neviem, či ste dobre зробili, že ste sem prišli.

— Pán Boh mi dá sily, pane.

— Máte pravdu, dieťa moje. Ale jednako, ak by ste sa prislabím cítili, nech vám príde na um, že ja som tak trochu... pravou rukou dobrého Pána Boha... lekár.

— Ďakujem, pán doktor, ak bude treba, viem, kde sa mám obrátiť o pomoc.

Mária a Michal stoja vľavo, pri vchode do káplňky Svätej Panny.

Mladý kňaz vykročí, pred ním Ján. Zvonček tíško zaznie, zástup si kľakne, svätá omša sa začala.

Dvaja bratia, ktorí sa navonok nepoznajú, ale vnútri vedia tajnosť svojho narodenia, začínajú XLII. Žalm, ktorým Cirkev začína modlitby obety omše svätej; je to

skutočná zlatá brána, cez ktorú prekročuje chvejúci sa kňaz, aby hovoril o svojej bázni a radosti.

Ale dnes je tento rozhovor oveľa dojemnejší, ako inokedy. Pri schodkoch oltára stoja dvaja bratia: dar jedného prijali, druhému prišlo za podiel zrieknutie. A teraz Ján slovami Žalmu bude povzbudzovať svojho brata.

František pokorne sa sohne:

— Introibo ad altare Dei...

Ján obráti sa k veriacim, ale akoby veľkým sebazaprením bolo pre neho, aby o Bohu prehovoril k nim: „K Bohu, ktorý obveseľuje moju mladosť...“ Veď aj on s celým srdcom hľadal Boha a ten istý Boh aj jeho mladosť ožiaruje svojím svetlom. Tento Boh je jeho veľkou a jedinou nádejou. Keď teraz otvorí pred ním svoje srdce, najde nekonečný pokoj, ktorý Boh dá len tým, ktorých miluje. Hej, to zlomené srdce naplní sa radosťou. Boh je jeho Bohom... I keď dnes nemôže pristúpiť k oltáru Pána Boha, ako jeho vysvätený služobník, Božie svetlo nemôže mu odňať nikto.

Dvaja bratia sa uklonia: „Sláva Otcu i Synu i Duchu svätému...“

*

Po evanjeliu predstúpi abbé Dauzier. Pohnutými slovami rozpovie, že Františka Vermonta pozná od jeho siedmeho roku. Preto je mu teraz on maľoduktorom a preto nemohol prepustiť inému radosť, aby oslavoval Pána v jeho dielach a služobníkoch.

Kňaz hovorí k zástupu veriacich. Po bokoch oltára stoja dvaja ľudia, ktorých strašné nešťastie odtrhlo od seba, ale ktorých Boh vo svojom nekonečnom milosrdenstve akoby jeden k druhému viedol. Nestalo sa bez príčiny, keď poblúdilej žene dovolil, aby mohla byť účasťou radosti svojho veľkého syna...

Včera, keď si abbé Dauzier pripravoval kázeň, prišiel na túto vetu z „Nasledovania Krista“: „Kto v slzách seje, v radosti žne...“ Najprv na kňazské obrady vzťahoval túto myšlienku. Kňazove rúcho utkané je z biedenia, boja, obáv. Ale každá smutná spomienka zbledne, keď vyjde jasajúci deň, v ktorý nový vyvolenec vyjde po schodikoch oltára a obetuje prvú obeť Pánovi.

A teraz zvláštnou jemnosťou myšlienka preklízne sa inde. Porozumie ju len tých niekoľko ľudí, ktorí poznali slzy Jakuba Vermonta: „Hej, je, kto v slzách sial, ale už žiari slnko, aby na konci trápenia sladký pokoj zasypal budúcnosť.“ Kňaz pokračuje: „Bol by som rád, keby tí, ktorí plačú, do svojho srdca prijali sľub pokoja a pieseň nádeje počuli z mojich slov. Prosím ich, aby verili v dobrotivosti Božej — v dobrotivosti toho Pána Boha, ktorý nikdy nenechá dielo nedokončené. A márne hovorí proti nemu zdanie, radosť týchto bude úplná...“

Na perách Jakuba Vermonta hrá bolestný úsmev. — Úplná radosť!... Jeho srdce bojzlivivo protirečí: — A kde je ona, matka, matka mladého kňaza?... „Boh nemôže dopustiť, aby súženie panovalo v srdciach. On spája trpiacich, otvorí myšlienku a umožní spojenie srdc...“

Jakub sa vzpriami. — Čo to hovorí kňaz?... Jeho chce potešiť, nežne a dobrácky, ale márne. Jeho podielom je trápenie a ďaleko, veľmi ďaleko... v hriechu žije jeho žena. — Akým šťastným by bol dnešný deň, keby matka nebola sišla s cesty Pána Boha! Muž sa zachveje, počuje posledné slová abbé Dauziera: „Bože, ktorý si dobrý, dokonč svoje dielo...“ Dokončiť dielo... preklenúť strašnú priepasť ako?

Jakub Vermont nevie, že skrytá v zástupe tu je nešťastná žena, ktorú on volá a odvrhuje. Necítil, že pred chvíľou, keď si pred svoje duševné oči predstavil pohádkový sen spoločného blaha, jeho myšlienka spojila sa s matkinou myšlienkou... Ale na mužovom srdci akoby klopala bojzlivá myšlienka — kto iný by to mohol byť, ako ona? Ale žena chce sa len lúčiť. Nemôže sa

rozdvojit. Myslí si, že ani iskierku nesmie odňať z lásky, ktorá patrí synovi služobnice, ktorý teraz, pred oltárom, obsluhuje syna slobodnej ženy.

Pozdvihovanie. Mária s ubolenou dušou obetuje Bohu svoje trápenie a pokorne ho prosí, aby požehnal Františkovu obeť. A Františkovi na myseľ prichodí Jánova žiadosť, milosť, o ktorú prosí. Iste pre matku prosí tú milosť. František sa skláňa a prosí Pána, aby prijal modlitbu.

Tam dolu Michal sa zachvel. On je jediný, ktorý vie, že František život svojho brata obetoval Bohu. Rád by vykrikol: — Bože, neprijmi túto obeť!...

Ale jeho znovuzrodená duša už pochopí, že kríž padá na tých, ktorých Pán miluje. Tíško skloní hlavu a pri pozdvihovaní, vo veľkej chvíli, keď František dvíha hostiu, z Michalovho srdca odchádza bôl:

— Pane, Tvoja vôľa nech sa stane.

Zástup sa vlní: Mnohí veriaci kráčajú k lavici svätého prijímania. Prvý Ján prijíma z rúk svojho brata telo Toho, ktorý je Cesta, Pravda a Život a ktorému dieťa obetovalo svoj tieň života.

Hneď vedľa neho stojí šedivejúci muž. František Vermont, keď svojmu otcovi podáva telo Bohočloveka, ešte s hlbšou zbožnosťou opíše znak kríža hostiou, akoby zvlášť chcel požehnať svojho otca, ktorému môže ďakovať tento deň. Jakub Vermont celú svoju dušu odovzdal Kristovi. — Ale čo sa to robí?... Chystá sa zázrak? Sladký rozhovor, ktorý má s Kristom, akoby zatienila spomienka na zmiznutú ženu. Mužovu dušu naplnia svetlo a pokoj. — Či slová abbé Dauziera by boly zrobily tento zázrak?... Nie, tento pokoj prichádza z väčšej diaľky, ako je priateľovo potešenie. Jakub sa ani nepokáši pochopiť to, s povďačným srdcom sa skláňa...

Vidiš, Jakub Vermont, to sa stalo, že poblúdila žena, ktorá o chvíľku neskoršie práve tak prijme z rúk svojho syna Pána, prosila Boha, aby ti tento pokoj udelil. V Božom dvore je veľká radosť, keď jedna zablúdila ovečka vráti sa do ovčínca a Dobrý Pastier neodoprel milosť, ktorú tvoja žena prosila pre teba. Preto sostúpil na teba pokoj.

Sväté prijímanie sa skončilo. Keď mladý kňaz požeňnal Jakuba Vermona, prikročil k nemu abbé Dauzier, chytil ho pod pazuchu a viedol so sebou. Mária videla tento výjav a pochopila. Jakub ťažko sa tacká napred, sotva stojí na nohách od pohnutia. Abbé ho podopiera, Mária stiahne si na tvár hustý závoj a ako posledná stane si do radu.

Zo zástupu pred nimi pomaly ubúda. Mária hľadá na svojho syna, ktorý žehná veriacich. Približuje sa k nej, prichádza rad na ňu. Padá na kolená, skláňa hlavu. Zrazu cíti, že dve mladé ramená ju dvíhajú. Mladý kňaz odhrnie závoj a bozká matku na čelo. Mária je blízko mdlôb ... kľčovite upiera svoj zrak na syna ... všetko pochopila! Nežný kňazov pohľad vyslovuje, čo ústa nemôžu vysloviť:

— Mamička!

Kervan musí pristúpiť a odvieš ženu, objíme ju rukou. Mária omámene šepká:

— Michal... Michal... on ma spoznal. Bože dobrý, Bože, čo žiadaš od nás? — Sotva zbadá Jána, ktorý príkročí k nej. Dieťa stálo pri mladom kňazovi a videlo všetko. Pochopuje otras úbohej ženy.

— Mamička, ty si ustatá. Poďme domov.

Mária sa strhne. Skoro zabudla na Jána. Vidi, že dieťa je smrteľne bledé.

— Hej, úbohý maličký, ponáhľajme sa. — Očami dá znamenie Michalovi a ukáže smerom k sakristii: Jakub Vermont stojí tam, môžu mu vyhnúť.

Ján chytí matku za rameno a poza oltár idú smerom k bočnej káplňke. Ale úbohý chlapec stáva sa zrazu ťažkým na matkinom ramene. Mária sa strhne:

— Ján!... Pre Boha! Sadnime si na chvíľku...

Dieťa už nevie odpovedať. Ruku pritlačí si na srdce a klesne. Mária skríkne. Michal do náručia vezme Jána a uloží ho na lavicu. Zástup stípnne:

— Kto omdlel?... Lekára!

Dr. Jakub Vermont vybehne zo sakristie:

— Kto omdlel? Kde je?

Ukážu na malú skupinku pri vchode káplňky Božského Srdca. Zástup robí mu cestu.

— Ján, vy ste to, úbohé dieťa! — Lekár skláňa sa nad omdletého chlapca a chytá mu tep. — Hneď ho treba domov odviezť. Jeho stav je vážny, odprevadím ho. — Vermont sa narovnáva. Táto zúfalá žena je akiste matkou dieťaťa. Ku nej sa chce obrátiť: — Pani...

Lekárove oči sa zrazu naširoko roztvorila, zo sovre-tého hrdla nevychádza hlas, ruky sa mu trasú, akoby ho zimnica lomila. Okolostojáci stípnu:

— Čo je to? Azda i lekár je chorý?

Ale muž sa už opanoval:

— Privolajte auto. — A aby zakryl svoje city, ktoré sa na neho vyrútily, znovu sa skláňa nad Jána, ktorý teraz otvoril oči.

Mária nevládala povedať slova.

Jakub Vermont zrazu pociťuje, že čias ruka stíska mu rameno, ktosi mu do ucha šepká:

— V mene Boha ťa prosím, Jakub, sľutuj sa!

Lekár sa obráti, jeho pohľad stretá sa s Kervanovými očami.

— Michal!

Kervan ešte väčšmi mu stíska rameno:

— Sľutuj sa!

— Vermont váha, odvracia hlavu. Napokon pozre sa na nešťastnú ženu:

— Pani... nestrácajte odvahu... záchvat pomínie... Auto je už tu? Dobre! — Jakub obráti sa ku Kervanovi: -- Pane, pomôžte mi trošku. Takto podržte dieťa; mám pri sebe svoju tašku, môžem mu dať injekciu. Spokojne ho môžete odviezť. Pani... akonáhle prídete domov, zavolajte lekára. Nesmiete strácať čas.

Za nešťastnou malou skupinkou zavrely sa dvere; auto sa pohne. Lekár vráti sa do kostola a klesne do tmavého kútika, hlavu zaborí si do rúk.

Nerozmýšľa, modlí sa nevie, len na oltár pozre završe:

— Bože môj, Bože môj, smiluj sa nado mnou... a nad touto úbohous ženou!

VIII

Golgota

Mária kľačí pri lôžku svojho syna. Jej zúfalá nespo-
kojnosť trošku sa utíšila. Ján zdriemol. Lekár hovorí, že
bezprostredné nebezpečie nehrozi, inak za hodinu že prí-
de zas.

Mária usiluje sa opanovať; od rána strašné otrasy
ju stihajú. Dúfala, že bude môcť odcestovať, že bude
môcť vziať so sebou svoje dieťa. No, Boh chcel inak.
Mária cítila, že uniká z nej život, keď videla Jakuba
pred sebou. Ale sklonila sa pred vôľou Boha, ktorý do-
pustil, aby sa stretla s tým, ktorému sa chcela vyhnúť. —
Aké myšlienky sa vyrútily na srdce jej muža, keď ju ví-
del tam po boku jej dieťaťa, ktoré zrazu obnovilo minu-
losť, takú bohatú na trápenie? . . . Nie, nie je možné, že
by Jakub na tom svätom mieste s opovrnutím bol my-
slel na ňu. Boh azda preto zvolil hodinu stretnutia takto,
aby Jakubovi pripomenul veľký príkaz odpúšťania.

— Bože môj, keby mi veril! — vzdychla si Mária.

Pošle k nemu Michala, Jakub musí sa presvedčiť, že
ona nehľadala stretnutie, že mu vyhýba a že odcestuje,
akonáhle bude môcť.

Lekár sa vrátil. Zlepšenie, ktoré sa predtým ukazo-
valo, nebolo trvalé. Mária pološialene prosí lekára, aby
jej zachránil syna.

Ján slabne, ale jeho duševná sila neklesá. Do svojich
rúk vezme matkinu ruku a jeho úsmev dobre ukrýva
jeho veľkú nespokojnosť:

— Mamička, nechcem, aby si trpela. Dúfaj v Pánu
Bohu, mamička, Boh je dobrý.

Či Mária pochopí? Či cíti, že Ján pozná tajomstvo
jej zúfalosti? Či vytuší za slovami dieťaťa, že nahliadol

do hĺbky drámy, ktorá sa odohrala v chráme Našej Pa-
nej? ... Skloní hlavu:

— Synček, sľubujem...

Po prvej lekárovej návšteve Kervan nebadane sa
stratí.

Ponáhľal sa do Rue Rameau. Jakub nebol doma. Sta-
točná starká, ktorá otvorila dvere, zdala sa byť veľmi
zmätená. Nijako nechápala, čo sa okolo nej robí: Franti-
šek na poludnie prišiel po svojho otca, aby spolu obe-
dovali v seminári. Ale Vermont vyhovoriť sa na svojich
chorých a nešiel. František sa uspokojil, nenaliehal naň-
ho, no, jeho tvár prezrádzala obavu.

Potom Vermont odišiel domov a nevrátil sa ani na or-
dinačné hodiny. Teraz sa stalo po prvý raz, že jeho cho-
rí márne čakali na neho.

Kervan schádzal dolu schodmi. V pol ceste stretol sa
s abbé Dauzierom. Obaja muži nemo pozreli na seba.

— Jakub nie je doma — ozval sa napokon Kervan.
— Pravda, preto ste prišli? ...

— Hej, priateľko, to isté poslanie ma priviedlo, kto-
ré vám vaša šľachetná duša diktovala. Vaša je pred-
nosť.

— Nie, prvý je kňaz! — protestoval Kervan.

— Kňaz dnes vopred pustí priateľa. Pán Jakub Ver-
mont mi kedysi veľa vyprával o vás a to s takým odu-
ševnením, že od vášho zakročenia veľa očakávam...
Ako posudzujete položenie?

— Pán dekan, ja som to neskúsil rozoberať. Len jed-
no cítim: Prezreteľnosť zasahuje a my musíme pomáhať.
Rád by som bol, keby sa nemožnosť tento raz stala skut-
kom!

— Nech vás požehná Boh, pán Kervan, za vaše šľa-
chetné myšlienky. Amen.

Večer snáša sa zafažený nespokojnosťou. Jánova síla upadá. Kervan bdie pri ňom, hľadá potešovať Máriu. Ale matka hmliste už cíti, že anjel smrti čoskoro môže zaklepať na jej dverách. S triaškou blúzni: nie, nie, to je nemožnosť! Včera celá energia dieťaťa zblkla, sfaby znovu vzala do svojho majetku život. — Bola to azda posledná námaha?

Mária obviňuje seba samú: nemala naňho počúvať, hneď po vysviadke mala ujsť z Versaillesu.

Prišiel abbé Dauzier, aby na blížiacu sa noc požehnal Jána. Za ním prišiel ten, ktorého Mária čakala celou vrúcnosťou svojho materinského srdca: František.

Mladý kňaz váhavo zastal na prahu. Bál sa prikročiť bližšie; zblednutý pozeral na svoju matku, ktorá sa neodvážila otvoriť náručie... veď Ján nevie! A vtedy zazvoní tichý hlas chorého:

— Mamička... bozkaj svojho syna!

Mária Daniellová a mladý kňaz priamo s nepochopením pozerajú na seba.

— Prosím? Ján... čo hovoríš?

— Mamička... ja už dávno viem... — šepká Ján.

— Bozkaj svojho syna.

Mária len polovedome vidí, že jej väčší syn padá pred ňu na kolená a chytí ju za ruku.

— František! — Matka zavrie oči, horúčkovite stiska ruku, spočívajúcu na jej ruke. Potom sa sohne a vráti svojmu synovi bozk, ktorý dopoludnia dostala od neho. Ale už aj vstáva: — Ján!

František vyskočí. Už je pri chorom a opatrne ho objíma:

— Ján... braček...

— Bratom ma' menuješ? — spýta sa dieťa s bojazlivým úsmevom.

— Porozumenie našich srdc dá zabudnúť, čo nám z telesného príbuzenstva chýbuje. Menuj ma bratom, Ján!

— Braček! — šepká Ján a s veľkým napnutím síl objíma Františka okolo hrdla.

Sladké, spokojné ticho sa snáša na izbu. Nikto ho nechce porušiť. Len na chvíľku sa ozve Michalovo tiché lkanie.

František sa ozval prvý:

— Ján, dôveruj, dobrý Boh ťa uzdraví.

Ján sa zvláštne usmial. Pozrel sa na Kervana a potom chytil bratovu ruku:

— Dúfam v Pánu Bohu. Veď ty sám si Ho prosil dnes, aby požehnal našu modlitbu.

— Celou silou svojej duše som Ho prosil. Keď som k nebu dvíhal hostiu, takto som prosil: Bože lásky, vypočuj prosbu môjho brata!

— Tak istotne viem, že ťa vypočuje, František.

— Mamička — obrátil sa František k matke: — skôr ako som pristúpil k oltáru, teba som hľadal. Keby si vedela, ako vrúcne som sa modlil... — chvíľku zatíchol — ako vrúcne som sa modlil za môjho otecka... a za teba!

Keď František povedal, že noc strávi pri svojom bratovi, Kervan vstal:

— Len na polhodinky odbehnem — povedal Jánovi.

— Len ostaň, Michal, dokedy chceš, veď vidíš, že mám aj druhého anjela strážcu.

Kervan ponáhlal sa do Rue Rameau. Staručká gazdin-
ká prišla do zmätku, keď ho uvidela:

— K chorému, pane?

— Nie.

— Pán Vermont nie je doma.

Kervan nedbá na odpoveď, klope. Potom znovu klo-
pe, teraz už silnejšie. Napokon ozve sa unavený hlas:

— Kto je to?

— Ja som... Michal... otvor dvere, prosím ťa.

Jakub Vermont váha, ale potom kľúč zaškripí v zámke. Kervan stlačí kľučku a vkročí do izby. Jakub otvorí oproti nemu náručie:

— Michal, odpusť mi. Hej, nechcel som ťa prijať... Bál som sa... Pravda, pochopíš ma a nehneváš sa preto?

— Bol som tu hneď po obede. Cítil som, že sa mi chceš vyhnúť...

— Nehovor tak. Len som chcel jasne vidieť skôr, ako by som s tebou hovoril. Všetko je vo mne také rozhárané. Keď som tam pred sebou videl ženu, ktorá vo svojej namyslenosti chladnokrvne zlomila moju blaženosť, krv mi zastala v žilách... A jej syn! Dernisov syn!

— Jakub, utíš sa. Neposudzuj, kým si ma nevypočul.

— A Dernisov syn, akiste na matkin popud, opovážil sa žiadať si vyznačenie, aby pred oltárom miništroval môjmu synovi. Keď táto žena už chcela byť na prvej svätej omši svojho dieťaťa, ktoré opustila, mohla si aspoň šetrnejšie počínať.

— Jakub, bôl odňal ti rozum. Nespravodlivo ubližuješ Márii a jej synovi.

Pri počutí mena Mária Jakub Vermont sa zachvel:

— Veľmi ťa prosím, nevyslovuj toto meno v mojom dome. Menuj ju tak, ako ju volajú: Pani Dernisová.

— Nemôžem ju menovať inak, len menom, ktoré znovu prijala: Mária Daniellová!

— Ktoré znovu prijala? — Jakub s prekvapením pozrel na svojho priateľa.

— Úbohý priateľ, povedal som: bôl ťa zrobil nespravodlivým. Keď sa dozvieš, akú kalváriu prežila Mária a aký kríž necháva pre ňu Boh, oľutuješ tieto slová.

— Michal, odpusť mi, nevidím jasne...

— Povedz mi, pod akým menom ti predstavil František svojho krstného syna?

— Raz bol písaný: môj krstný syn Ján Daniel. Týmto pravopisom mi to meno nenapadlo.

— Tvoj syn sa zmýlil a Ján ho nepodvrátil.

— On azda vedel?

— Už šesť mesiacov to vedel. Ale ty si sa mal spýtať sám seba, keď si spoznal Máriu: prečo nemenujú jej syna Jánom Dernisom?

— Bol som v takom zúboženom stave... nevedel som myslieť... Mária vie, že si tu?

— Nie. Ale môžem povedať, že aj ona ma požiadala, aby som čím skôr išiel k tebe a povedal ti... — Jakub tu zrobil zlostný pohyb, ale Michal pokračoval: — aby som ti povedal, že akonáhle spoznala Františka, hneď chcela opustiť Versailles.

— To jej je skutočne na chválu — povedal Jakub tíško. — Cíti, že nie je žiadúca tu... kde my žijeme.

— Ešte raz hovorím, Jakub, neodsudzuj. Keď František spoznal svoju matku...

— Čo hovoríš?... — vyskočil Vermont a zbledol. — František spoznal svoju matku?

— Nestalo sa to dnes, bolo to už niekoľko dní pred vysviackou.

— Nedivím sa. Veď stále mal pred očami maľbu, ktorú som zachoval, ako jedinú pamiatku pre dieťa... Vidím, že málo sa zmenila.

— A nezabúdaj ani na to, že tvár nie je všetko. Dve duše, ktoré sa už tak dávno volajú, hneď vycítia, že sa našly.

— Verím to.

— Keby si vedel, aké trápne bolo to stretnutie. Mária a František sa opanovali, ale mne obaja úprimne rozprávali o svojich citoch. Dnes, ku koncu svätej omše abbé Dauzier...

— Aj on to vie?

— Hej. Preto fa odviedol dnes...

— Aby Mária mohla predstúpiť pred svojho syna a požiadať ho o požehnanie?

— Hej. Poslednou bola v rade. Ako úbohá neznáma žena kľakla si pred neho, ale František ju zdvihol a pobozkal. Vtedy pochopila, že syn ju spoznal. Vieš precítiť tú tragédiu? Mária vytrvala pri svojom úmysle, že za

každú cenu odcestuje. Ale tak sa zdá, že Prezreteľnosť má iné plány. Dnes večer František prišiel k nášmu chorému. Úzkostlivý pohľad: matka a syn stoja oproti sebe a neodvážia sa prezradiť. Vtedy Ján hrdinským napnutím sil zdvihol sa a takto prehovoril k matke: „Mamička, bozkaj svojho syna!“

— A ona sa odvážila?!... — zajakavo sa spýtal Jakub.

— Mária, ktorú utrpenie očistilo, je hodná, aby Františka mohla vziať do svojho náručia. Myslíš si, že tvoj syn váhal, keď po svätej omši požehnal matku? Či on žiadal od nej zúctovanie?

— Michal... nepokračuj... Počkaj... sľutuj sa! Nerozumiem... Nemôžem uveriť... Mária mohla sa priblížiť k Bohu?...

— Boh, ktorý vie posúdiť bôľ a ľútosť, iste ju prijal tak, ako otec svoje mánotratné dieťa.

— Ale Dernis... Dernis — zajakal sa Vermont nepochopene.

— Nevieš, čo sa s ním stalo?

— Priznám sa, za čas som sledoval Máriin osud. Ale potom dozvedel som sa, že narodilo sa jej dieťa. Od toho dňa som vedel, že návrat je nemožný a vytvoril som ju zo svojej mysli.

— A podarilo sa ti to?

— Nechajme to — prosil Vermont unavene. — Viacej som aspoň nepočul o nich.

— Počúvaj ma, Jakub. Mária, keď ňa opustila, myslela si, že odhodila vieru. Ale keď sa začala prebúdzat dušička jej malého synka, znovu počula ozvenu ďalekej piesne, ktorá ju v jej detstve kolísala. Či mohla svojmu dieťaťu zakázať Boha? — Michal s prekvapením prestal. Po priateľovej tvári skotúlala sa slza: — Jakub, ty plačeš. Azda nemusím opísať každý stupeň martýriumu úbohej ženy? Lebo veru, veru, bolo to martýrium, keď po svojom prebudení musela vidieť zrúcaniny svojho života. A na dodatok vedela, že žila v stave hriechu...

rozviedla sa a znovu sa vydala! Predstav si tú srážku medzi ňou a Dernisom, v ktorej Jánova duša bola v stávke. Bola by rada ujsť, vziať Jána ale Dernis mocou zákona bol by jej dieťa vzal.

— A Mária... vedela svojho syna vychovať v zásadách viery?

— Cestu jej najprv otvoril istý jej priateľ.

— Odpovedaj! — Jakub chytil Kervana za ruku. — Ty celkom iným, novým hlasom hovoríš o Bohu. Nebol si ty tým priateľom? — Kervan sa začervenal ako dieťa. — Ty môj statočný Michal! Iste viem, že prídeš k Bohu.

— Neprerušuj ma v tom, čo ti teraz chcem povedať. Po tvojom zmiznutí cítil som, že tvoje nešťastie z veľkej čiastky zaviniť som ja. V dávnych našich dišputách Mária opierala sa o mňa. Keď váhala, jediným dobrým slovom mohol som ju priviesť na dobrú cestu. A, keď som videl následky svojej nerozmyslenosti, začalo ma trápiť svedomie... Hovorím, neprerušuj ma... Takto sa to začalo. A, keď som stál pri Jánovi, keď som videl, že v jeho duštičke, ktorá túžila po Bohu, vyvraždiť chcú všetko pekné, vzbúrili som sa. Ja sám bol som ešte neverec, ale jemu usiloval som sa dať duševnú manu, ktorú si ty kedysi dal Františkovi. Prekliessnil som mu cestu. Neskoršie sa chlapec obrátil k matke. A v istý dávny Veľký piatok... neskoršie ti rozpoviem, za akých okolností: Ján premohol Máriu a za malú chvíľu znovu sa zrodila v nej tá duša, ktorú si ty poznal. Priateľa, keby si vedel, aká sila presvedčenia sprevádza takéto prebudenie! A potom stalo sa to, že istý deň nevedomky vypožičala si krásnu dušu Jakuba Vermona na učenie svojho syna.

Lekár unavene hodil rukou. Kervan pokračoval:

— Neaprotuj! Aj niekto iný to zbadal, s trpkosťou a s hnevom zbadal, že cez Máriu tvoja duša vedie jej syna. Hej, keď prišla roztržka, vo svojom liste na rozlúčku vytýkal Márii, že jeho syna utvorila na tvoju po-

dobu. Úbohá Mária, keď našla sama seba, teba našla v hĺbke svojho srdca.

— Michal... prestaň!

— Neprišiel som preto a teraz jednako musím ju obhájiť. Bolí ma, že opovrhuješ touto úbohou stvorou, ktorú zlomil bôh a ktorá desať ročnou ľútosťou napravila svoju chybu. Skôr, ako opustí Versailles, musíš vedieť...

Jakub Vermont sklonil hlavu. Na jeho vpadnutej tvári zračilo sa jeho strašné pohnutie.

— Či som ťa dobre rozumel?... Mária opustila Dernisa?

— Už dávno chcela odísť, keď nešťastie stalo si do jej služieb. Dernis bol poslancom a predsedom Seinskej Paroplavebnej Spoločnosti.

— Akoby som sa nejasne pamätal na dávny, predvojnový škandál. V novinách videl som raz takýto nápis: „Veľká sprenevera, poslanec defraudant...“ Tak sa pamätám, že ušiel.

— Hej, Dernis to bol.

— Nešťastník! Ale keď vypukla vojna, mohol sa vrátiť.

— Ani len neskúsil, aby si takýmto spôsobom znovu získal stratenú česť. Pre jeho syna bol to strašný úder.

— Pochopím bolesť dieťaťa; zbabelosť je podlá vec.

— Po Dernisovom úteku Mária znovu získala slobodu. Po vojne usiloval som sa vyhľadať ťa. Márne. V Máriinej duši pomaly prebudila sa nerozumná nádej, že Boh, ako na odplatu za tvoje utrpenie, povolal ťa k sebe i s tvojím synom.

— To bolo skoro pravda. Ale prečo dúfala v tom?

— Jakub, pozri sa na mňa a tak odpovedaj: Keby si ty teraz bol u Boha a odtiaľ by si videl dušu nešťastnej ženy, ktorá duša sa v pokání a ľutovaní očistila, či by si sa odvrátil od nej?

— Nežiadaj, aby som odpovedal.

— Dobre, neodpovedaj. Mária preto verila v smrť oboch vás, lebo vtedy v mysli mohla sa s vami spojiť.

— Mlč! Nepokračuj! A prečo sa radšie nestarala o svojho syna?

— Jakub — povedal Kervan s trpkým úsmevom — o svätých len s veľkým ohľadom možno hovoriť.

— Nerozumiem ťa. Ten nešťastník, ktorý sa narodil z nezákonného manželstva...

— Jakub, či je spravodlivé a kresťanské s hnevom myslieť na toho, kto je nevinný? Úbohého Jána do hrobu vrhne jeho neblahé položenie. Keď ti hovorím, že je svätý, môžeš mi veriť. Jeho veľkosť označuje to odovzdanie sa, ktorým necháva, aby ho ukrižovali. Jeho zlomená duša nezburila sa ani na chvíľu. Povedz: je František šťastný, že sa mohol odovzdať Bohu?

— Ako sa môžeš niečo takého spýtať?

— Dobre. A keby si povedal svojmu synovi: márne sa cítiš byť povolaný, nemôžeš byť kňazom!

— Ako?! — Jakub Vermont, ktorý horúčkovitými krokmi meral izbu, zrazu zastal:

— Kňazom chcel byť? Tak skutočne pečlivo musela byť pestovaná jeho duša. Ale či nevedel, že je synom rozvedenej ženy?

— Len v poslednej chvíli sa to dozvedel.

— Úbohé dieťa!

— Mária cítila, že náprava začína sa tým, že Ján môže byť kňazom. A Ján zas myslel na svojho otca.

— Príťažká kalvária je to pre nevinného! — šepkal Jakub trasľavým hlasom.

— Dobre si to povedal. Keď sa dozvedel, že je Išmaelom... syn Hagarin, jeho zdravie so dňa na deň upadalo. Jakub, jeho životu je koniec.

— A... prítomný bol na vysviacke!

— Vieš, aká smelosť bola k tomu potrebná? Kristus na Olivovej hore prijal trpký kalich, ktorý mu Otec podal. Ján pri vysviacke o to prosil Boha, aby ho neprípustil medzi svojich kňazov, ale aby ho pribil na kríž.

— Nuž, či ešte netrpel dost?

— Na iných myslel — pozrel sa Kervan na lekára — na tých, ktorí ešte viacej trpeli. A či vieš, Jakub, čo bolo prvou obeťou Františkovou na dnešnej jeho prvej svätej omši? Život svojho brata obetoval Bohu.

— Nie! . . . Nie! . . . František to neurobil!

— On nepoznal tajný úmysel toho, ktorého obetoval.

— Michal, odpusť mi, že som v prenáhlenosti odsúdil to dieťa. Teda preto chcel on ministrovat' pri prvej svätej omši môjho syna . . .

— Aby mu Boh neodoprel milosť, ktorú prosil od neho.

— Boh ho nemohol vypočuť!

— Boh ho vypočul. Lekár mi pred chvíľou povedal, že má ešte nanajvýš dva dni.

— Ale prečože chce umrieť?

— Keď sa ti duša uspokojí, i sám najdeš odpoveď.

Lekár sedel s hlavou zaborenou do dlaní; nevedel udržať slzy. Kervan vstal:

— Idem. Oni ma už iste čakajú.

Jakub dlho, nemo stískal Michalovu ruku. Na jeho tvári odrážal sa jeho ťažký vnútorný boj.

— Hej . . . — zašepkal napokon — lepšie by bolo bývalo, keby Mária bola odcestovala. Ale Ján . . . Michal, neprišiel by si zajtra ráno? Chcel by som o ňom počuť.

Na zem sniesla sa tmavá noc. Ján po ťažkom záchvate usnul. Mária, strácajúc temer rozum, sedela pri ňom. Všetku nádej stratila. Už len v zázraku dúfala. Tento deň, keď jej Boh dovolil, aby jej prvorodený syn pristúpil k oltáru, či môže pretrpieť, aby jej smrť uchvátila druhého?

Okolo polnoci Ján sa prebúdza a cíti, že smrť čoskoro ho môže povolať. Nežne prosí svoju matku:

— Mamička, opakuj . . . čo teraz poviem: Bože . . .

— Bože . . .

— Vopred prijímam . . . tvoje rozhodnutie . . .

— Nie, nie, Ján ... neviem ... nemôžem ... Bože, Bože!

— Mamička, prosím ťa ... povedz ... prijímam ...

— Nie, nie ... nemôžem.

— Mamička, či mi chceš bolesť spôsobiť? Povedz: Bože ... nech sa stane Tvoja ... vôľa ...

— Bože, nech sa stane Tvoja ... Ján, ty ma chceš opustiť! Čo bude zo mňa bez teba?

— Dokonč, mamička!

— Nech sa stane Tvoja ... vôľa.

— Teraz si to prisľúbila, mamička. Nezabudni na to. Skloň sa ... zrob ... všetko, čo Boh ... žiada od teba. — Teraz obrátil sa k Františkovi: — František ... či chceš svoje povolanie začať pri mne? Posledné pomazanie, František ... Mamička, ja chcem. — Mária s plačom sa skláňa. — Ale skôr ... Michal ... s tebou chcem hovoriť ... Osamote.

— Mária a František vyjdú z izby. A keď sa o päť minút neskoršie vrátia, Michala tam už niet. A kým František pripravuje svojho brata na ďalekú cestu, Michal beží v noci:

— Bože, Bože ... neviem, čo chce to úbohé dieťa ... Len keby som ho vedel nahovoriť, aby prišiel ... Bože, pomôž!

*

Jedna hodina v noci. Z istého obloka vychádza svetlo: Jakub bdie. Zaznie zvonec, lekár sám otvára dvere. V tme spozná Michala a cúvne:

— Ty si tu? ... Čo sa stalo?

— Jakub, tvoj syn v tejto chvíli udeľuje svojmu bratčikovi posledné pomazanie. Kým svitne ráno, Ján svoju peknú dušu vráti Pánovi ... A Ján posielala ma po teba.

Lekár mlčí, aby sa vedel ovládať. Napokon sa ozve:

— Ale čo chce odo mňa to úbohé dieťa? Potrebuje lekára?

— Nevieť ti to povedať. Opakujem, čo povedal: „Skôr ako ma smrť uchváti, chcel by som sa rozprávať s pánom Vermontom . . .“

— Ale, Michal, nemôžem ísť. Nemôžem predstúpiť pred Máriu. Bojím sa, že v bolestných chvíľach, keď v mojom srdci má miesto len vzrušenie, že by som v chorom videl len Dernisovho a Máriinho syna.

— Zabudol si, že pre pokoj vás všetkých obetoval sa Bohu?

— Už som priveľa trpel!

— Teda, keď si kedysi svojmu slobodomyselnému priateľovi hovoril o najkrajšom klenote kresťanskej myšlienky, o poslednom prikázaní odpustenia, či to všetko boly len prázdne slová? Teraz, keď toto dieťa prichádza k poslednej stanici svojej kalvárie, keď ho pribíjajú na kríž, ty sa obrátiš a myslíš len na seba: „priveľa som trpel . . .“ Každá minúta, ktorá uplynie, vyrve mu z rúk kus života. On teba volá a ty len seba vidíš . . . Ale, priateľu, ty plačeš.

— Michal, odpusť mi! . . . Poďme . . . nasledujem ťa. Ponáhľajme sa. Bože, Bože, len aby sme neprišli neskoro . . .

Od brány blížia sa tiché kroky. Michal ich pozná, Mária im ide oproti:

— Michal, pre Boha, prečo ste odišli teraz od nás? Poďte chytro . . .

Zrazu slovo ostane jej v hrdle, spoznala Michalovho sprievodcu. Oprie sa o stenu, aby sa nezrútila. Muž mlčky sa pred ňou ukloní a nasleduje svojho priateľa, ktorý vedie ho ku schodom.

I Ján počul hlas zvončeka. František, ktorý ho pozoruje, vidí, že zbiera všetku svoju silu. Jeho veľké oči upreté sú na dvere. Napnutosť na jeho tvári zrazu povolí, vďakyplný pohľad vysielal k nebu. Na prahu stojí dr. Jakub Vermont.

Lekár zaváha na chvíľku. Vtom zbadal obavyplný pohľad dieťaťa, srdce sa mu sovrela a dvoma krokmi už je aj pri lôžku... Ale rozrušenie bolo prisilné. Ján stratil povedomie.

Vermont je teraz len lekárom. Kľakne si k posteli, skúma srdce. Na druhej strane lôžka tackajúca sa žena klesne na zem:

— Ján, môj malý Ján, nenechaj ma... Pozri sa na mňa... Bože, umrie... — Zúfalstvo vytrhne zo srdca úbohej ženy výkrik, ktorý pred dvadsiatimi rokmi pri lôžku druhého syna skríkla: — Jakub, zachráň ho!

Smrť akoby chvíľu váhala. Ján otvorí oči, pozrie sa na matku:

— Mamička, nechaj ma odísť. Tak to musí byť... — Obráti sa ku Františkovi: — Braček, zdvihni ma.

František kladie ruku pod podušku. Ján na kňazovo plece si opiera hlavu.

— Takto je dobre — ďakuje vďakyplným úsmevom, potom pozrie sa na lekára: — Pán Vermont, ja som sa mnoho modlil, aby prišiel tento deň... Ale aké budú moje posledné chvíle? Či môžem opustiť zem v radosti a pokoji...? Ja som vás dal volať... chcel som vám povedať...

— Dieťa moje, veľmi vás prosím, nehovorte viacej. Veľmi sa vysilíte.

— O jednu minútku viacej, alebo menej... usmieva sa Ján smútne. — Vopred som si premyslel, čo chcem povedať... ale krúti sa mi hlava... — Umierajúci vzal lekárovu ruku a pritiahol si ju na srdce: — Tu ma bolí, pán doktor... a len vy... jedine vy... to viete vyliečiť. Vy viete zamedziť... aby ma bôľ... nesledoval i za hrob.

— Čo ja môžem zrobiť, dieťa moje?

Ján neodpovedá, ale sossbierajúc všetku silu, pritiahne matkinu ruku do ruky Jakuba Vermonta, potom vysilene privrie oči.

Michal si kľakol. S rozochvelou dušou lká. Tragicky krásny bol tento výjav.

Do Michalovho lkania mieša sa tichý plač. Ján slzy cíti na svojej ruke a otvorí oči:

— Vy plačete, pán Vermont? Ale, pravda, nie pre mňa...? Tu je pred vami niekto... kto tak veľmi potrebuje pokoj... Rád by som bol, keby som nevedel rozoznať vaše slzy od jej slz... keby dve srdcia... ktoré odtrhnuté žily...

Ján odtiahol si ruku, ktorou stískal ruku matkinu a Jakubovu. Na jeho tvári žiari hlboká radosť: tie dve ruky sa nepustily. S neopísateľným úsmevom pozrel sa na matku:

— Mamička, vráť sa do svojho domova.

Jakub zrazu vstal. Už nie je ten dávny, celkom nový muž sa skláňa nad Jána:

— Ján, dieťa moje, chcem, aby si žil! Môj domov je i tvojím domovom! Si mi viacej, ako keby si mi bol len podľa tela dieťaťom. Tvoja matka dala ti kus mojej duše.

— Nie... ďakujem, pán Vermont... ale vidíte... čokoľvek by ste robili... trošku vždy by som ostal Išmaelom! Ale keď ma Boh vezme k sebe... lepšie budete môcť myslieť na mňa. Hej... povedali mi... učenie mojej matky... trošku ma zrobila vašim duchovným dieťaťom. Moja matka a vy vtedy... rovnako ma budete môcť milovať... Nemôžem tu ostať... svoje dielo som nedokončil. Kdesi vo svete... môj otec... za ktorého musím prosiť... Boha. Nechže skončím svoje poslanie.

Chorý stratil povedomie. Keď sa prebral, usiloval sa usmievať:

— Koľko starostí vám spôsobím...

Nad ránom akoby sa bol trošku vrátil do neho dych života. Pozrel sa na Michala:

— Priateľu... poviem... Pánu Bohu... čím si mi bol... — Potom siahol po Františkovej ruke: — Vidiš, ráno... Pri druhej svojej svätej omši... poďakuj sa za milosť. Aký dobrý je Boh! — Jeho pohľad prešiel na Ja-

kuba Vermona: — Povedal som ... vo vašich rukách je ... pokoj posledných mojich chvíľ ... Žehnám vás ... z celej svojej duše ... Moja blaženosť je úplná.

Napokon obrátil sa k svojej matke, usmial sa a chcel hovoriť. Ale, čo chcel povedať, bolo krajšie, ako chudobná reč človeka. Vydralo sa mu z úst jediné slovo, slovo lásky, ktoré bolo spolu i ponosou dieťaťa i víťazný spev:

— Mamička! ...

Jánove oči sa zatmily. Smrť chvíľku visela medzi nebom a zemou a posledné slová chladnúcich perí František prijal do svojho srdca:

— „Intróibo ... ad ... altare ... Dei ... ad ... Deum ... qui ... laetificat ... juventutem meam ...“

— Posledné slovo odnieslo Jána k Bohu, ktorý ho vzdvihol z tmy, aby bol vyvolenou obeťou, nežným mučovníkom večného svetla svätej Lásky.

Druhý deň večer. Ján odpočíva medzi kvetmi. Jeho tvár opatrune odzrkadľujúce sa svetlo, s ktorým vkročil do otvorenej večnosti. Pri truhle kľačí abbé Dauzier, z druhej strany modlia sa Mária a Jakub, kľačiac vedľa seba. Michal nie je tu. Súrne povinnosti odvolaly ho do Paríža, ale každú chvíľu ho čakajú.

Teraz prišiel. Pobožká čelo mŕtveho dieťaťa, potom si kľakne a dlho tíško plače. Napokon vstane:

— Nemyslite si, že preto plačem, lebo toto dieťa nás opustilo. Keď tu stojím s rozochvelou dušou, to je preto, lebo už viem, že Boh milosrdenstva vypočul modlitbu dieťaťa. Ján môže uskutočniť svoje poslanie. — Mužský pozrel sa na Máriu: — Mária, vy ste mi boli rozpovedali výjav, keď toto vyvolené dieťa prisľúbilo svojmu Boha hanobiacemu otcovi, že raz stane si medzi neho a Pána Boha. Stal sa zázrak! Ján prišiel včas! Keď sa spravodlivá ruka Božia dvíhala k trestu, vyvolená duša stála už pred Bohom a vybojovala odpustenie.

Michal vytiahol list:

Dnes ráno som ho dostal — povedal tichšie. — Písali ho asi o dve hodiny neskoršie potom, čo nás Ján opustil. Podpis: Sestra Mária-Františka, nemocnica sv. Anny, Brusel.

Na slovo Brusel Máriu pochytila nespokojná triaška. Michal ju pohľadom uspokojil.

Panel

Zbožnú žiadosť plním. Pred niekoľkými minútami s Bohom smierený zomrel nešťastník, ktorého včera s prestrelenou hlavou priniesli k nám. V jeho vreckách nenašli sme písma. Nevedeli sme, čo ho vohnalo do činu zúfalstva. Keď prišiel k povedomiu, spýtala som sa ho, či si neželá kňaza. Nízky preklínaním Boha mi odpovedal. Smrť sa pomaly blížila. Nad ránom bolesti sa mu utíšily, a umierajúci opakoval jedno slovo: Ján! Pristúpila som k nemu a našla som už celkom iného človeka: „Milá sestrička!... Ó, keby ste vedeli... Ján... on sa modlí za mňa!“

Pousilujem sa presne napísať, čo povedal: „Hej... otec... medzi teba a Boha... si stanem... počujete, milá sestrička? Vždy mi... v ušiach zvonily... tieto slová... najmä v mojej biede... Nechcel som sa priznať... ale miloval som ho... veľmi... môjho malého Jána... Bože môj, čím som to bol?! Prečo som ho nechcel pochopiť?“

Chvíľku ticho plakal a potom skríkol: — „Milá sestrička, chytrol Kňaza!“ Náš duchovný bol nablízku, vypočul nešťastníkovu spoveď. Keď som znovu ja sedela pri ňom, rozrušene ma prosil: „Milá sestrička, musíte písať... ostal mi jediný priateľ... šlachetná duša, ktorá sa nebude pamätať na urážky... iste je tam i dnes. Napíšte si, milá sestrička...: Michal Kervan, ministerstvo zahraničia, Paríž. Pište hneď... urobíte to? On už najde Jána. Nech mu po-

vie ... môjmu malému Jánovi: „Tvoj otec zavolať si kňaza pred smrťou...“

Potom ešte čosi hovoril, z čoho som len toľkoto rozumela: „Jakub ... Mária ... jej domov...!“

Ešte raz opakoval Jánovo meno a usnul v pokoji Pána.

Sestra Mária-Františka.

Michal pristúpil k truhle a list položil na Jánovo srdce:

— Toto je tvoje, môj malý, drahý priateľ. — Potom tíško si kľakol k truhle: — Pane, velebíme Ťa, lebo tvoje milosrdenstvo je nekonečné...

— K o n i e c . —

NIHIL OBSTAT.

Josephus Šrobár,
censor.

Nr. 11182/1938.

IMPRIMATUR.

Tyrnaviae, die 12, Sept. 1938.

Dr. Ambrosius Lazík,
vicarius generalis.

Objednajte si z kníh Spolku sv. Vojtecha.

Romány:

Spolok sv. Vojtecha vydáva len také pôvodné slovenské romány a preklady zo svetovej literatúry, ktoré s hľadiska katolíckeho obstoja. Naším heslom je: radšej menej kníh, ale dobrých. Dnes už dávno je prekonané stanovisko, že treba sa tešiť každej slovenskej knihe! Dnes už i v slovenskej literatúre najdete veľmi často rafinovaným spôsobom podávaný jed na otravu duší, preto veľký pozor dajte si pri výbere. Najmä knihovníci obecných knižníc mali by veľmi bdieť nad knihami, ktoré dostávajú sa do obecných knižníc! Naše knihy smele môžete čítať a nemusíte ich schovávať pred deťmi, aby ste sa za ne prípadne hanbili. O nových vydaniach Spolku sv. Vojtecha dozviete sa v našich časopisoch, ktoré prinášajú o nich kritiku. Upozorňujeme najmä na našu sériu „Dobrá kniha“. Dosiaľ vyšlo 40 sväzkov v tejto sérii. Vynikajú pečlivým výberom po stránke obsahovej a krásnou jednotnou úpravou, tak že v pôvodnej sériovej väzbe okrasou sú každé domácnosti.

„Dobrá kniha“

je názov našich sériových vydání pre kat. inteligenciu. Každá séria má 10 hodnotných, vážnych kníh. Dosiaľ vyšly I., II., III. séria, a pripravujeme IV. sériu. Obsahove sú série tak zostavené, aby vyhovovali podľa možnosti všetkým kultúrnym potrebám katolíckeho inteligenta, aby teda nemusel siahať po cudzích knihách. A aby táto séria ozdobovala každú katolícku domácnosť, vonkajšia úprava týchto kníh je jednaká, vkusná, v pôvodnej celoplátenej väzbe. Iba farba plátna a farba ozdobnej tlače na nej je pozmenená, tak že každá séria (10 sväzkov) je úpravou samostatný celok. Jednotlivé sväzky týchto sérií dostať i samostatne, brošované, v knižnickej alebo celoplátenej väzbe.

I. séria „Dobrej knihy“ je rozobraná.

V II. sérii vyšly:

J. C. Hronský: Tomčíkovci.

P. L'Ermite-Dr. V. Kalinay: Žena so zatvorenými očami.

J. Fischer: Dejiny hudby.

P. Keller - V. Vnuk: Tri prstene.

H. Benson - E. Gessayová: Pán sveta.

P. Blaho: Slabí a mocní.

M. Morawski - S. Weis-Nägel: Večery nad Ženevským jazerom.

M. Rodziewiczovna - P. Becková: Dewajtis.

R. Dilong: Antologia mladej slovenskej poezie.

Nitra.

V III. sérii:

F. S. Finžgar - M. Čollák: Pod slobodným slnkom (2 sv.)

M. Kočánová: šarišské povesti.

G. Morcinek - P. G. Skalanovič: Boli dvaja bratia.

Ercé: V tóni polmesiaca.

V. Vilinský - V. Hatala: Ruská revolúcia.

H. Sienkiewicz - Germuška: Križiaci (3 sv.)

M. Dunin-Kozická - S. Mach: Búrka od Východu.

Prípravujeme IV. sériu, v ktorej budú sväzky:

Dr. Mikuláš Višňovský: Dejiny pedagogie.

Dr. Alexander Spesz: Mystica, magia, medionizmus.

Dr. Karol Körper: Z Bratislavy do Chicaga.

Elena Gessayová-Brestenská: Boží človek, novely.

Dr. Salatňay: Regulatívny princíp hospodárskeho života.

Dr. Jozef Babor: Rasizmus.

Muciekowski - Babjaková: Matka.

Dickens - Felberová: Novely.

Pierre L'Ermite: Srdce nedelené.

Cena každej série pri hotovom platení v sériovej väzbe Kč 300.—. Na 10 mesačné splátky Kč 320.—.

J. R. Strog - M. M. Tondra:

Hviezda horská.

Má 172 strán formátu 11×15 cm. Poučný román z modernej Ameriky pre našu mládež. Hrdina románu v spletilosti duševných smerov blúdi vo výchove záhubných náuk, z ktorých ho vytrhne šľachetná láska devy, povedomej katolíčky. Od tlačok z „Plameňa“.

CENA: brošovanej Kčs 10.—, v knižničnej väzbe Kčs 13.50, v plátne Kčs 17.—.

J. Branecký:

Keď rummy ožijú.

Má 581 strán formátu 15×21 cm. Povesti z minulosti slovenského hradného a mestského života. Vidíme tu život starého Trenčína a jeho hradu, spracovaný na podklade starých listín, ako sú: Smutné Vianoce v Trenčíne r. 1708, Sokovia (podľa zápisov jezuitských na Skalke i v Trenčíne zo XVII. stor.), Hrozná poprava v Trenčíne r. 1675, O pálení bosoriek, O bitke pri Kostolnej, a iné veľmi zaujímavé rozprávky s peknými ilustráciami od akad. maliara Andreja Kováčika.

CENA: brošovanej Kčs 40.—, v knižničnej väzbe vo 2 sväzkoch Kčs 48.—, v plátne vo 2 sv. Kčs 56.—.

PRE DOSPELÚ MLÁDEŽ:

Dr. T. Tóth - Št. Szekeres:

Charakterný mladík.

Dielko, v ktorom autor krásnymi porovnaniami a úvahami kreslí črty, ktoré majú ozdobovať charakterného mladíka.

CENA: brošovanej Kčs 17.—, v knižničnej väzbe Kčs. 21.—, v plátne Kčs 25.—.

J. Gerely-L. Hohoš:

Dievčatá, čo myslíte?

Kniha, v ktorej autorka v podobe rozhovorov vedie ženskú mládež cestou jedine pravého, čistého života.

CENA: brošovanej Kčs 14.—, v knižničnej väzbe Kčs 18.—, v plátne Kčs 22.—.

J. Gerely-L. Hohoš:

Dievčatá, pohovorme si!

Obsahuje pútavé a poučné články pre dospelé dievčatá.

CENA: brošovanej Kčs 13.—, v knižničnej väzbe Kčs 17.—, v plátne Kčs 21.—.

Pre študujúcu mládež:

Nagy B.-K. Matyasovszky:

Ako sa stanem veľkým.

Má 429 strán formátu 11×15 cm. Úvahy, rozjímanie.

CENA: v plátne Kčs 14.—.

Ercé:

Mám sa výborne.

Má 205 strán formátu 12×17 cm., s obrázkami. Veselé príhody zo študentského života.

CENA: brošovanej Kčs 9.50, v knižničnej väzbe Kčs 13.—, v plátne Kčs 16.50.

M. Kollár:

Láska.

Má 109 strán formátu 10×15 cm. II. vydanie. Zaujímavé čítanie pre našu populosť.

CENA: brošovanej Kčs 5.—, v knižničnej väzbe Kčs 8.—, v plátne Kčs 11.—.

N. V. Gogol - R. Klačko:

Májová noc.

Má 46 strán formátu 11×15 cm. Dielko podáva obraz tichého roľníckeho života v Rusku.

CENA: brošovanej Kčs 1.50, v knižničnej väzbe Kčs 4.—.

M. Lekeux:

Margitka.

Má 242 strán formátu 11×17 cm. Výborné výchovné čítanie pre mládež, najmä pre devy, s dejom veľmi dojímavým. Šľachetná učiteľka za svetovej vojny beznáročne, vedená opravdivou kresťanskou láskou, zasahuje do spoločenského života skutkami duševného i telesného milosrdenstva. Ilustroval slov. akad. maliar M. Schurmann.

CENA: brošovanej Kčs 10.—, v knižničnej väzbe Kčs 14.—, v plátne Kčs 17.—.

F. Nabor - P. Briška:

Mysterium crucis. (Tajomstvo kríža.)

Má 631 strán formátu 13×20 aj 1/2 cm. Trojsväzkový román z doby prenasledovania kresťanov, za ukrutného cisára Nera.

CENA: 3 sväzkov brošovaných Kčs 43.—, v knižničnej väzbe Kčs 55.—, v plátne Kčs 64.—.

L. Wallace-M. Urban :

Narodil sa Pán.

Má 194 strán formátu 13×20 aj 1/2 cm. Krátky výňatok zo svetochýrneho románu „Ben Hur“. Knižka je spestrená obrázkami. Dej zo židovského života z čias Kristových.

CENA: brošovanej Kčs 4.—, v knižničnej väzbe Kčs 7.50, v plátne Kčs 11.—.

E. L. Bulwer-H. Ruppeldtová :

Posledné dni Pompeji.

Má 598 strán formátu 13×20 cm. Počiatky kresťanstva veľa námetov daly spisovateľom, ktorí si práve románovým spracovaním tohoto predmetu získali svetové meno. I tento román patrí medzi prvé romány sveta. Bude mať svoju hodnotu po všetky časy. Autor, ináč anglický archeológ, na srúcaninách mesta Pompeji študoval jeho minulosť, osoby, ktoré pomenúva v románe, skutočne žily, a spôsoby vtedajšieho života podáva nám nie vymyslenej obrazotvornosti, ale podľa skutočného dejstvomania. Do pohanského, hýrivého, moderného života, do tejto hniloby zasahujú prvky kresťanstva ohňom lásky, mravného, skromného a sporiadaného života. Plastický je opísaný zánik mesta Pompeji, výbuch sopky Vezuva a tragický skon temer celého obyvateľstva. Dielo je ilustrované farebnými obrázkami akad. maliara Olešáka.

CENA: 2 sväzkov brošovaných Kčs 40.—, v knižničnej väzbe Kčs 48.—, v plátne Kčs 56.—.

A. Bielek :

Rozprávka z Pofany.

Má 96 strán formátu 10×14 cm. II. vydanie. Úchvatná novela z krásnych trenčianskych krajov.

CENA: brošovanej Kčs 5.—, v knižničnej väzbe Kčs 8.—, v plátne Kčs 10.—.

P. Blaho:

Slabí a mocní.

Má 343 strán formátu 14 aj $\frac{1}{2} \times 22$ cm. Dielo preky-puje zdravým slovenským humorom, ba mnohé po-viedky ostrovtipom. Prvé vydanie tejto knižky sa úplne rozobralo a bolo kritikou veľmi priaznive prijaté. Toto prvé vydanie bolo oveľa menšie, druhé je rozšírené. Deje v nej opísané sa skutočne staly. Sú to všetko prípady z minulosti slovenského života. Kniha tohoto nestora slovenských národných budite-ľov zaslúži si našej pozornosti.

CENA: brošovanej Kčs 30.—, v knižničnej väzbe Kčs 34.—, v plátne Kčs 38.—.

H. Sienkiewicz-A. Pavčo:

Sv. Peter v Ríme.

Má 234 strán formátu 13 aj $\frac{1}{2} \times 19$ cm. II. vydanie. Výňatok z chýrneho románu „Quo vadis?“ Opisuje prenasledovanie kresťanov v Ríme za cisára Nera.

CENA: brošovanej Kčs 10.—, v knižničnej väzbe Kčs 14.—, v plátne Kčs 17.—.

Bielohorský:

Za čo sa ľudia súdia?

Má 48 strán formátu 10×14 cm. II. vydanie. Veľmi praktická a poučná knižočka pre náš ľud.

CENA: brošovanej Kčs 2.—, v knižničnej väzbe Kčs 5.—, v plátne Kčs 8.—.

Mnohí naši členovia a vôbec slovenskí katolíci pri svojich knižných potrebách obracajú sa na nenašské nakladateľstvá a firmy a objednávajú si u nich či už modliace, vzdelávacie alebo zábavné knižky, divadelné hry alebo noviny pochybného obsahu. Títo zabúdajú, že slovenskí katolíci majú svoje kultúrne centrum, svoj Spolok sv. Vojtecha, ktorý vie vyhovieť každej ich knižnej potrebe a dodá im za lacný groš skutočne knihy, ktoré slovenskému katolíkovi v každom ohľade plne vyhovujú. Pritom členovia Spolku sv. Vojtecha dostanú 15% slavu. Mnohí sa vyhovárajú, že nepoznajú naše knižné vydania. Aby ani tejto výhovorky nebolo, zachyťujeme príležitosť a v toho-ročných členovských knihách podávame náš cenník, ktorý obsahuje väčšinu našich knižných vydaní. Prezrite si ho, objednajte si, čo sa Vám zapáči a ne-zabudnite cenník ukázať i Vaším známym. Objedná-vky adresujte na:

SPOLOK SV. VOJTECHA V TRNAVE.

Z kníh Spolku sv. Vojtecha pre mládež:

Ak niekde platí, aby sme pozor dali na zlé knihy, tak je to vo zvýšenej miere potrebné pri výbere kníh pre mládež. Spolok sv. Vojtecha vydáva knihy, ktoré smelo môžete dať Vaším deťom do ruky. Tu vám ich uvádzame:

- Corkran A. - E. Brestenská-Gessayová: **Aničkine dobrodružstvá.** 101 strán, formát 15×20 cm., s obrázkami. Sivé predstavy dieťaťa o severnej točnej a iných menej známych zemiach. (Kniha pre dieťa od 10. rokov.) — Cena: broš. Kčs 12.—, v knižničnej väzbe Kčs 15.50, v plátne Kčs 19.—.
- F. Salten- dr. M. Matulayová: **Bambi.** 123 strán, formát 15×20 cm. Majstrovský opis života nemých zvieratiek v hore. (Pre väčšie dieťa.) Cena: broš. Kčs 15.—, v knižničnej väzbe Kčs 19.—, v plátne Kčs 22.—.
- R. Dúbravec: **Člnom po Váhu.** 158 strán, formát 15×20 cm. Cenný cestopis pre školskú mládež. S obrázkami. Cena: broš. Kčs 15.—, v knižničnej väzbe Kčs 18.50, v plátne Kčs 22.—.
- Dr. J. Balko: **O Cyrkovi Pobejkovi, o Vierke Brečulke a o Vladkovi Bamburíkovi.** 139 strán, formát 15×20 cm. Pekné príbehy zo života dieťaťa. (Pre 4-7 ročné dieťa.) S obrázkami. Cena: broš. Kčs 15.—, v knižničnej väzbe Kčs 16.50, v plátne Kčs 20.—.
- Dr. J. Balko: **O umbíkoch macúrikoch.** 104 strán, formát 15×20 cm. Veselé príbehy zo života zvierat. (Pre 4-7 ročné dieťa.) S obrázkami. — Cena: broš. Kčs 10.—, v knižničnej väzbe Kčs 13.50, v plátne Kčs 19.—.
- J. Dařík: **Oravské prstonárodné povesti.** 107 strán, formát 15×20 cm. Povesti z našej romantickej Oravy. (Pre dieťa od 8. roku.) S obrázkami. — Cena: broš. Kčs 12.—, v knižničnej väzbe Kčs 15.50, v plátne Kčs 19.—.
- I. Hadri-Luboslav: **Oriem. preorávam.** 96 strán, formát 15×20 cm. Povesti zo života slov. ľudu. (Pre dieťa od 8. rokov.) S obrázkami. — Cena: broš. Kčs 8.—, v knižničnej väzbe Kčs 11.50, v plátne Kčs 15.—.
- I. Jařor: **O vtáčkoch-letáčkoch.** 64 strán, formát 15×20 cm. Milúcké básničky v próze pre malé dieťa (od 7. roku). S obrázkami. — Cena: broš. Kčs 8.—, v knižničnej väzbe Kčs 11.50, v plátne Kčs 15.—.
- VI. Korsak-M. Zařko: **Po stopách prírody.** 190 strán, formát 15×20 cm. Poučná knižka o zvieratách a prírode. Pestrý dej. Pre väčšie dieťa. — Cena: broš. Kčs 16.—, v knižničnej väzbe Kčs 20.—, v plátne Kčs 23.—.

- I Javor: **Pre moje dieťa.** 33 strán, formát 14×18 cm. Veľmi milé básničky pre maličkých s peknými farebnými obrázkami. **Cena:** v polplátne Kčs 10.—.
- R. Klačko: **Rozprávky pre deti.** 96 strán, formát 15×23 cm. Pre menšie detky. Dvojsošitové brožúry. S obrázkami. — **Cena:** obidvoch sošitov Kčs 5.—, v knižničnej väzbe spoluviazané Kčs 12.—.
- Slnce nad Nitrou. 124 strán, formát 15×20 cm. Úvahy o našej dávnej minulosti. S obrázkami. Pre väčšie detky. — **Cena:** broš. Kčs 10.—, v kniž. väzbe Kčs 13.50, v plátne Kčs 17.—.
- E. Svobodová: **Strašný byvol Tur.** 94 strán, formát 15×20 cm., s obrázkami. Povešť zo starých čias. (Pre detky od 8. roku.) **Cena:** broš. Kčs 10.—, v kniž. väzbe Kčs 15.50, v plátne Kčs 17.—.
- K. Bielek: **Viazanička veršikov pre školáčikov.** 56 strán, formát 15×22 cm., s obrázkami. Pekné rozprávky, veršičky a blahoželanía. Pre menšie detky. — **Cena:** broš. Kčs 4.—, v kniž. väzbe Kčs 7.50.
- X. Meško-V. Hatala: **Vlk kajúcnik.** 153 strán, formát 15×20 cm., s obrázkami. Milé poviedky pre detky od 8. roku. — **Cena:** broš. Kčs 15.—, v kniž. väzbe Kčs 18.50, v plátne Kčs 22.—.
- S. Sakálová: **Ťuki-fuk.** 72 strán, formát 15×20 cm., s obrázkami. Milučké básničky pre najmenších. — **Cena:** broš. Kčs 12.—, v kniž. väzbe Kčs 15.50, v plátne Kčs 19.—.
- J. C. Hronský: **Zlatý dážd.** 59 strán, formát 15×20 cm., s obrázkami. Kytka pestrých poviedok pre detky (od 9. roku). — **Cena:** broš. Kčs 8.—, v knižničnej väzbe Kčs 11.50, v plátne Kčs 15.—.
- S. M. Lyne-E. Brestenská Gessayová: **Môj vlastný vlastnučký.** Dojímavá poviedka o chudobných dieťoch a ich Vianociach. **Cena:** broš. Kčs 8.—, v knižničnej väzbe Kčs 12.—, v plátne Kčs 16.—.
- A. Vaško: **Tajomstvo jaskýň.** Román pre mládež s dobrodružným obsahom o podnikaniach dvoch chlapcov. **Cena:** broš. Kčs 6.—, v knižničnej väzbe Kčs 10.—, v plátne Kčs 14.—.
Odtlačok z Plameňa.
- Michalina Mossoczowna - Matej Zaľko: **O tisíc rokov.** Dielko, v ktorom autor pestrou svojou obrazotvornosťou opisuje život o tisíc rokov napred. Dej odohráva sa v Poľsku. Odtlačok z Plameňa. **Cena:** broš. Kčs 9.—, v knižničnej väzbe Kčs 13.—, v plátne Kčs 17.—.

Objednávky adresujte na: **SPOLOK SV. VOJTECHA V TRNAVE.**

Pripravte svoje deti

do života, lebo je oveľa ťažší, ako sa nazdávate!

V škole nadobudne si vaše dieťa vedomosť, ale to všetko nestačí dobre pre život. A preto

múdry rodič predplatí svojim dospeljším deťom

Plameň

ktorý vychádza dva razy za mesiac na 16 stranách veľkého formátu.

Aký cieľ má časopis „Plameň“?

Na túto otázku najlepšie odpovie jeho obsah. „Plameň“ prináša v každom čísle články časové, slúžiace na náboženské prehĺbenie vášho dieťaťa. Ďalej odpovedá na všetky otázky, čo nám čitatelia posielajú. Uverejňuje články poučné zo dravovedy, zo všetkých odborov prírodných vied, má stále state pre mladých gazdov, pre budúce gazdinky, poradňu pre voľbu povolania, zrkadlo času (v ktorom uverejňuje prehľad udalostí v rozličných štátoch); v zábavnej časti prináša besednice, príbehy zo života študentov, povesti, pokyny pre filatelistov, pre fotoamatérov, pre športovcov; má bohatú hádankársku rubriku, pomáha mladým vynálezcom dobrými radami a napokon prináša i prehľad o činnosti kat. spolkov. Okrem toho každý predplatiteľ dostane krásnu knihu s každým ročníkom časopisu, ktorú vkladáme v pokračovaniach do každého čísla.

Predplatné na celý rok je len Kčs 12-

Pýtajte si číslo na ukážku,
ktoré Vám vďačne pošle

Spolok sv. Vojtecha v Trnave.
